

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

magisterská

2011

Ilona Šindelářová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy

**VZNIK A VÝVOJ HROMADNÝCH TĚLOVÝCHOVNÝCH VYSTOUPENÍ
NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

**THE BEGGINING AND DEVELOPMENT OF GROUP PERFORMANCE
IN THE CZECH REPUBLIC**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

magisterská

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Jana Hájková

Autor:

Ilona Šindelářová

PRAHA 2011

NÁZEV:

Vznik a vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na území České republiky

ABSTRAKT:

Práce pojednává o vzniku a vývoji hromadných tělovýchovných vystoupení na území České republiky. Vytváří komplexní přehled hromadných tělovýchovných cvičení od doby jejich vzniku až po současnost. Využívá k tomu metody indukce a dedukce, obsahové analýzy či progresivní metody. Výsledkem práce je postihnutí nejvýraznějších změn ve vývoji hromadných tělovýchovných vystoupení týkajících se místa a rozměru cvičiště, počtu cvičenců, hudebního doprovodu či využitého náčiní a náradí. Pro přehlednost jsou tyto změny uspořádány v tabulkách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Hromadná tělovýchovná vystoupení, všesokolský slet, spartakiáda, Sokol

TITLE:

The beginning and development of group performance in the Czech Republic

SUMMARY:

The thesis represents the beginning and development of group performance in the Czech Republic. It creates the complex summary of group performance from beginning till the present. It uses methods of induction and deduction, content analysis or progressive methods. As a result of this thesis is the description of the main changes in the development of group performance as are the place and dimension of the exercising ground, the number of performances, musical accompaniment or used tools and implements. For lucidity are these changes ordered in the tables(charts)?????

KEYWORDS:

Group performance, Sokol festival, Spartakiade, Sokol

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně s odbornou pomocí PaedDr. Jany Hájkové a uvedla všechny použité literární i odborné zdroje.

Ilona Šindelářová

V Praze dne.....

.....

Touto cestou chci poděkovat PaedDr. Janě Hájkové za její cenné rady, připomínky a odborné a vstřícné vedení při zpracování diplomové práce.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Cíl a úkoly práce.....	9
3 Metody.....	10
4 Teoretická část.....	11
4.1 Charakteristika hromadných tělovýchovných vystoupení.....	11
4.2 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení.....	13
4.2.1 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení ve světě.....	13
4.2.2 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení na území našeho státu.....	15
4.3 Vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na území ČR v letech 1882 - 1948.....	18
4.4 Charakter hromadných tělovýchovných vystoupení na území ČR v letech 1949 - 1989.....	60
4.5 Hromadná tělovýchovná vystoupení na území ČR po roce 1989.....	81
5 Přehled vývoje vybraných aspektů hromadných tělovýchovných vystoupení v tabulkách.....	101
6 Diskuse.....	106
7 Závěry.....	109
8 Seznam použité literatury.....	111
9 Seznam použitých zkratk.....	114
10 Seznam obrázků	115
11 Seznam tabulek.....	116

1 Úvod

Hromadná tělovýchovná vystoupení mají v naší zemi hlubokou národní tradici, která nemá ve světě obdoby. Během své dlouhé historie zaznamenala ve svém vývoji řadu změn, které se odrazily v pojetí a charakteru tohoto druhu cvičení. Neexistuje však žádná publikace, která by vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na území naší republiky a s nimi související změny uceleně zpracovala. Proto jsem se rozhodla zhostit se tohoto úkolu v rámci své diplomové práce.

Co mě přivedlo právě k hromadným tělovýchovným vystoupením? Ačkoliv jsem se sama tohoto druhu cvičení nikdy nezúčastnila, již od dětství jsem z vyprávění od svých prarodičů a rodičů slýchávala o slávě a velké tradici těchto vystoupení u nás. Přestože uplynula řada let, dresy i náčiní pamatující slavné dny hromadných vystoupení v naší zemi nacházím v našem domě ještě dnes.

Doba největší slávy sice už pominula, ale tradice hromadných tělovýchovných vystoupení žije stále. Poslední hromadné vystoupení se v naší republice konalo v roce 2006. Jako členka české výpravy účastníci se 13. světové gymnastřády jsem měla možnost zhlédnout generální zkoušku hromadných sletových skladeb. Se zaujetím jsem sledovala cvičence všech věkových kategorií, kteří s nadšeným výrazem předváděli jednoduché cviky, které ovšem měly v hromadném a synchronním pojetí velký divácký efekt. Vyprávění pamětníků a následná vlastní divácká zkušenost mě tedy přivedla k myšlence odhalení vzniku a vývoje hromadných tělovýchovných vystoupení na našem území. Zajímalo by mne, jak se změnil charakter tohoto cvičení od dob úplných počátků až po dobu dnešní.

V práci se tedy snažím popsat období vzniku hromadných tělovýchovných vystoupení, popsat jejich vývoj a přehledně uspořádat vývoj vybraných aspektů hromadných cvičení od počátku až po současnost. Po přečtení všech dostupných materiálů jsem se rozhodla porovnávat vývoj jen u vybraných kritérií, aby práce nebyla příliš obsáhlá a neutrpěla na přehlednosti.

2 Cíl a úkoly práce

Cílem práce je vytvořit komplexní přehled vzniku a vývoje hromadných tělovýchovných cvičení na území České republiky od počátků až po současnost, postihnout nejvýraznější změny ve vývoji u vybraných aspektů hromadných tělovýchovných cvičení a tyto změny popsat a přehledně uspořádat.

Z vymezení cíle práce vyplývají tyto úkoly:

1. Charakterizovat období vzniku hromadných tělovýchovných vystoupení na území České republiky.
2. Rozdělit vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na jednotlivá období, která budeme srovnávat.
3. Popsat nejvýraznější změny vybraných aspektů hromadných tělovýchovných vystoupení v obdobích let 1882 – 2006.
4. Stručným komentářem shrnout význam, tradici a nejvýraznější změny ve vývoji hromadných tělovýchovných vystoupení v České republice.
5. Vybrat dané aspekty hromadných tělovýchovných vystoupení, které budeme sledovat.
6. Hlavní znaky a změny u vybraných aspektů hromadných tělovýchovných vystoupení uspořádat do přehledných tabulek.

3 Metody

Při tvorbě diplomové práce jsem používala tyto metody:

Diachronní a progresivní

- metodu diachronní jsem využívala při zkoumání jevu v závislosti na časovém vývoji
- zároveň jsem používala i metodu progresivní, sledovala jsem události tak, jak po sobě následovaly od doby starší k době novější

Synchronní

- tuto metodu jsem použila při sledování určitého jevu odehrávajícího se na mnoha místech v téže době

Indukce a dedukce

- metodu indukce jsem používala v případech empirického studia jevů, kdy jsem postupovala od jednotlivých faktů k obecnějším údajům o skutečnosti
- metodu dedukce jsem využívala při nahromadění kartografického materiálu, ve kterém bylo nutno se zorientovat

Obsahová analýza

- vlastní informace jsem získávala z primárních a sekundárních pramenů, pracovala jsem s písemnými prameny povahy osobní, veřejné (internetové stránky), institucionální, literární (odborná literatura)

4 Teoretická část

4.1 Charakteristika hromadných tělovýchovných vystoupení

Hromadná tělovýchovná vystoupení, někdy označována jako masová cvičení, představují předvádění tělovýchovných pohybových skladeb komponovaných pro několik set nebo tisíc cvičenců, které jsou případně doplněny o ukázky některých sportovních činností.¹

Podle počtu cvičenců a velikosti cvičební plochy můžeme hromadná tělovýchovná vystoupení rozdělit na hromadná vystoupení malá a velká. Dělení a označení pohybových vystoupení je často v praxi různé. Nejčastěji se však v literatuře vyskytuje dělení právě na malá a velká vystoupení. Malá čítají 151 – 300 cvičenců a jsou předváděny na ploše o velikosti fotbalového hřiště. Při velkých hromadných vystoupeních vystupuje 301 až několik tisíc cvičenců, a to na ploše větší než fotbalové hřiště, nečastěji na stadionu. Hromadná tělovýchovná vystoupení se tedy provádí pod širým nebem na větších prostranstvích a jsou určena pro veřejné předvedení.²

Cvičení je prováděno jednotně, současně, ve stejném rytmu a tempu, za hudebního doprovodu či s jiným udáním rytmu. A právě pohled na jednotně cvičící masu je pro diváka hromadných tělovýchovných vystoupení strhujícím a ničím nenahraditelným zážitkem. Pro hromadná vystoupení je tedy charakteristické přísné dodržování metronomického tempa. Individuální tempo je v hromadných skladbách potlačeno, což můžeme považovat i za moment etický. Jedinec se tak totiž stává anonymním členem velké skupiny a musí se podříditi kolektivnímu cítění, společné myšlence. I během hromadných cvičení je však zčásti možné individuální projev a osobní tempo uplatnit. Máme tím na mysli takové části, kdy cvičenci například plynule zdolávají překážku, provádějí různé přeběhy, víření a podobně. Obsahem hromadných tělovýchovných cvičení jsou převážně gymnastická cvičení a taneční prvky působící emocionálně a esteticky na cvičence i diváky. Hromadná tělovýchovná cvičení jsou součástí programů všeobecné gymnastiky. Představují pohybovou aktivitu pro širokou veřejnost, nabízí

dobrovolnou účast na společném cvičení v kolektivu cvičenců, již mají společný zájem, bez ohledu na věk a výkonnost.²

Hromadná tělovýchovná vystoupení sloužila také k demonstrativnímu prezentování síly a mohutnosti jako projevu jednoty myšlení a ideologie. Stala se tak spojovacím článkem tělesné výchovy se společenským životem. Byla výrazem podpory politického systému, nebo naopak projevem nesouhlasu.¹

Při tvorbě hromadných skladeb se uplatňují specifické kompoziční postupy a principy s ohledem k požadavkům účinného tělocvičného obsahu a esteticky působivé útvárové choreografie. Program a tvorba samotných skladeb hromadných tělovýchovných vystoupení bývala především v období tak zvaných spartakiád ovlivněna také politickými aspekty.¹

V současné době jsou hromadná tělovýchovná vystoupení v České republice součástí všesokolských sletů.

1 *Encyklopedie tělesné kultury a-o.* 1. vydání. Praha: Olympia, 1988. Str. 201.

2 APPELT, Karel. *Pohybová skladba v teorii a v praxi: I. část.* 1. vydání. Praha: Ústřední škola České obce sokolské, 1995. Str. 5, 19.

4.2 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení

4.2.1 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení ve světě

První hromadná tělovýchovná vystoupení se začala formovat v době rozmachu německého tělovýchovného systému.

Zakladateli německého, tak zvaného turnérského, tělovýchovného systému byli Friedrich Ludvík Jahn (1778 - 1852) a Ernst Wilhelm Bernhard Eiselen (1792 - 1846). Systém vycházel z práce německých filantropistů, především J. Ch. F. GutsMuthse a G. U. A. Vietha a vznikal v době, kdy Německo bylo politicky rozdrobeno a jeho velká část, zvláště Prusko, byla okupována francouzskými napoleonskými vojsky. To vyvolalo vypjaté nacionální hnutí, které si vytklo za cíl vyhnat francouzské okupanty a sjednotit Německo.¹

Velký vliv na rozmach německého nacionálního hnutí mělo vystoupení německého filozofa Johanna Gottlieba Fichta, který ve svém spisu "Řeči k německému národu" z roku 1810 vyzýval k obraně vlasti, k obrození německé kultury, ke zlepšení mravů a fyzické zdatnosti. Systém zpočátku obsahoval přirozené a užitkové cviky, postupně však za účelem zkvalitňování vojenského výcviku byla zařazována i cvičení prostná a nářadová. Cvičilo se hlavně na cvičišti, někdy i ve volné přírodě.¹

V letech 1819 – 1842 byl v Německu vyhlášen všeobecný zákaz tělocviku, vynucený rakouským kancléřem Metternichem. Důvodem byly obavy z republikánského hnutí německých turnerů. Cvičení bylo v tomto období povoleno jen v soukromých tělocvičnách nebo ortopedických ústavech.¹

Po roce 1848 se do čela turnérského hnutí dostala reakční buržoazie. V druhé polovině 19. století vznikla organizace turnérského hnutí Deutsche Turnerschaft, která začala pořádat turnérské slavnosti, tak zvané Turnfesty. Staly se důležitou součástí turnérského života a byly spojeny vždy s hromadnými tělocvičnými vystoupeními. Byly uspořádány v roce 1923 v Mnichově, roku 1928 v Kolíně nad Rýnem a roku 1933

ve Stuttgartu. Turnfesty měly výrazně nacionalistický charakter. Turnfest roku 1933 již měl i charakter nacionálně socialistický.¹

1 KÖSSEL, ŠTUMBAUER, WAIC. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, 2006. Str. 46.

4. 2. 2 Vznik hromadných tělovýchovných vystoupení na území našeho státu

Hromadná tělovýchovná vystoupení mají v historii tělovýchovy v Československu své pevné místo. Vystoupení tohoto druhu se konala v různých dobách pod různými názvy. První hromadná tělovýchovná vystoupení na území našeho státu se začala vyvíjet spolu s rozvojem sokolského hnutí.

Sokolské hnutí sehrálo důležitou úlohu v životě českého národa. Během své existence prošlo značným vývojem, který byl odrazem nejen změn v samotném sokolském hnutí, ale také odrazem změn hospodářských, politických a kulturních, jimiž společnost ve své historii procházela. Počátky sokolského hnutí lze registrovat již v 60. letech devatenáctého století. K jeho vzniku přispěl čilý kulturní ruch v Čechách po vydání Říjnového diplomu a rozvoj kulturního tělovýchovného hnutí v německých oblastech. Zakladatel sokolského hnutí dr. Miroslav Tyrš usiloval o vybudování rozsáhlé tělovýchovné organizace na základě vlastenectví, slovanské vzájemnosti, demokracie a pokroku. Sokol měl podle Tyrše sehrát pozitivní roli v zápase s rakousko-uherskou mocností, utlačující český národ. Dr. Miroslav Tyrš chtěl svou sokolskou výchovou zajistit zdraví, vzdělanost a zdatnost národa, který byl násilím zbavován lidských práv. Sokolství nemělo znát rozdíly politických, třídních či náboženských, ale mělo spojoval lid společnými zájmy, stejnými povinnostmi pro mladé i staré, bohaté i chudé. Od roku 1863 začaly vznikat první sokolské jednoty a brzy získaly ohlas i mimo území Čech a Moravy.¹

Roku 1889 bylo sokolské hnutí organizačně spojeno v Českou obcí sokolskou. Sokol hned od počátku projevoval své vlastenecké zaměření. Vystupování a výlety v krojích, účast na národních slavnostech i veřejná hromadná cvičení povzbuzovala národní sebevědomí. Za 1. světové války měli sokolové velký podíl na vzniku československých legií a ve dnech převratu v říjnu 1918 udržovali pořádek ve městech. Často byli nazýváni naším národním vojskem.¹

Zlatý věk prožil Sokol v mezidobí světových válek (1918 - 1938), kdy čítal již více jak milion členů, mezi něž patřily i tak významné osobnosti jako T. G. Masaryk nebo Edvard Beneš. Rychle se šířilo budování sokoloven, úspěch zažívali i sokolští závodníci

na olympijských hrách a mezinárodních přeborech (Šupčík, Vácha, Hudec, Gajdoš, Děkanová a další). Program Sokola byl vždy všestranný, přístupný pro všechny vrstvy a věkové kategorie. Kromě pravidelného cvičení se pořádaly různé soutěže, veřejná vystoupení, akademie, kulturní besedy, šibřinky, výlety, zájezdy do ciziny, tábory mládeže, divadelní a loutková představení, hudební a pěvecké koncerty, přednášky, výstavy, vydávala se řada časopisů a příruček. Vyvrcholením veškeré činnosti se staly všesokolské slety.²

Obr. č. 1 dr. Miroslav Tyrš

Sokol se však musel vyrovnat i s odporem totalitních režimů našich dějin. Poprvé byla jeho činnost zastavena za války v roce 1915, podruhé jej krutě rozprášili nacisté v roce 1941 a potřetí jej pohltila "sjednocená tělovýchova" po roce 1948. Snahy o obnovu Sokola v roce 1968 udusila normalizace a teprve v lednu 1990 byl vzkříšen k novému životu.¹

Dnes sdružuje Česká obec sokolská zhruba 1100 jednot a 190 000 členů a v roce 2012 uplyne 150 let od jejího založení.²

K vrcholům oslav činnosti Sokola patří sokolské slety, jejichž prostřednictvím pokračuje v naší zemi tradice hromadných tělovýchovných vystoupení.

Obr. č. 2 Znak Sokola

1 *Československá obec sokolská, Praha*. Praha: Národní archiv České republiky, 1978.
Str. 1 – 5.

2 *Česká obec sokolská* [online]. c 2007 [cit. 3. března 2011].

<<http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/historie-sokola-F6EA>>

4.3 Vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na území ČR v letech 1882 - 1948

Jak jsme již nastínili, vývoj hromadných tělovýchovných vystoupení na našem území je spjat s vývojem sokolských sletů, kterých se do dnešní doby na našem území konalo celkem čtrnáct. Pokračovaly v tradici veřejných tělocvičných slavností, které byly pořádány od roku 1864. Slety byly přehlídkou růstu a vývoje Sokola po stránce tělocvičné, kulturní, ale i organizační. Představovaly největší sokolské tělovýchovné slavnosti a znamenaly vždy významnou událost pro celý stát, často i povzbuzení celého národa v pohnutých dobách našich dějin. První sokolský slet v roce 1882, pořádaný u příležitosti 20. výročí vzniku Sokola pražského, položil v českých zemích základy tradice masových tělocvičných vystoupení, které jsou živoucí dodnes. Výsledky své práce předvádělo sokolstvo v různých obdobích. Prvně až po dvaceti letech od svého založení, potom po devíti a čtyřech až šesti letech.¹

Sokolské slety nebyly jen přehlídkou společných vystoupení. Přinášely i sportovní soutěže, přehlídky sportovních souborů. Od počátku éry sokolských sletů spolupracovali na jejich kulturních programech také přední čeští umělci. Na sletišti nechyběli přední politici ani naši prezidenti. Slety se rovněž staly pojítkem mezi domácím a zahraničním sokolstvem. Vývoj sokolských sletů byl vždy ovlivněn politickými událostmi dané doby. V období před první světovou válkou se slety staly počtem svých účastníků i diváků největší společenskou událostí českého společenského života a okázalou demonstrací národního sebevědomí. Od konce devatenáctého století nabylo sokolské hnutí, především svojí misí ve slovanských zemích, evropského rozměru a úspěšně konkurovalo německému turnerství, s jehož Turnfesty se sokolské slety nepřímou poměřovaly. V meziválečném období se slety rozvinuly v obrovské podniky, výborně organizované a finančně úspěšné. Éru završil X. všesokolský slet v červenci 1938, který se změnil v největší manifestaci odhodlání Čechů bránit Československou republiku proti nacistům. XI. slet v roce 1948 byl posledním sletem před nucenou čtyřicetiletou odmlkou Sokola v důsledku nastolení komunistického režimu.¹

Ohlédneme-li se za charakterem hromadných tělovýchovných vystoupení v rámci I. – XI. všesokolského sletu v období let 1882 – 1948, můžeme u vybraných aspektů pozorovat řadu změn a vzájemných odlišností.

1 *Česká obec sokolská* [online]. c 2007 [cit. 3. března]
< <http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/historie-sokola-F6EA>>

I. VŠESOKOLSKÝ SLET

I. všesokolský slet se konal 18. června roku 1882 v Praze na Střeleckém ostrově. Účastnili se ho cvičenci ze 76 jednot Čech a Moravy, ale také z Lublaně, Záhřebu a z USA. Tehdy se totiž blížilo dvacáté výročí založení Sokola. K této příležitosti sám zakladatel, dr. Miroslav Tyrš, navrhl uspořádat v rámci oslav veřejné cvičení spolu s průvodem Prahou. Brzy svůj záměr rozšířil na sjezd všech sokolských jednot z Čech, Moravy, slovanských zemí i amerických krajanů. Mělo jít o první společné vystoupení před veřejností.¹

Sokolové si předsevzali nesnadný úkol. Největším problémem bylo nalézt vhodný prostor jako cvičiště. Nakonec bylo vybráno již zmíněné cvičiště na Střeleckém ostrově blízko centra Prahy. Představovalo výhody v podobě přilehlé budovy, jejíž prostory se daly využít jako společenská místnost a šatny. Cvičební plocha zaujímala 1200 m². Jednoty byly vybaveny podrobnými popisy i obrazovými dokumentacemi pro nácvik sestav. Autorem návrhu sestav cviků byl sám dr. Tyrš. Schválen byl i společný úbor všech sokolů. Tvořila ho bílá trika bez rukávů s červeným lemováním, šedé kalhoty, úzký řemen a kožené boty.¹

Příprav na velkolepé setkání všech sokolů se velmi svědomitě ujal Výbor Sokola Pražského. Praha byla bohatě vyzdobená a přijíždějící účastníky vítala s otevřenou náručí. Ti byli ubytováni v Sokole Pražském, v hotelích i hostincích. V neděli 18. června 1882 pak mohl být zahájen tolik očekávaný sjezd, který se zapsal do historie jako první všesokolský slet. Program byl zahájen vzpomínkou u hrobu prvního starosty Sokola Pražského Jindřicha Fügnera. Dopoledne pak na cvičišti proběhla první a zároveň poslední zkouška společných prostných, která se vydařila nad rámec očekávání. Odpoledne vyšel z Karlova náměstí průvod vyzdobenou Prahou. V průvodu šlo 1600 sokolů v krojích a hostů, kterým do pochodu hrála Kmochova kapela. Průvod prošel přes Václavské náměstí a Národní třídu až na Střelecký ostrov. Budova i cvičiště byly vyzdobeny českými vlajkami a hesly „Tužme se“ a „Na zdar!“ Mezi diváky nechyběli čestní hosti jako baron Kraus nebo významní politici v čele s F. L. Riegrem. Z tribun přihlíželo 2500 diváků. Po slavnostním nástupu cvičenců následoval projev Eduarda Grégra připomínající všem přítomným význam sokolstva v životě národa. Poté došlo

konečně k prvnímu cvičení prostných. Hromadné cvičení předvedlo 700 jednotně oblečených cvičenců, kterým velel z náčelnického můstku sám dr.Tyrš. Ačkoliv se předváděly cviky jednoduché, jejich přesnost při provedení působila strhujícím dojmem. Na vysoké úrovni pak vystoupilo 40 družstev na nářadí, které bylo na místo konání svezeno z pražských sokoloven a škol. V závěru pak vystoupilo sedmdesát čtyři nejlepších cvičitelů. Všechna představení sklidila velké ovace.¹

Večer se konaly besedy a veselice zakončené ohňostrojem. Mezi sokoly i veřejností sklidil první všesokolský slet nadšený ohlas a stal se základem tradic dalších sokolských vystoupení.¹

1 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety 1882 – 1948*. Praha: Orbis, 1994. Str. 6 - 8

II. VŠESOKOLSKÝ SLET

Uspořádání tohoto sletu bylo původně plánováno na rok 1887, kdy Sokol slavil 25 let od svého založení. K jeho uskutečnění byly provedeny rozsáhlé přípravy, ale jeho konání bylo nakonec zmařeno zásahem rakouských úřadů. Byl zakázán slavnostní průvod, vítání hostů, omezen byl i pohyb sokolů po městě. Za těchto podmínek se sokolstvo rozhodlo sled raději nepořádat a uskutečnit místo něj jen tělocvičné závody v Českém Brodě.¹

Stále častěji se objevovaly snahy o sjednocení Sokola. Ty vyvrcholily až po Tyršově smrti v roce 1889 založením České obce sokolské. Nově vzniklá obec se rozhodla uspořádat druhý slet v roce 1891 v rámci Jubilejní výstavy. Přípravy na slet byly velmi důkladné, ačkoliv podmínky, za kterých se slet konal, nebyly jednoduché. Sokol se potýkal především s nedostatkem zkušeností. Pro přípravu tak velké akce byly později ustanoveny i výbory, jejichž pojmenování se zachovalo většinou do dalších sletů. Vznikl například výbor finanční, stavební, technický, ubytovací, průvodní, vítací, zábavní. Předsedou slavnostního výboru se stal dr. Jan Podlipný, první starosta České obce sokolské.¹

I v tuto dobu se vyskytl problém s vyhledáváním vhodného místa jako cvičiště. Nakonec byla vybrána lokalita v Královské oboře v Praze, nedaleko výstaviště. Ve velmi krátké době byly v místě vystavěny tribuny, šatny, slavobrány a další objekty. Stejně rychle byl následně pozemek vrácen do původního stavu, jak stálo tehdy ve smlouvě. Velikost cvičební plochy byla 80 x 120 m. Vystavěné dřevěné tribuny mohly pojmut až 7000 diváků. Kapacita se tak oproti prvnímu sletu zvýšila až trojnásobně. Několik dní před zahájením sletu proběhla zkouška nástupu. Soupis sestav cvičeníh prostných byl zveřejněn již v prosinci.¹

Program II. sletu začal v sobotu 27. června a trval do úterý 30. června 1891. Do Prahy se sjelo přes padesát zvláštních vlaků. Mezi účastníky nechyběly výpravy z Polska, Chorvatska, Slovinska, z německého Mnichova a Drážďan, v neposlední řadě i gymnasté z Francie.¹

Ubytování bylo zajištěno v pražských školách, kasárnách a pohostinstvích. Neděle 28. června byla hlavním dnem na cvičišti. Dopoledne zdárně proběhla zkouška cvičení prostných. V odpoledních hodinách pak bylo cvičení předvedeno slavnostně veřejnosti. Cvičilo 2310 sokolů z 206 jednot.¹

Oproti prvnímu sletu se tentokrát cvičilo již s hudebním doprovodem. Následovaly soutěže 65 družstev ve cvičení na náradí a ve skoku vysokém. Poté s ukázkou cvičení vystoupily župy ve čtyřech seskupeních. Předvedly cvičení s kužely, tyčemi, na náradí a ukázky různých her. Pondělní program obsahoval opakování cvičení prostných, opět cvičení na náradí, nově ale byl uspořádán „zápas o přebornictví“ cvičitelských sborů. S tyčemi vystoupili členové Sokola Pražského spolu s župou Pobělohorskou a Středočeskou.¹

Nechyběl samozřejmě ani slavnostní průvod, který šel pražskými ulicemi až na Staroměstské náměstí. V průvodu šlo 5520 sokolů v krojích a vyvolal u veřejnosti velké nadšení. Ze zahraničních hostů se ho podle úředního nařízení mohli účastnit však jen sokolové z Polska. Po celý slet bylo rovněž zakázáno všem cizincům veřejně cvičit. Ti však narychlo zorganizovali vystoupení pod střešou Sokola Pražského v Žitné ulici, kde je podpořilo jásající obecnstvo.¹

Neodmyslitelnou součástí programu II. sletu byl i bohatý kulturní a společenský program. Byly pořádány schůze v Měšťanské besedě i na Žofině. V neděli večer pak proběhlo slavnostní představení v Národním divadle. Představení bylo zahájeno předehrou Antonína Dvořáka Husitská s motivy chorálů božích bojovníků. Nechyběl ani pozdrav sokolstvu od básníka J. V. Sládka, který v kroji přednesl herec Vojta Slukov. Následovala hymna sokolů Kupředu, kupředu, zhudebněná na Sládkova slova Karlem Šeborem. Divadlem zatřásl mohutný aplaus. Hlavním představením pak byla hra od Ladislava Stroupežnického Paní mincmistrová, která se pyšnila skvělým obsazením. Slávu Sokola svými verši oslavovali i Eliška Krásnohorská nebo Bohdan Kaminský. Malíř František Ženíšek namaloval zas alegorii „Slib sokolský“, lunetu nad bránou cvičiště v Královské oboře. Z Ženíškovy tvorby byly použity motivy i pro závodnický diplom.¹

Jubilejní výstava, k jejíž příležitosti byl slet uspořádán, měla sloužit jako ukázka vyspělosti národa. Její lesk byl podtržen nejen probíhajícím sletem, ale také zvláštní expozicí, která se na výstavě objevila. Ta dávala veřejnosti možnost zhlédnout rozsáhlou dokumentaci o činnosti Sokola od roku 1862. Nechyběly ani ukázky trofejí ze soutěží domácích i zahraničních, přehlídka tělocvičného náradí a oblečení. Vydařená výstava dala Sokolu další impulz pro jeho činnost a stala se vzorem dalších expozic, které se staly v budoucnu tradiční součástí sletů.¹

II. všesokolský slet byl historiky zhodnocen jako významná národní a protihabsburská demonstrace. Někteří sice sletu vytýkali až přílišné vlastenecké vzednutí, ale obecně jej jinak vyzdvihovali za odvahu, víru a vytrvalost všech členů Sokola. II. slet umožnil vytvořit pilíře pro organizaci i náplň všech dalších sletů.¹

1 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Sokolské slety*. 1. vydání. Praha: ČOS, 1948.

III. VŠESOKOLSKÝ SLET

III. všesokolský slet byl uspořádán roku 1895, tedy jen čtyři roky po předcházejícím sletu. Datum konání nebyl náhodný. Impulzem pro pořádání sletu byla tentokrát Národopisná výstava lidu československého v Praze, která měla v lidu probudit národní vědomí v napjatém ovzduší po politických procesech s Omladinou.¹

I když byl III. slet považován za účelový, byl pořádán se stejným nadšením a slavil stejný úspěch jako slet předchozí. Navíc přinesl několik novinek. Jako místo cvičiště bylo navrženo opět výstaviště. To však bylo pro rychle se rozrůstající Sokol již malé. Česká obec sokolská v té době sdružovala již kolem 36 000 členů a zájem o účast na sletu předčil všechna očekávání. Proto ze strany Slavnostního výboru padlo rozhodnutí o výstavbě sletišť na Letenské pláni. Během poměrně krátké doby bylo vybudováno cvičiště s kapacitou pro 400 cvičenců a tribuny pro 11 000 diváků. Areál se navíc mohl chlubit krásným prostředím s výhledem na Hradčany. Malíř Jan Preisler, cvičitel Pražského Sokola, namaloval do hlavní brány lunetu, alegorii ČOS, jak sokol trhá pouta před Vlastí sedící na trůně a kolem její hlavy poletuje hejno sokolů. Předsedou Slavnostního výboru byl zvolen opět starosta České obce sokolské dr. Jan Podlipný, náměstkem pak tajemník ČOS dr. Josef Scheiner. Vedoucím technického odboru se stal náčelník ČOS Jindřich Vaníček, který ve funkci setrval až do roku 1926. Hudební doprovody měl na starost a obstaral Karel Šebor, který působil jako dirigent vlastní kapely.¹

Slavnostní zahájení III. všesokolského sletu začalo v pátek 28. června 1895 vítáním příjíždějících účastníků na pražských nádražích a posléze na Žofíně, kde vystoupil pěvecký sbor Sokola Pražského. Na sobotu 29. června byly uspořádány tělocvičné závody. Soutěžilo se v družstvech, a to na bradlech, hrazdě, koni na šíř a v prostných. 46 jednotlivců se utkalo v soutěži v běhu, skoku vysokém, šplhu a prostných. V odpoledních hodinách se konala očekávaná hromadná vystoupení, jejichž nácvik probíhal téměř celý den. Historicky poprvé vystoupil se sletovým cvičením dorost. Ten předvedl cvičení s tyčemi, na nářadí a prostné. Vrcholem pak bylo společné vystoupení více než 4000 mužů, společná cvičení žup a obdivuhodná pořadová cvičení pražských jednot a okolí. Moravsko-Slezská obec sokolská navíc přidala vystoupení mužů

s kužely. Večerní program probíhal opět v zaplněném Národním divadle. Vojta Slukov znovu přednesl Sládkovy verše. Báseň, kterou J. V. Sládek složil k III. sletu, nese název „Hoj vzhůru, pestrý sokole!“ Verše poté vystřídala Smetanova opera Prodaná nevěsta.¹

Neděle 30. června patřila slavnostnímu průvodu. V jeho čele jelo šedesát pět sokolů na koních, v řadách pak 7533 sokolů v červených košilích a se sokolími péry na čepicích. Ulicemi prošli i krajané z Německa a Rakouska, které přihlížející bouřlivě zdravili. Průvod došel až na Staroměstské náměstí. Na radnici pak proběhlo slavnostní přijetí delegací. Představitelé ČOS (Československé obce sokolské) darovali na oplátku zástupcům města pamětní standartu s nápisem na stuhách “Zlaté slovanské Praze – vděčné sokolstvo 1895“. Mezi zahraničními hosty nechyběly delegace z Francie, Chorvatska a Slovinska. Nedorazili ale krajané z Ameriky a sokolové z Polska. Důvodem menší účasti zahraničních sokolů byla údajně zvěst, že Národopisná výstava měla být uzavřena.¹

Nedělní program pokračoval odpolednem na cvičišti. To bylo ale zaplaveno přívalem vody z náhlého lijáku. Poničena byla i veškerá výzdoba. Program tak byl ohrožen. Několik set cvičenců však nastoupilo s lopatami a dokázalo vodu zčásti ze cvičiště odvést. Vystoupení, která na zabláceném cvičišti proběhla, dokázala opět nadšení sokolstva, ba i humor. K vidění byla cvičení prostná, cvičení družstev na nářadí, vystoupení Moravsko-Slezské obce sokolské ve hrách a ve skupinách. S tyčemi vystoupili muži ze župy Středočeské, Pobělohorské a Sokola Pražského.¹

Večer se konalo Dostaveníčko na výstavě. V naplněném amfiteátru sokolové předvedli nevídaný lampiónový rej, kterým vytvořili pás červeno bílých světel. Už tehdy tak můžeme pozorovat snahu sokolstva o estetický výraz společných vystoupení.¹

Pondělí 1. července 1895 patřil společné návštěvě sokolské expozice Národopisné výstavy. Jeden celý pavilon sloužil jako sokolovna se cvičebním sálem a tělocvičným nářadím. Nechyběla ani galerie, šatny, knihovna, archiv a podobně. Sokol zde také zveřejnil diagramy znázorňující růst Sokola nebo výdaje jednotlivých jednot. Velký ohlas sklidily i trofeje z domácích i zahraničních závodů. Veřejnost dokonce vyslovila

přání, aby předměty zde vystavené byly dostupné trvale. To bylo impulzem k myšlence založit sokolské muzeum.¹

Poslední slavnostní odpoledne bylo završeno představením sokolské jízdy. Zahrnovalo jezdecký rej, voltižování, jezdecké hry a pořadové přeměny útvarů za jízdy. Jezdectví sklidilo velký úspěch a nastartovalo období rozvoje tohoto sportu v rámci Sokola.¹

III. všesokolský slet představoval nesporně přínos do budoucna. Podnítil nové touhy a započal dobu tělovýchovného růstu.

1 HLAVÁČEK, Karel. *Zdar III. sletu všesokolskému 1895*. 1. vydání. Praha: Sokol, 1895.

IV. VŠESOKOLSKÝ SLET

IV. všesokolský slet se uskutečnil roku 1901. Tentokrát představoval již zcela samostatnou akci Sokola. Sokolské hnutí se v té době šířilo stále rychleji a docházelo tak k naplňování tezí Tyršova programu. Stále větší počet občanů měl zájem na zvyšování zdatnosti a zároveň sílil význam Sokola v národním i společenském životě. Prostřednictvím Sokola byla naše země vyzdvihována i na poli mezinárodním.¹

Sokolstvo bylo už v oblasti příprav sletu zkušenější, neoponechalo tedy nic náhodě. Již před sletem proběhla veliká propagační kampaň sloužící k informovanosti veřejnosti i samotných členů. Cvičištěm se stala opět Letenská pláň v Praze, která tomuto účelu sloužila až do sletu sedmého. Došlo ale ke zvýšení kapacity na 22 000 míst pro diváky a 6000 pro cvičence. Soutěže na sletový plakát se zúčastnila velká řada známých umělců. Nakonec byl vybrán plakát Mikoláše Alše.¹

Hlavní program byl naplánován na 29. a 30. června, kdy po celý den probíhaly jako již tradičně závody družstev a jednotlivců. Soutěžilo se ve skoku dalekém, vysokém, skoku o tyči i trojskoku. Nechybělo ani cvičení na nářadí, vrhání krychlí, šplh na laně nebo zápas. Zpestřením byla sokolská jízda s rejem. Ze zahraničních výprav dorazili sokolové z Vídně, Francie, Polska a Slovinska. Velkou novinou IV. sletu bylo historicky první vystoupení žen. Na obsah cvičení prostných mužských složek, žen i dorostu se sešlo kolem 65 návrhů. Konečná verze nakonec vznikla spojením několika částí od různých autorů.¹

Na cvičišti se vystřídal celkem 6705 mužů, 1988 dorostenců s tyčemi a konečně i 867 žen, které vystoupily s kužely. Cvičení byla prováděna s hudebním doprovodem. První den dopoledne prošel pražskými ulicemi průvod, do nějž se zapojilo 11 000 sokolů. Směřoval opět ke staroměstské radnici, kde proběhlo předání sokolského daru městu Praze.¹

Pestrou nabídku poskytoval i doprovodný program. Na Žofíně koncertovaly sokolské pěvecké sbory, večer pak probíhalo představení v Národním divadle. Hlediště zaplavené červenými sokolskými košilemi vyslechlo jako již tradičně verše z úst herce Vojty Slukova a poté zhlédlo živý obraz vyjadřující hold sokolstva Tyršovi a Fügnerovi.

Mohutné ovace ztišily až první tóny Kovařovicovy opery Psohlavci. K připomenutí historie a činnosti Sokola posloužila sletová výstava konaná v sále U Štajgrů ve Vodičkově ulici. Sokolové zde představili důležité dokumenty, návrhy krojů, cenné trofeje i tělocvičnou literaturu.¹

Obr. č. 3 IV. slet všesokolský v roce 1901

1 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety 1882 - 1948*. Praha: Orbis, 1994. Str. 12-14

V. VŠESOKOLSKÝ SLET

V. slet se uskutečnil roku 1907. Česká obec sokolská sdružovala od roku 1904 již všechny župy z oblastí Čech, Moravy, Slezska i Dolnorakouska. Nyní se objevily tendence vytvořit spolek ještě širší, který by měl pod svými křídly veškeré slovanské sokolstvo. V pořadí pátý slet tomuto činu napomohl. Mohla za to především veliká účast sokolů právě ze slovanských zemí.¹

Přípravy na slet probíhaly opět v plném nasazení. Slavnostnímu výboru čelil starosta ČOS dr. Josef Scheiner. Mezi odbory z minulých let tentokrát přibyl odbor ženský ubytovací a odbor „šachový“, jež měl na starost hlavní sletovou scénu. Již dva roky před konáním sletu byl započat nácvik sletových skladeb. Ty vznikly stejným způsobem jako při předchozím sletu, tedy spojením a úpravou několika částí. O hudební doprovod prostných mužů se postaral Karel Pospíšil. Ten se jako autor sokolských doprovodů uplatnil i v dalších letech. Ženy cvičily s kužely za zvuků skladby V. Jandy.¹

Sletu předcházela opět mohutná propagační kampaň. Plakáty a letáčky upozorňující na konanou akci se objevovaly na pouličních sloupech i ve tramvajích. Úspěšně se prodávaly i tematické pohlednice a nálepky. Ty zdobila kresba Mikoláše Alše. Propagace vyvrcholila tak zvaným „manifestačním večerem“ na Žofíně, kde se předváděla cvičení prostná všech pěti sletů. Na přípravě se podílely i vojenské složky. Nocleh byl zajištěn již tradičně prostřednictvím škol, sokoloven a jiných zařízení. Tentokrát neměl slet nouzi ani o sponzory. Mezi nimi nechybělo město Praha, pivovary nebo nejrůznější továrny.¹

Cvičiště na Letenské pláni se chystalo již s ročním předstihem. Cvičební plocha byla zvětšena na 26 000 m² a dřevěné tribuny nyní mohly pojmout až 55 000 diváků. Program byl rozložen na čtyři červnové neděle. V neděli 9. června program zahájila historicky první sletová scéna s názvem Šachový turnaj. Impulzem pro tuto novinku byl úspěch podobného alegorického vystoupení na Národopisné výstavě roku 1895. Scéna vyjadřovala vítězství vojka Jana Žižky nad Zikmundem v roce 1422. Začala předehrou, po které následovaly dvě hlavní části. Během nich se na cvičišti odehrával rozhodující boj. Závěrečná část vyjadřovala vítězství. Cvičenci byli rozděleni na dva tábory.

Každému z nich velely „historické osobnosti“ vojevůdců. Celou dobu se skupiny pohybovaly po šachovnici o rozloze 8200 m² podle předem určených tahů. Námět měl vlastenecky zapůsobit na cítění národa. Na přípravě celé scény se podílelo pět autorů. Kromě husitského chorálu bylo představení doprovázeno také hudbou K. Pospíšila. Na pomoc byly přizvány i dva šachové spolky. Zhotovení muselo být přes 400 kostýmů a zbraní. Důkladné přípravy však přinesly své plody. Sletová scéna ohromila publikum a byla pak v průběhu sletu opakována ještě třikrát.¹

Další novinkou na tomto sletu byly společenské hry pražské školní mládeže a středoškoláků. Historicky poprvé tak vystoupili samostatně školáci, kteří doposud na sletech nefigurovali. Zúčastnilo se jich celkem 1800 chlapců a dívek. Za cvičení se švihadly, obručemi, tamburínami, míči a předvedení nejrůznějších her sklidili od obecnosti kladné ohlasy. Cvičení prostná nebo soutěže se ale prosadit u této skupiny zatím nepodařilo.¹

Následující neděli 23. června vystoupil s prostnými a tělocvičnými hrami sokolský dorost. Hlavní program byl naplánován od 28. června do 1. července a nabízel velmi pestrou paletu představení. Obsahoval tělocvičné závody družstev i jednotlivců na nářadí a v atletických disciplínách. Nechyběl ani závod o přeborníka ČOS. Prvně se také uskutečnila soutěž Tělocvičného svazu evropského. V té jako vítězové stanuli Češi. Prvně se na tomto sletu také objevil závod v plavání, který se odehrával na Vltavě. Vrcholem sletového programu byl víkend 29. a 30. června. Diváci měli možnost zhlédnout společné vystoupení mužů, jejichž počet dosáhl 7600 cvičenců. Následovalo společné vystoupení 2304 žen s kužely a nově taneční vystoupení v původních krojích v podání sokolů z Moravy. Hromadně se cvičilo i na nářadí. Program obohatili svým cvičením i sokolové ze zahraničí. Sletu se jich zúčastnilo na 2000. Působivá byla nejenom samotná představení, ale i rejoyvité nástupy a odchody cvičenců.¹

V sokolském průvodu Prahou prošlo 12 555 sokolů v krojích a cizinců. Zakončení a vzdání holdu proběhlo již tradičně na Staroměstském náměstí. Pondělní program dále pokračoval sokolskou jízdou a opakováním sletové scény.¹

I V. všesokolský slet byl doprovázen bohatým doprovodným programem. Zahrnoval koncerty na Střeleckém ostrově a Žofině, veselice, besedy i ohňostroj na Vltavě. Večer

patřil opět slavnostním představením v Národním divadle. Úvodní verše přednesl herec Karel Želenský. Živý obraz pak znázornil Čechii, které dává sokolstvo hold. Následovala Smetanova Libuše. Celé hlavní město žilo sletem. Inspirovat se nechali i básníci jako J. Vrchlický, F. S. Procházka. V novinách se objevovaly často články a fejetony pojednávající o sletu. Sokolstvo nezapomnělo ani na své zakladatele, Tyrše a Fügnera, jimž věnovalo vzpomínku na Olšanských hřbitovech.¹

V pořadí V. všesokolský slet se do historie zapsal jako první „velký slet“. Znamenal obrovský krok vpřed na poli tělovýchovy. Svým rozsahem předčil všechny slety předešlé a povzbudil sokolstvo i celý národ k další činnosti.¹

1 *Deset sletů: Přednášky z mimořádné vzdělávací školy Československé obce sokolské o první desítce všesokolských sletů ve dnech 17. a 18. ledna 1948.* 2. vydání. Praha: Nakladatelství ČOS, 1948.

VI. VŠESOKOLSKÝ SLET

VI. slet se konal roku 1912 u příležitosti 50. výročí založení Sokola. Již v roce 1908, pouhý rok po sletu předešlém, se ustanovil Svaz Slovanského sokolstva. Ke vzniku spolku přispěly časté zájezdy českých sokolů do slovanských zemí. V době konání sletu Sokol sdružoval již 100 000 členů z celkem 1026 jednot. Starostou Svazu Slovanského sokolstva i ČOS byl dr. Josef Scheiner.¹

Sletišťe na Letenské pláni bylo podle návrhu zřízeno na prostoru o velikosti 14 hektarů. Kapacita tribun se vyšplhala až na 100 000 diváků. Zřízeny byly šatny, umývány, bufety nebo reprezentační prostory. Výzdoba celého areálu se nesla v duchu antickém, jak předurčila sletová scéna s názvem Marathon. Sletišťe zdobily sloupy, brány i sochy, mezi nimiž nechyběla na vrcholu střechy hudebního pavilonu ani socha bohyně Pallas Athéna. Zásahu na stavbě soch měli umělci Mach a Rábl.¹

Sletu předcházela opět velká propagace celé akce. Doma i v zahraničí veřejnost informovaly sletové plakáty, jejichž autory byli Urban, Mucha a Horník. K prodeji byly připraveny i sletové pohlednice a odznaky. V paláci Lucerna v Praze byly uvolněny prostory pro stále se rozšiřující agendu novinářů a odborníků.¹

Při tvorbě společných skladeb se uplatnily obdobné postupy jako v minulosti. Mužská skladba vznikla znovu na základě zaslaných návrhů, autorský podíl na ni ale také má čtveřice Beránek, Bílek, Havel a Vaníček. Tvorbu ženské skladby si vzaly na svá bedra Milada Malá, Olga Fučíková, Františka Šprdlíková a Eliška Roudná. Ženská prostrná cvičení se od mužských již tradičně odlišovala. Pro ženy byly typické plynulé pohyby napjatých či mírně ohnutých paží, klony a výpony. Cvičilo se na tóny Pospíšilovy hudby.¹

Program probíhal po celý červen. Začal již 25. května slavnostním večerem, který probíhal v Obecním domě. Druhý den mělo následovat vystoupení sokolských žáků, týden na to pak žákyň. Obě vystoupení však musela být kvůli nepřízni počasí přesunuta až na 9. června. Další neplánovanou změnou bylo zrušení dne středoškoláků. Stalo se tak z popudu zemské školní rady, která nechtěla, aby cvičením studenti neutrpěli

na svém prospěchu. Místo nich tak vystoupila župa Středočeská se cvičením s kládami a s kroužky. Brzy poté měli diváci možnost zhlédnout poprvé scénu Marathón.¹

Scéna VI. všesokolského sletu Marathón byla zvolena za účelem osvětlení antických zásad, kterými se sokolstvo ve svých počátcích inspirovalo. Myšlenka scény byla veřejnosti přibližována i prostřednictvím tisku. Protože šlo o vyobrazení fiktivního děje řeckých dějin před 2400 lety, nebyla příprava scény vůbec jednoduchá. Na její přípravě se podíleli cvičitelé, dělníci i profesionální umělci. Hlavním režisérem byl Jaroslav Kvapil. Kromě vzdání holdu helénské kultuře, scéna vyjadřovala boj malého národa za svébytnost. S ohledem na události, které přišly po tomto sletu, války balkánské a válka světová, zdá se, jako by režisér sletové scény cítil nutnost posílit lid. Na cvičišti se objevily heroické postavy antiky v dobových kostýmech, které ruku v ruce s hudbou a slovem dodaly skladbě hloubku a působivost. Děj začíná čekáním Atén na zprávu o výsledku bitvy s Peršany. Tu zvěstuje později běžec, který ale vyčerpáním umírá. Po radostné zprávě přichází vítězné vojsko s perskými zajatci a lid zpívá hymnu Marathón. Během scény se na cvičišti předvedlo hned několik věkových skupin. Vojsko, lid, kněží, závodníci a jiní. Scéna slavila velký úspěch a byla během konání sletu několikrát opakována. Účastnilo se jí 1500 cvičenců.¹

Dne 22. a 23. června se konaly dny dorostu. Ten se předvedl v atletických závodech, šplhu a přetahování. Odpoledne patřilo dorostu z Prahy a okolí. Cvičil na náradí a s kužely.¹

Hlavní program byl naplánován na týden od 27. června do 4. července. Nejprve byli přivítáni zahraniční hosté. Těch se do Prahy sjelo na 4000. Kromě delegací ze slovanských zemí dorazili i cvičenci z Francie, Německa, Anglie a Ameriky. Ve velkém počtu a s pestrou paletou vystoupení dorazila především výprava z Ruska. Ženy předvedly půvabné cvičení se sněhovými koulemi a obtížné cviky na bradlech. Muži vystoupili s tyčemi. Nechyběli ani děvčata a chlapci z ruských gymnázií. Pozadu nezůstali ani krajané ze zámoří. Sokolky z Ameriky zacvičily s raketami, muži zase s valaškami. Celkový počet účastníků ze zahraničí přesáhl 6000.¹

VI. slet byl opět nabytý soutěžemi. Družstva i jednotlivci závodili o titul přeborníka ČOS. Hlavním závodem se stal přebor Svazu slovanského sokolstva. Soutěžilo se v dopoledních hodinách, protože odpolední program na Strahově patřil slavnostnímu vystoupení.¹

29. a 30. červen představovaly vrchol sletu. V těchto dnech totiž vystoupilo 11 000 mužů a 5600 žen ve společných prostných. Skladby ohromily zaplněné tribuny. Již tehdy si odborníci a veřejnost uvědomovali, že druh předváděného cvičení je výjimečný a nikde ve světě nemá obdoby. Cvičení ve skupinách, na metacích koních nebo například s vysokými žebříky předvedly jednotlivé župy. Ženy ke cvičení využily různé náčiní, jako švihadla, obruče, kužele nebo vějíře.¹

Do ulic v neděli 30. června vyšel sletový průvod. Účastnilo se jej 17 712 sokolů. Součástí doprovodného programu byly opět veselice a velké koncerty. Konal se sjezd slovanských novinářů, a dokonce i slovanských hostinských nebo regata na Vltavě. Tentokrát však chyběla divadelní představení. Největší slavností se stalo odhalení pomníku Františka Palackého. Autorem díla byl Stanislav Sucharda, rovněž člen Sokola, který byl následně po odhalení mediálně vyzdvihován.¹

S velkým předstihem byl také shromažďován nejrůznější materiál dokumentující historii Sokola za účelem rozsáhlé výstavy. Ta se konala v prostorách Staroměstské radnice a obsahovala několik částí. Například část zdravotnická kromě anatomických exponátů informovala veřejnost o nemocech a úrazech. V dalších oddílech se vystavovaly trofeje, nářadí, modely sokoloven, Mánesův první prapor a další vzácné předměty. Následně bylo po výstavě ustanoveno kuratorium pro zřízení sokolského muzea.¹

Velkou zásluhu na realizaci VI. všesokolského sletu měla i veřejnost. Pomocnou ruku podaly pošty, železnice, městská doprava, hasiči i podniky, obchodníci a majitelé budov. Našli se i odpůrci Sokola, kteří nabádali ke stávkám v dopravě a v pohostinstvích. To však zůstalo bez odezvy stejně jako pokusy o demonstraci.¹

VI. všesokolský slet se stal v době konání největší tělocvičnou událostí na světě a mohutnou manifestací slovanských národů. Nikdo z účastníků netušil, že za dva roky vypukne válka, dosud největší v historii lidstva. Slované byli za války náhle hnáni proti sobě. Síla sokolské myšlenky a vzpomínky na slet si však i v tak vypjaté době našly cestu, jak čelit zlu páchaném na Slovanstvu. Sokolské odznaky a průkazy pomáhaly rozpoznávat členy Sokola a tvořit dobrovolnická vojska. Po I. světové válce náš národ dosáhl samostatnosti. Vznikla republika s vlastní armádou. V té době se dokonce objevily hlasy vlastenců zaujatých pro vojsko, které poukazovaly na zbytečnost sokolstva. K moci se také dostaly politické strany, které před vznikem samostatného Československa stály proti sokolstvu. Mnoho sokolů a předních představitelů Sokola bylo za svou účast v odboji žalářováno, což také poznamenalo další osudy sokolstva. Pořádání VII. sletu proto bylo nejisté. I přes nelehké podmínky se nakonec slet podařilo uspořádat.¹

1 NOVÁK, Emil. *Všesokolské slety 19. a 20. století : medaile, plakety odznaky* 1. vydání. Nymburk : Česká numismatická společnost, 2006.

VII. VŠESOKOLSKÝ SLET

VII. slet roku 1920 byl prvním sletem v samostatné republice. Sokolstvo stálo před novými úkoly.¹

Po zákazu ČOS v roce 1915 došlo opět k jejímu obnovení. Brzy poté se objevil požadavek na navázání tradice a uspořádání dalšího všesokolského sletu. Váhalo se, zda slet uskutečnit hned dva roky po válce, právě v roce 1920, nebo až později. Nakonec padlo rozhodnutí na rok 1920, což byl velmi odvážný krok. Stát se potýkal s nedostatkem potravin i se špatně fungující dopravou. Díky velké obětavosti jak cvičenců, tak organizátorů se však podařilo na tradici sletů navázat. Uspořádání sletu se pro ně stalo národní ctí. Stát brzy začal sklízet obdiv od zástupců zahraničních vlád, jak rychle se po válce zoceloval. Slet vnesl do národa nadšení, které převážilo nad tehdejšími temnými silami rozvratu.¹

Prvním úkolem výboru ČOS bylo rozhodnout o sletišti. Uvažovalo se o prostorách na Pankráci a Invalidovně. Později se ale ukázaly jako nevhodné. Dalším návrhem bylo využít bývalé lomy na Strahově, o kterých se mluvilo již před válkou. Na jejich úpravu však už nezbýval čas. Proto se i VII. slet, i když již jako poslední, uskutečnil na Letenské pláni.¹

Řízení přípravy sletišť se ujal osvědčený Ludvík Čížek. Probíhala velmi rychle. Už během 120 pracovních dnů vznikla aréna o rozloze 128 669 m² se cvičební plochou pro 16 000 cvičenců. Tribuny mohly nyní pojmout 109 000 diváků. Vystavěny byly samozřejmě i provozní prostory, jako šatny nebo seřadiště. Svou výškou v areálu dominoval čtyřpatrový hudební pavilon. Výzdoba sletišť se nesla opět v duchu hlavní sletové scény. Ta znázorňovala stavbu sochy Svobody. V rozích se tyčily pylony s plastikami letících sokolů na vrcholu. Z umělců, kteří se podíleli na výzdobě areálu, můžeme jmenovat Maxe Švabinského, Jakuba Obrovského, Karla Pokorného, prof. Drahoňovského a další.¹

Zajištěno bylo prostřednictvím odborů ubytování, doprava i stravování. Novinkou mezi odbory byl odbor „americký“, jehož úkolem bylo postarat se o krajany ze zámoří. S ochotou se tentokrát na přípravách podílela i ministerstva, podniky i instituce.¹

VII. všesokolský slet byl opět nabyt bohatým programem, který byl rozvržen do několika týdnů. 6. červen byl vyhlášen jako Den školní mládeže. Zúčastnilo se ho 4200 chlapců a dívek z obecných škol a 3000 žáků ze škol měšťanských. Jejich cvičení na švédském nářadí, s nejrůznějším náčiním a hry si nenechal ujít ani prezident Masaryk. Následovalo vystoupení žáků nižších stupňů středních škol v počtu 2400 hochů a 700 dívek, jež zahrnovalo opět cvičení na nářadích a s náčiním. 680 studentek a 1 400 studentů z vyšších stupňů předvedlo dvojce prostrná, hry a tance. Uskutečnily se tak první středoškolské hry, kterým v předchozích letech bránila byrokracie bývalého mocnářství.¹

13. a 25. června se cvičením prostrným prezentovalo sokolské žactvo v tradičním úboru. Chlapce zdobily červené košilky a děvčata režné řízy. Dny dorostu pak proběhly 20. a 21. června a přihlížel jim opět prezident Masaryk. I přes nepříznivé počasí vystoupilo 11 000 dorostenců a 10 000 dorostenek ve cvičeních prostrných. Během těchto dnů dorost absolvoval i různé herní soutěže.¹

Sletové cvičení mužů a žen proběhlo 27. a 30. června. Celkem cvičilo 28 000 mužů a 22 000 žen. Muži nastoupili za zvuku Sukova pochodu Sokolstvu a předvedli prostrná cvičení s prvky gymnastické průpravy. Ženy si nově vytvořily vlastní technický odbor, do jehož čela se postavila náčelnice Milada Malá. Předvedená cvičení prostrná vzešla z návrhu žen Sokola Žižkov, doprovodem jim byla hudba Pospíšilova. Skladba obsahovala náročnou prostorovou i pohybovou choreografii. Změnou byl nový úbor tvořený skládanou sukni, bílou halenkou s vyšívanými rukávy a červeným šátkem. Ženy ho oblékaly i po další čtyři slety. Ani na VII. sletu nechyběly sokolské jízdy. Nově vystoupila československá armáda, kterou publikum vítalo s obrovským nadšením v srdci.¹

Pokračovalo se i v tradici sokolských závodů. Těch se zúčastnilo 2500 mužů. Kromě již zaběhnutých disciplín se nově závodilo ve skocích do vody, překážkovém běhu a střelbě. Prvně si své závody uspořádaly i ženy. Jejich počet na nich dosáhl 800 závodnic. Další novinkou byl závod v ideových znalostech.¹

Dohromady během sletových dnů vystoupilo 95 000 cvičenců a průvodem prošlo 77 000 sokolů.¹

Jedním z vrcholů programu byla opět tak zvaná sletová scéna. Ta byla pro VII. slet připravena pod názvem Stavba sochy Svobody a měla oslavovat samostatnost státu. Jak název prozrazuje, hlavní náplní děje bylo stavění sochy Svobody. Z „balvanů“ ji stavěli Češi, Moravané, Slováci a Slezané. Stavbu jim ale přerušila válka, znázorněná skupinou rudých jezdců. Díky příchodu legií je socha symbolizující svobodu nakonec dokončena. Autorsky se na scéně podílel Očenášek, Dryák, Havel, Vaníček. Ze spisovatelů Kvapil, výtvarně pak Wenig. Scénu sehrálo 3616 cvičenců, zpravidla z jednot pražských, kterým kostýmy zapůjčilo Národní divadlo. Matku Vlast ztělesnila herečka Růžena Nasková.

Ze zahraničí přijelo 300 sokolů, především Jihoslovanů. Ti vystoupili na akademii, účastnili se besed a navštívili také Terezín, odkud měly být transportovány ostatky sarajevského atentátu.¹

Obr. č. 4 VII. slet všesokolský na Letné roku 1920

Prahou prošel tradiční průvod tvořený 35 000 muži, 13 000 ženami, nejstaršími členy, trubači, kapelou a v závěru sokolskou jízdou. Po průchodu centrem města se uchýlil na Staroměstské náměstí, kde byl, stejně jako v minulých letech, vzdán hold

primátoru dr.Baxovi. Hold sokolstvo vyjádřilo i prezidentu Masarykovi na Pražském hradě.¹

Během sletových dnů se sokolstvo zúčastnilo také pokládání základního kamene k pomníku Jana Žižky nebo otevření Muzea čs. legií. Sletová výstava se konala v prostorách Umělecko-průmyslového muzea. Kromě bohaté dokumentace sokolských tradic ukázala veřejnosti i otevřenost Sokola vůči moderním proudům.¹

Ačkoliv bylo pořádání VII. sletu krátce po válce odvážným činem, výsledek nakonec předčil všechna očekávání. Po stránce tělocvičné odstartoval novou dobu, což se projevilo například změněnými cvičebními úbory nebo samotnými cvičebními metodami. Dokázal, že Sokol byl a je neodmyslitelnou součástí našeho života.¹

1 *VII. slet všesokolský v Praze 1920*. 2. vydání. Praha: Česká grafická unie, 1920.

VIII. VŠESOKOLSKÝ SLET

VIII. všesokolský slet se konal v roce 1926. Mladý stát v té době upevňoval své kořeny a sokolstvo zažívalo velký rozmach a vnitřní růst.¹

Sokolstvo mělo v době pořádání už svůj Tyršův dům, kam soustřeďovalo sletové úřadování a také nacvičování a zkoušky. Navíc se konečně podařilo přesunout sletišť do větších a vhodnějších prostorů bývalých lomů na Strahově. Již v roce 1913 vznikl projekt navrhuující využit bývalé lomy na lidový park s hřišti, sletišťem a různými sportovními zařízeními. Po válce obec pražská pozemky koupila. V důsledku války došlo k prvním úpravám terénu ale až v roce 1925. Areál o rozloze 60 hektarů byl vybudován během 9 měsíců. Prostor cvičiště nabízel místa pro 14 400 cvičenců a tribuny se pyšnily kapacitou 130 000 diváků. Vystavěna byla i brána borců dosahující výšky 60 metrů, prostorný hudební pavilón, dvě nástupiště a šatny.¹

Příprava na slet byla pojata opět široce. Funkci „technických odborů“ nově převzala náčelnictva. Vedoucím slavnostního odboru byl opět JUDr. Josef Scheiner. Náčelníkem ČOS se stal JUDr. Jindřich Vaníček a náčelnicí Milada Malá. Sokol se účastnil nejrůznějších veřejných událostí, prohluboval vztahy se sokoly ze zahraničí. VIII. sletu tak nestálo nic v cestě, ba naopak, byl s velkým nadšením vítán celým národem.¹

Prvním bodem sletového programu byly nově lyžařské závody v Krkonoších. Protože se lyžování stávalo mezi sokoly stále populárnějším sportem, odstartovala se tímto závodem nová tradice sletových zimních her. 21. – 24. ledna 1926 se do Jilemnice k závodům dostavilo 83 mužů a 14 žen. Muži se utkali na trati dlouhé 50 a 18 kilometrů, ženy běželi trasu dlouhou 10 kilometrů. Muži navíc mohli absolvovat závod i ve skocích.¹

První akcí, která se odehrála na novém sletišti, byly II. středoškolské hry. Proběhly ve dnech 3. - 7. června 1926 za pomoci organizátorů Šimona, Roubala, Provazníkové, Wachtlové, Stýblové a dalších. Soutěžilo se na náradích, v atletice, ve hrách. Na Vltavě pak v plavání. Vrcholem středoškolských dnů pak byla na sletišti vystoupení

s prostnými. Cvičili zvláště chlapci i dívky, nižší a vyšší stupně. Nechyběl ani vlastní průvod Prahou, v jehož cíli středoškoláci vzdali hold prezidentu Masarykovi.¹

Slunečný 13. červen přál sokolskému žactvu, jehož chlapecká část předvedla na tóny J. Kalaše cvičení prostná. Autorem skladby byl A. Heller a J. Táborka. Mezi cvičenci byli především zástupci pražských žup. 6860 žákyň předvedlo skladbu autorky H. Burgrové – Dubové na hudbu Karla Pospíšila. Závody byly zpestřeny disciplínami, jako běh na chůdách nebo pohánění kola. V závěru vystoupení se nad Strahovem strhla krátká bouře, která dobrý dojem z celého dne již nemohla pokazit.¹

26. – 29. června vystoupil sokolský dorost. Byl to první slet dorostu, na kterém vystoupili i Jihoslované. Ti darovali naší sokolské mládeži vlajku. Na hudbu Karla Matějovce předvedlo 12 780 chlapců cvičení prostná od autora Očenáška. Dívkám připravila skladbu Božena Holečková. Ta se jako autorka osvědčila i při sletech následujících. I dorost se stal součástí průvodu, do kterého chlapci vykročili v bílém, s opaskem zvaným „dohoda“. Dívky procházeli Prahou v červených sukních, bílých halenkách a s pestrou čelenkou. Mezi disciplínami, ve kterých dorost soutěžil, nechybělo plavání, skoky do vody nebo nově bojový závod na 90 metrů s překážkami.¹

Hlavní sletový program trval od 4. do 6. července a byl zahájen pozdravem, který sletu v pouzdře ze vzduchu shodila Masarykova letecká liga. Následovalo vypuštění 4000 poštovních holubů. Mezi významnými hosty nechyběl prezident Masaryk, jehož doprovodila dcera Alice.¹

Po slavnostním zahájení vystoupili muži s tyčemi. I když jim počasí nebylo nakloněno, svou sestavu zdárně dokončili. Záhy je na blátivém cvičišti vystřídalo 14 080 žen se cvičením prostným. Doprovázela je hudba Karla Pospíšila. Skladbu připravila Hana Burgrová – Dubová a obsahovala převážně prvky taneční, které doplňovaly nové prvky sportovní spolu s nejrůznějšími přechody z místa. S prostnými vystoupili i muži. Za zvuku Sukova pochodu jich nastoupilo 13 785. Tato prostná od autorů Erbena, Havla a Vaníčka obsahovala řadu prvků brannosti a úpolových sportů. Na konci prvního dne hlavního sletového programu byly ještě uspořádány závody v rozestavěném běhu a vystoupení žen na kladinách.¹

Druhý den došlo k zopakování prostrných mužů i žen a k vystoupení zahraničních hostů. Velké nadšení u publika vyvolali američtí krajané s cvičením, v němž moderním způsobem znázornili svou činnost v emigraci. V závěru skladby vzdali hold své bývalé vlasti i USA. Ze zahraničních hostů vystoupili také Francouzi, Poláci, Rusové a Jugoslávci i se svou armádou. Den ukončila sletová scéna „Kde domov můj“.¹

Na třetí den byl naplánován průvod Prahou. V jeho čele kráčeli hosté z ciziny. Městem tehdy prošlo 50 000 účastníků. Odpoledne pak kromě společných prostrných mužů a žen vystoupily jezdecké oddíly a armáda.¹

Na Strahově během hlavního programu vystoupilo dohromady 144 863 cvičenců. Sletový program byl zakončen ránou z děla.¹

Během hlavního programu probíhaly i rozmanité soutěže. Byly součástí „finále obrovského závodu“ žup ČOS, Svazu jihoslovanského sokolstva i Americké obce sokolské. Soutěžilo se v plavání, atletice, úpolech, cvičeních na náradí a v hrách. Mezi úspěšnými závodníky byli Pecháček, Gajdoš, ale i olympijský vítěz ve šplhu Šupčík. Ženské disciplíny zahrnovaly plavání, hry a štafety.¹

Sletová scéna měla původně znázornit čtyři roční období. Nakonec byla ale změněna na scénu s názvem „Kde domov můj“. Sokolstvo tak chtělo vyjádřit lásku lidu ke své vlasti. Nejprve cvičenci pohybově ztvárnili vodu, louku, blatouchy a podobně jako ukázkou krásy naší přírody. Vzápětí přišel praotec Čech spolu se Slovany. Ti znázornili polní práce a zprostředkovali divákům vhled do jejich rodinného života. Dění narušil náhle svým vpádem nepřítel. Ten byl ale lidem hned zahnán na útěk. Na závěr scény žehná matka Vlast svému lidu. Celý příběh se odehrával za zvuků lidových písní a hudby Škroupovy. Scéna sklídila velký obdiv a z tribun se ozýval nadšený jásot. Jedna scéna se odehrála také na břehu Vltavy. Nesla název Slovanstvo bratrské a byla sehrána pouze jednou.¹

Během celého sletového programu se opět konaly nejrůznější doprovodné akce. Kromě besed v Tyršově domě se také v závěru uskutečnila zahradní slavnost u prezidenta republiky. Ten potom 5. července na Hradě přijal zástupce sokolstva a

předal jim vlajku se slovy: T. G. Masaryk – Tužme se! Sokolové prezidentovi na oplátku darovali broušený pohár, který vyhotovil prof. Drahoňovský.¹

Na životě sokolského sletu se opět bohatě podíleli umělci nejrůznějších oborů. Své stopy zanechali při výzdobě sletišť, tvorbě plakátů, odznaků i při přípravě výstavy. Z těch nejznámějších můžeme jmenovat Muchu, Brůhu, Kavana, Šalouna a jiné. Básněmi oslavovali sokolstvo Eliška Krásnohorská, Antonín Sova, Viktor Dyk a další.¹

Jak jsme se zmínili již v úvodu, novým ústředním sídlem sokolstva byl Tyršův dům na Malé Straně. Sokolové sem soustředili většinu práce a příprav na slety. Původně stál na pozemku klášter založený Eliškou Přemyslovnou, později letohrádek přestavovaný na palác. V období první světové války ze stavby zbyly již jen zříceniny, které byly v majetku města Prahy. Roku 1921 pozemek zakoupila Česká obec sokolská a o dva roky později, 28. října 1923, zde položila základní kámen Tyršova domu. Protože stavba postupovala poměrně rychle, mohl být Tyršův dům v květnu 1925 slavnostně uveden do provozu a poskytnout své prostory během VIII. sletu. Během sletu byla na prvním nádvoří domu slavnostně odhalena socha dr. Miroslava Tyrše. Zhotovil ji sochař Šaloun a socha dodnes stojí před budovou Tyršova muzea. Myšlenka vybudovat vlastní sokolské muzeum se zrodila v hlavách sokolů už v době prvních sletů. Podněcovaly je k tomu sletové výstavy, na nichž se vždy shromáždilo úctyhodné množství exponátů. Již před válkou ČOS získala pro muzeum letohrádek na Santošce. Když vypukla válka a Sokol byl rozpuštěn, byly sbírky prozíravě přemístěny do Muzea tělocvičného. Tak přečkaly nepříznivé období a v září 1924 mohly být přestěhovány do Tyršova domu. V době pořádání VIII. sletu se veškeré památky přemístily do Michnova paláce. Zde odpočívají i dnes jako součást Národního muzea, nazvaná roku 1993 Tyršovo muzeum. Muzeum tak nahradilo dosud trvající sletové výstavy. Ve Stromovce přesto byla uspořádána doplňující výstava pod názvem Světový veletrh. Sjely se sem různé firmy prezentující nářadí, sportovní potřeby, ale i hudební nástroje, kroje nebo radioprůmyslové výrobky. Veletrh se těšil velkému zájmu z řad veřejnosti. Přispěl tomu jistě i fakt, že v době konání VIII. sletu svůj rozkvět zažila radiotechnika, díky níž mohl být slet propagován také Československým rozhlasem. Ten ve svém programu pravidelně zařazoval reportáže ze cvičení, průvodu a jiných kulturních akcí.

O VIII. sletu všesokolském byl také natočen film, kterým mohlo Československo dobře reprezentovat úroveň tělesné kultury v zemi.¹

VIII. slet historici hodnotí za velmi zdařilý. Znamenal opět krok vpřed ve vývoji hromadných cvičení. Zvýšily se výkony, rozšířily útvary, ženské, ale i dorostenecké skladby zaznamenaly rytmickou úpravu. Závěrečný chorál dorostenců při cvičeních prostných měl tak silný dojem, že německé turnerstvo na svém sjezdu v Lipsku následovalo náš vzor a zařadilo rovněž zpívání při prostných. Příznivě navíc vyzněl i po stránce finanční, kdy po jeho ukončení vznikl přebytek 8 miliónů korun. Naposledy na tomto sletu vystoupili jako vůdčí osobnosti starosta Sokola dr. Josef Scheiner, který se již následujícího sletu nedožil, a náčelník dr. Jindřich Vaníček, jemuž zdravotní stav už nedovolil v této funkci pokračovat.¹

¹ *Všesokolské slety*. 1. vydání. Praha: Československá obec sokolská, 1938.

IX. VŠESOKOLSKÝ SLET

IX. všesokolský slet probíhal na začátku června roku 1932, kdy se již začínala projevovat hluboká hospodářská tíseň. Přesto se sokolstvo rozhodlo neporušit tradici a po šesti letech uspořádat další slet. Důvodů bylo více. Roku 1932 totiž Sokol slavil 70. výročí od svého založení a k tomu ještě 100 let od narození Miroslava Tyrše. Z toho důvodu byl také rok 1932 nazván rokem Tyršovým. Do podvědomí veřejnosti se tato výročí dostala díky brožurám, novinovým článkům, besedám či tematickým seminářům. Starostou ČOS se po smrti dr. Josefa Scheinera stal 8. května dr. Stanislav Bukovský. Téhož dne také došlo na Sřeleckém ostrově k odhalení pamětní desky k 50. výročí prvního sletu.¹

Přípravy na slet probíhaly díky bohatým zkušenostem organizátorů bez větších problémů. Velký podíl na této skutečnosti měla i obětavá práce všech dobrovolníků. Tradičně bylo třeba pro hosty zajistit ubytování, stravování, dopravu a jiné služby.¹

Přípravy probíhaly i ve strahovském areálu. Došlo ke zlepšení ozvučení, hudební pavilón však stále zůstal určen pro „živý“ doprovod cvičenců. Tribuny mohly tentokrát pojmut více než 180 000 diváků. Výzdoba sletišťe oproti předchozím sletům působila jednodušeji. Nejvýraznějším prvkem v ní byly mohutné sloupy nad Branou borců s letícími sokoly.¹

Na podzim roku 1931 proběhla již první akce spojená se sletem. Šlo o rozestavné běhy rozptýlené po celé republice. Z devíti pohraničních měst směřovalo do Prahy s poselstvím 38 946 běžců z 1589 jednot. Obdobný běh se konal 28. října 1919 k výročí samostatného státu.¹

Na počátku března proběhly tradiční zimní hry. Pro dorost byly uspořádány na Benecku, pro členstvo na Štrbském plese. Muži závodili v běhu na 50 a 18 kilometrů, ženy a dorostenci na trati dlouhé 8 kilometrů, dorostenky na 4 kilometrech. Nakonec program doplnily skoky na lyžích a závod sdružený.¹

Hlavní ruch kolem sletu začal spolu s měsícem červnem. Jako první na Strahově vystoupily obecné a měšťanské školy se skladbami od autorů Pangráce, Burgrové,

Očenáška a Matějovcových. Za slunného počasí jich vystoupilo téměř 8000 a z tribun jim přihlížel i ministr Beneš nebo primátor Prahy Baxa. O týden později na cvičišti vystoupilo sokolské žactvo, které přišel podpořit sám prezident Masaryk. Nejmenších žáků se sešlo na 4500 a během jejich vystoupení zpíval dětský sbor. 14 100 žákyň předvedlo cvičení prostrná, na která se oblékly do nových úborů složených z červené sukně a halenky zdobené dvěma červenými pásky. Žáků vystoupilo 12 850. Autory žákovských skladeb byli J. Táborek, V. Saldmayerová a skladatel O. Harfel.¹

16. – 18. června se konaly III. středoškolské hry. Zúčastnilo se jich 15 000 studentů a soutěžili v atletice, na náradí, v házené, košíkové, odbíjené, tenise a plavání pod vedením předních propagátorů školní tělovýchovy. Kromě soutěžení vystoupili s cvičením prostrným, které pro ně připravili Tomíček, Evaldová – Prokšová a Provazníková. Středoškoláci absolvovali i svůj vlastní průvod, který vedl netradičně ze Strahova k Muzeu.¹

Koncem června přišla řada na vystoupení dorostu, který se sešel v počtu 57 000. Chlapci vystoupili s lesklými tyčemi na hudbu K. Matějovce. Autory jejich skladby byli Pergl a Očenášek. Dorostenky zas ke svému cvičení využily zelené věnečky podle návrhu Burgrové a Sixty. Vybrané dorostenky pak zacvičily na kladinách. V závěru dne ještě jihoslovanský dorost předal našemu pamětní plaketu. V dorosteneckém programu nechyběly také závody a soutěže a na závěr opět průvod.¹

První červencové dny se rozběhl hlavní sletový program. Na jeho počátku byla uspořádána soutěž o přeborníka ČOS a Svazu Slovanského sokolstva (SSS). Nejlépe si v ní vedl Tintěra, Gajdoš, Hudec a další. Úspěšní byli i zástupci Polska. Mezi ženami se nejlépe vedlo Děkanové, Hřebřinové, Věrmiřovské. Stejně jako mužům jim ale silně konkurovaly cvičenky z Ameriky a z Polska. Hlavní program byl nabyt opět nejrůznějšími soutěžemi. Konaly se soutěže nárad'ové, atletické, herní, závody v plavání, šermu, kanoistice, veslování. Zajímavostí byl pětiboj starších bratrů nebo soutěž jezdecká. Krokem vpřed při soutěžení bylo působení kvalifikovaných rozhodčích a užívání mezinárodních pravidel. Modernizací prošly i cvičební úbory.¹

Členstvo vystoupilo ve dnech 3. – 6. července a z náčelnického můstku ho řídil Agathon Heller s Marií Provazníkovou. Tribuny v těchto dnech přivítaly až 200 000 diváků. Muži nastoupili za doprovodu Sukova pochodu. Celkem jich cvičilo 16 000. Prostná mužů pro IX. slet připravili autoři Štrunc a Klička. Téměř ve stejném počtu svou skladbu z dílny manželů Matějcových předvedly ženy. Publikum ožívalo i při dalších zajímavých vystoupeních. K těm nejzdařilejším patřila sestava 2280 žen s kužely na hudbu Sixty. Skladbu pro ně připravila H. Burgrová. Ve stínu nezůstala ani vystoupení starších mužů, Jihoslovanů, Rumunů či amerických krajanů. Poslední den svůj um předvedla sokolská jízda a armáda včetně skupin Malé dohody.¹

Během IX. sletu se na cvičišti vystřídalo 188 000 cvičenců a v průvodech hlavním městem prošlo 104 600 sokolů. Všechna vystoupení členstva bedlivě sledoval i prezident Masaryk a spolu s ním i významní činovníci minulých sletů. Jak už jsme zmínili, rok 1932 byl významným výročím narození Miroslava Tyrše. Jako hold jeho ideám byla pro IX. slet secvičena scéna s názvem Tyršův sen. Na přípravách se podíleli jak už osvědčení autoři z let minulých, tak umělci z různých kruhů. V úvodu scény zazněl Tyršův hlas prozrazující vizi antických vzorů. Na scéně se odehrály olympijské hry, závody borců, dostihy trojspěží a následně věnčení vítězů. Během snu se aktéři postupně přeměnili v šiky sokolů, čímž došlo k naplnění Tyršova snu. Scénu zobrazilo 5000 cvičenců. Olympijské závodníky ztělesnili vybraní borci z pražských jednot. Trojspěží kočírovali armádní důstojníci.¹

Sletový program opět bohatě doplňovaly kulturní akce, jako koncerty, divadelní představení, při kterých vystoupil například houslista Kubelík, klavírista Firkušný, pěvci Národního divadla a v neposlední řadě i Česká filharmonie. Ta se podílela na nahrávání hudebních skladeb na gramofonové desky. Hudební doprovod k prostným zajišťovala vojenská kapela přímo z hudebního pavilónu.¹

Již od VIII. sletu se na nácviku a sletovém zpravodajství značnou měrou podílel Československý rozhlas. Z průvodů i přímo ze Strahova byly vysílány živé reportáže. Hojně o sletu psali i domácí a zahraniční novináři. Svými příspěvky slet zhodnotili i bratři Čapkové nebo Eduard Bass. Vytvořeny byly pamětní plakety, odznaky, medaile i diplomy. Plakát navrhl Max Švabinský. Vyobrazil na něm portrét Miroslava Tyrše.¹

V tomto jubilejním roce se ke sletové výstavě shromáždilo velké množství exponátů, které předčilo kapacitu sokolského muzea. Byla proto uspořádána na výstavišti v Královské oboře, kde sídlila již v době minulé. Cílem výstavy bylo uctít Tyršovu památku. Výstava se mohla pyšnit vlastním plakátem a katalogem. O její úspěšnosti svědčí i finanční přebytek, který po jejím ukončení zbyl.¹

Jednou z významných událostí v průběhu sletu byl XVIII. kongres Mezinárodní tělocvičné federace v Tyršově domě. Právě zde totiž došlo k prvnímu prosazení účasti žen na olympiádě. Jako poslední akce sletu byl 9. a 10. července uspořádán zájezd k mohyle R. Štefánika. Kromě zástupců ČOS jej absolvovali i hosté ze zahraničí.¹

Kromě členů Sokola a dobrovolníků se na úspěšném zvládnutí sletu podílely také orgány města Prahy, ministerstva. O návštěvníky ze zahraničí bylo postaráno z řad speciálně vyškolených průvodců. IX. všesokolský slet byl rovněž využit k výzkumu zdravotního stavu účastníků, který prováděli naši přední lékaři. IX. slet lze považovat za vyvrcholení všech doposud konaných sletů, a to účastí, organizací i tělocvičnými výkony. Hojně účasti pravděpodobně napomohlo úspěšné šíření filmu z VIII. sletu. Československo bylo tehdy vyhledáváno odborníky jako země tělovýchovně velmi pokročilá. Úspěch sletu navíc posílil sebevědomí národa.¹

1 HAVLÍČEK, Věnceslav. *Sokolské slety*. 1. Vydání. Praha: ČOS, 1948.

X. VŠESOKOLSKÝ SLET

X. slet konaný v roce 1938 v době 20. výročí samostatného Československa se zapsal do historie jako slet, na který se stále vzpomíná. Doba, ve které se konal, byla zvláštní.¹

Krise spolu s nezaměstnaností začala v zemi ustupovat, celkově se zlepšily ekonomické poměry. Zároveň však v obyvatelstvu sílilo odhodlání vzepřít se zlu, které se spolu s nástupem Hitlera k moci roku 1933 začalo šířit. X. slet chtěl proto ukázat připravenost lidu k obraně vlasti a stal se tak mohutnou manifestací. V době konání měly sokolské slety více jak padesátiletou tradici a průměrně každý patnáctý občan Československa byl členem Sokola.¹

První sletovou akcí byl rozestavný běh probíhající na deseti trasách po celé republice. Start všech tras byl v Tyršově domě. S poselstvím běželo 42 000 zástupců sokolských jednot. Zdolání nejdlejší trasy do Potkarpatské Rusi trvalo 40 hodin. Vzhledem k čerstvému úmrtí prezidenta Masaryka byly štafetové kolíky na projev národního smutku opatřeny černým plátnem. V závěru celé akce se sokolové shromáždili ve svých jednotách, aby vyslechli doručené poselství.¹

Již v únoru se uskutečnily ve Vysokých Tatrách zimní hry. O přeborníka České obce sokolské se přítomní utkali v běhu a sjezdu na lyžích, v kombinacích a štafetách. Zpestřením byl hokejový turnaj a soutěž v krasobruslení. Dorost se na lyžařské soutěže dostavil do Beskyd.¹

Od jara probíhaly přípravy na sletišti. Nově se zapustilo 24 reproduktorů. Dokončeny byly také práce na pevné hlavní tribuně. S předstihem byl opět vypsán konkurz na sletové odznaky, plakáty, diplomy a jiné pamětní předměty. Hlavní konkurz na sletový plakát nakonec vyhrál. Kromě českých propagačních letáků vyšly i letáky cizojazyčné. Informace o sletu šířily cestovní kanceláře, bulettin ministerstva obchodu, ale již tradičně i rozhlas.¹

Sletový program byl rozvržen do pěti týdnů. Zahajovaly ho obecné a měšťanské školy společnými skladbami a dále ukázkami různých činností. V závěru svého

vystoupení vytvořily na ploše stadionu živou československou vlajku u příležitosti 20. výročí vzniku samostatné republiky.¹

V polovině června následovaly IV. středoškolské hry. Tradičně cvičili zvláště chlapečci a dívky. Nově zde vystoupily také Baťovy školy. Ty převedly ukázky předvojenské výchovy. Zacvičili i studenti z Jugoslávie. Soutěžilo se v atletice, sportovních hrách, v plavání a skocích do vody. Posledně jmenované disciplíny se odehrávaly nově v bazénu pod Barrandovem a v AXE. I tentokrát studenti uspořádali svůj průvod.¹

Na pořadu X. sletu nemohl chybět vzhledem k politické situaci den brannosti. Byl naplánován na 16. června. Vybraní žáci, dorostenci, muži a vojáci předvedli, jak Tyršův tělocvik slouží branné přípravě.¹

Následující 4 dny se konal I. slet sokolského žactva, na kterém vystoupili žáci třech věkových stupňů. Celkem jich vystoupilo asi 50 000. Prvně šlo žactvo také průvodem. V čele neslo nový prapor, který Sokolu věnovala Československá obec legionářská.¹

Konec měsíce června patřil dorostu. Sjelo se ho do Prahy 60 000. Již tradičně uspořádalo průvod, ve kterém děvčata opět zazářila v červenobílých krojích. Chlapci měli pro tento rok kroj nový, v barvě khaki. Na představení dorostu se přišel podívat i nový prezident Beneš. 17 000 chlapců v červenobílých úborech nejprve zacvičilo prostná od autorů Činčery a Cinerta. Hudbu pro ně složil již osvědčený K. Matějovec. Při nastupování na cvičišťe chlapci v popředí nesli dorostové prapory jednotlivých jednot. Vystoupení dorostenek okouzilo všechny přihlížející a novináři se k němu ve svých příspěvcích často s nadšením vraceli. Děvčata předvedla skladbu s věnečky ze žlutých květů, kterými doslova rozzářila cvičišťe. Autorkou nápadu byla již známá Božena Matějovcová, která díky své bohaté fantazii byla nazývána královnou společných skladeb. Dalším nezapomenutelným okamžikem byly tance dorostenek. Na návrh J. Vokáčové dívky v červených sukénkách s bílou halenkou a májkami se stuhami tančily na lidové nápěvy Kříčkovy hudby. Fotografie z tohoto vystoupení brzy obletěly celý svět. Dorost měl i svůj doprovodný kulturní program, který zahrnoval například přehlídku pódiových skladeb nebo průvod, ve kterém svým nadšením a optimismem vyjádřil odhodlání k obraně vlasti.¹

Dny členstva byly zahájeny 30. června XI. ročníkem závodu Mezinárodní tělocvičné federace. K mužskému přeboru nastoupila družstva z Polska, Belgie, Jugoslávie, Švýcarska, Francie, Lucemburska, Bulharska a ČSR. Některé země nedorazily z politických důvodů. V soutěži dominovali naši reprezentanti. Mistrem světa se stal náš Jan Gajdoš a ve družstvech zvítězilo družstvo ČSR tvořené závodníky ČOS. Dařilo se i našim ženám, pro které to byl teprve třetí mezinárodní přebor. Stejně jako muži dokázaly se svým družstvem zvítězit a získat tak titul mistryň světa. Závod jednotlivkyň vyhrála Vlasta Děkanová.¹

Kromě přebornické soutěže probíhaly závody ve víceboji, v plavání, atletice, zápasu a podobně. Do programu byly zařazeny i soutěže kulturní, zahrnující zpěv, herectví a loutkářství.¹

Vyvrcholením sletu byla již tradičně hromadná vystoupení. Ta byla předvedena vždy opakovaně po několik dnů před zraky prezidenta a významných československých i zahraničních obyvatel. Ženy zacvičily prostrná nazvaná „Rej“. Na 30 000 žen nastoupilo na cvičiště a ohromilo obecenstvo svou skladbou se změnami velkých útvarů. Tento nápad opět pocházel z dílny Boženy Matějovcové. Ženy předvedly ještě jednu skladbu, a to cvičení s bílými míči podle autorky Hany Burgrové – Dubové.¹

Vystoupení mužů na X. sletu se zapsalo do historie. Bohužel ne všichni cvičenci mohli na sletu vystoupit. Někteří totiž byli v květnu povoláni k obraně státních hranic. Při prostrných s názvem „Přísaha republiky“ se divákům tajil dech. Autor František Pecháček nechal na značky i mezi ně nastoupit téměř 30 000 mužů. Secvičené útvary znázorňovaly hradby. Vše doprovázel mohutný chorál plný odhodlání bránit vlast před násilím. Hudbu složil Jan Seehák, slova Jan Hlavsa. Zpěv zajistil Křížkovský sbor. Skladba zanechala v divákovi silný dojem. Byla důkazem sjednocení národa v jeden celek. To doposud nedokázal žádný politický program. Další skladbou mužů byla Sokolská brannost opět od Františka Pecháčka. Jeho život bohužel za války vyhasl.¹

S hromadným cvičením dorazily i výpravy z Bulharska, Litvy, Rumunska, Francie nebo krajané z Ameriky. Zástupcům Jugoslávie starosta ČOS předal bustu T. G. Masaryka.¹

Sletová scéna byla ovlivněna politickým napětím. Autor dr. Jan Malík ji pojmenoval slovy Budovat a bránit. Známořovala historii naší republiky a vyzývala k obraně před nebezpečím. Hlavním motivem bylo velké tepající srdce symbolizující důležitost jeho jednoty. Na přípravě scény se podílel skladatel J. Křička, režisér B. Stejskal, choreografka B. Matějcová a Česká filharmonie.¹

Velkou slávu představoval průvod Prahou, který tentokrát vedl po prodloužené cestě, aby jej mělo možnost zhlédnout větší množství lidu. Pro jeho sledování byly připraveny tři speciální tribuny pro vzácné hosty. V čele nesli sokolové prapor od T. G. Masaryka a od prezidenta E. Beneše. Přední místa v průvodu patřila vítězům mezinárodních závodů, je následovalo dalších 60 000 krojovaných sokolů. Konec obstarala sokolská jízda s 800 jezdci. V jásavém průvodu se však částečně projevil i blížící se chmur. Dýchal z vídeňských vlajek s hákovými kříži nebo z pochodu župy Krušnohorské. Ta totiž absolvovala průvod mlčky, na protest proti henleinovskému násilí. Průvod se tak stal národní manifestací posilující lid k obraně demokratické vlasti.¹

Obr. č. 5 Plakát X. všesokolského sletu

Sletová výstava X. všesokolského sletu znovu sídlila v průmyslovém paláci na výstavišti. Expozice mapovala vývoj Sokola a sletů. Na přání Marie Provazníkové, propagátorky nových sokolských forem, byl na výstavišti předveden i ukázkový ženský letní tábor.¹

Ohlédneme-li se za X. sletem, zjistíme, že byl celou dobu konání semknut myšlenkou po obraně vlasti. Dokázal v občanech zvednout vlnu nadšení a vnuknout jim sílu. Bohužel to k odvrácení války nestačilo a sokolstvo bylo za svůj postoj od nepřátel ČSR pranýřováno. Během války Sokol draze zaplatil životy a zdravím mnoha svých členů.¹

1 PROCHÁZKA, Rudolf. *X. všesokolský slet v Praze 1938*. 1. vydání. Československá obec sokolská: Praha, 1939.

XI. VŠESOKOLSKÝ SLET

XI. slet roku 1948 byl posledním před nucenou několikaletou odmlkou Sokola. Konal se v napjaté atmosféře. Mnichovský diktát v roce 1938, odstoupení části pohraničí Německu, Maďarsku a Polsku a následné odtržení Slovenska představovaly pro Sokol nenahraditelné ztráty. V roce 1941 byla činnost Sokola nacisty zastavena, o několik měsíců později byla sokolská organizace dokonce rozpuštěna. Během druhé světové války Sokol přišel o 10 400 členů v koncentračních táborech a ve věznicích, 2 121 sokolských životů vyhaslo na popraviscích.¹

Po skončení války se však Československé obci sokolské podařilo roku 1946 obnovit svou činnost v plném rozsahu. Před zahájením XI. sletu ČOS sdružovala již 3 300 jednot a celkový počet členů dosahoval jednoho miliónu. Uspořádat slet pouhé dva roky po obnovení činnosti bylo velmi odvážným krokem. Žádný z dosud uspořádaných sletů ale nebyl lidmi tak vytoužen.¹

Po únorovém puči a především po abdikaci prezidenta Beneše naděje na uskutečnění XI. sletu téměř vyhasly. I přes špatné vyhlídky do budoucna se sokolové semkli a nenechali úsilí doposud do příprav vynaložené na zmar. Navíc chtěli, aby vzpomínka na Sokol zůstala v srdcích národa co nejkrásnější.¹

Informace o průběhu XI. sletu se nám zachovaly díky krajanům v zahraničí. Sletový památník, který byl již připraven k tisku, totiž nikdy nevyšel. Jeho kopii se ale podařilo vyvézt za hranice, kde dnes jako historický dokument odpočívá v Knihovně USA ve Washingtonu. U příležitosti 100 let vzniku Sokola, v roce 1967, pak v USA vydali výtah z uvedeného dokumentu. Další kopie se uchovala v Ústřední tělovýchovné knihovně Fakulty tělesné výchovy a sportu v Praze. V roce konání sletu měl rovněž vyjít sborník. Místo k distributorům ale putoval k zlikvidování do stoupy. Naštěstí se několik málo výtisků dokázalo zachránit díky náčelníkovi ČOS dr. Kavalírovi. Pramenem informací o XI. sletu nám byly i vzpomínky M. Provazníkové vydané pod názvem To byl Sokol nebo fotodokumentace objevená roku 1976 v Curychu.¹

Při pořádání sletu se organizátoři museli vypořádat s nedostatkem potravin, textilu, obuvi i dopravních prostředků. Zem byla materiálně vyčerpána. Nelehkou situaci pomáhaly řešit nejrůznější orgány a armáda.¹

Slet byl zahájen již 27. října 1946 zapálením sletového ohně na nádvoří Tyršova domu. Odtud byl pak plamen přemístěn štafetou na Strahov. K zapalování ohňů pak docházelo i na dalších místech naší republiky. O rok později se do Tyršova domu sběhly štafety z jedenácti měst. Bylo to v den konání sjezdu ČOS. Na doručení poselství se podílelo 46 029 běžců. Vše dokumentoval již tradičně Československý rozhlas.¹

V únoru 1948 se členstvo sešlo ve Vysokých Tatrách, dorost v Rokytnici nad Jizerou, aby se zúčastnilo zimních sletových her. 1000 závodníků soutěžilo opět v běhu, sjezdu i skocích na lyžích, v hokeji, krasobruslení a muži nově i v jízdě na bobech.¹

V době konání zimních her se v zemi začalo schylovat k politickému převratu. K moci se dostala komunistická strana. V Tyršově domě nyní místo volených orgánů rozhodovaly akční výbory. Přední představitelé Sokola byli nahrazeni lidmi komunisticky orientovanými. Když měla být sesazena náčelnice Marie Provazníková, vzbouřily se členky Sokola. Prohlásily, že pokud Provazníková nezůstane náčelnicí, nebude ani slet. Nová vláda sestavila tak zvanou sokolskou komisi, která měla kontrolovat sokolské orgány a dohlížet na přípravy a průběh sletu.¹

I přes neblahé změny prozrazující brzký zánik Sokola se v přípravách na slet pokračovalo. Nejprve vystoupením škol ještě v roce 1947. Dokonce došlo k částečnému vylepšení cvičiště na Strahově. Vzrostl počet reproduktorů pod cvičištěm, zkvalitnil se přístup a doprava na Strahov díky novým podchodům, nadchodům a celkovým úpravám komunikace.¹

ČOS vydala řadu publikací informujících o XI. všesokolském sletu. Šířila je nejen doma, ale i v zahraničí. Jednotlivé obce mezi sebou soutěžily o nejkrásněji vyzdobenou sokolovnu nebo železniční stanici. O přípravách a nácviu na slet byl natočen Krátkým filmem Praha snímek, který později v Benátkách na filmovém festivalu získal Stříbrného lva. Nesl název Jeden, tisíc, milión.¹

Program odehrávající se na Strahově zahájilo 10. června 1948 žactvo. Jako první vystoupily nejmenší děti se skladbou J. Berdychové Naše hračky. Žáci středního stupně předvedli cvičení pojmenované Sokolské děti, které pro ně připravil O. Hrubeš. Na programu nechyběla ani prostná starších žáků a žákyň a ukázka jejich her. Prvně žactvo svedlo soutěž v obecném šestiboji. Celý program byl zopakován ještě jednou 20. června před zraky prezidenta Gottwalda. V ten den byl naplánován i průvod žactva Prahou. Z obav před protestními výkřiky byl ale průvod nakonec zrušen. Veřejnosti se jako důvod odvolání udalo špatné počasí.¹

Po žactvu se Strahov zaplnil dorostem. Ten svůj program odstartoval 26. června 1948 závodem v Tyršově domě. Následovalo soutěžení v atletice, plavání, sportovních hrách nebo ve zpěvu a sborové recitaci. Na sletišti dorostenci pak zacvičili prostná, při nichž část skladby pískali. Vystoupení bylo velmi působivé a vyvolalo u publika vlnu nadšení. Autorsky se na něm podílel Brejška, hudebně pak Seehák. Dívky nezůstaly pozadu a diváky okouzily cvičením s bílými kroužky, na něž musela být umělá hmota dovezena až ze zámoří. Choreografii jim vytvořil věhlasný pár manželů Matějcových.¹

Druhý den 1888 dorostenek vystoupilo ve skladbě M. Potočkové s lavičkami. Chlapci v počtu 800 cvičenců zase s plnými míči. Autory jejich skladby byli V. Zámíš a V. Mrázek. Překvapení pro publikum ve dnech dorostu nastalo, když dorostenky vystoupily se svou tanečně laděnou skladbou od Stázy Levé. Svými ladnými pohyby na melodii národních písní Jaroslava Kříčky tak navázaly na úspěch sklizený při tancích pod májkami z předchozího sletu. Triumfu nakonec dosáhli dorostenci se svou ukázkou života v táboře. 2 500 chlapců oblečených do zelených tábornických úborů ukázkou cvičilo mezi stany, kterých do oblouku během několika minut na cvičišti vyrostlo úctyhodných 1044. Skladba od J. Ondráčka byla doprovázena hudbou J. Kleina a poukázala na sokolskou všestrannost a dovednost.¹

29. červen, třetí den dorostu, zahájilo finále Zborovského závodu. Po něm navazovala prostná a ukázka bojových cvičení frekventantů důstojnických škol. Na XI. sletu vystoupilo v kategorii dorostu celkem 85 000 cvičenců a cvičenek. Většina také prošla v průvodu, kde projevovala nesouhlas s novým politickým režimem.¹

Netradičně na XI. sletu vystoupila mládež Revolučního odborového hnutí. V úvodu skladby zazněla Píseň práce a z vrtulníku byly na cvičiště shozeny rudé růže předané prezidentu K. Gotwaldovi.¹

Dny členstva byly zahájeny 30. června soutěžemi v nejrůznějších odvětvích včetně soutěže v pódiových skladbách mužů a žen. Na Strahov se členstvo přemístilo 3. července. Program zahájili muži nastupující na Sukův pochod pojmenovaný V nový život. Předvedli hromadnou skladbu navrženou Františkem Medunou, prostřednictvím které chtěli uctít památku sokolů padlých za války. Myšlence odpovídal i její název- Věrní zůstaneme.¹

Ženy nadchly publikum svým procítěným provedením spolu s pozoruhodnými prostorovými změnami. Skladba vznikla opět v dílně manželů Matějcových, kteří ji dali jméno Harmonie pohybu. První den členstva dále pokračoval cvičením starších mužů s dlouhými tyčemi a žen s kužely a švihadly. Ze zahraničních hostů obohatili ten den sletový program Lužičtí Srbové svými tanci a dále zajímavým cvičením Jugoslávci. V závěru dne pak byl zopakován rej ze sletu předešlého. Podílelo se na něm 30 000 cvičenek a znamenal tak krok vpřed v oblasti velkoplošné choreografie.¹

Během dalších dnů se skladby vesměs opakovaly, jen cvičenci se obměnili. Celkem se na cvičišti vystříдалo kolem 64 000 žen a 554 000 mužů. Z tribun denně přihlíželo na 200 000 diváků. Kromě jmenovaných vystoupení na Strahově mohli zhlédnout cvičení Sokolské brannosti, cyklistický rej, ale i polské a sovětské delegace.¹

Napětí na strahovském sletišti zesílilo, když se na předvedení své moderní skladby s kužely od Ankici Runtové chystalo 3 392 vybraných žen. Z oblak se totiž spustil prudký déšť, který cvičiště proměnil ve žluté rozbahněné moře. Již na nástupišti cvičenky promokly na kost. Při samotném cvičení pak zapadávaly do bláta a s obtížemi hledaly své značky. Vytvořené obrazce jako půlkruhy či diagonály se odrážely v kalužích, což umocnilo výsledný dojem. Za odhodlání a obdivuhodný výkon je publikum odměnilo nekonečným potleskem. Překvapením pro všechny bylo, když se ženy rozhodly svou skladbu v těchto podmínkách zopakovat. Na závěr dne rozbahněné cvičiště přivítalo ještě sokolskou jízdu.¹

V den, kdy počasí cvičení příliš nepřálo, se v dopoledních hodinách odehrála ještě jedna významná událost. Ulicemi totiž prošel sletový průvod, který se proměnil v manifestaci sokolstva i veřejnosti proti komunistickému režimu. Z davu zaznívala hesla typu „Nedáme si diktovat, koho budeme milovat“. Provolávala se sláva prezidentu Benešovi, který tehdy byl již nahrazen Gottwaldem. Ten byl naopak ostentativně ignorován. Průvod, v kterém kráčelo celkem 85 000 osob, se tak stal kauzou, která byla následně často předmětem různých debat. Na místě bylo zatčeno několik sokolů, chodníky lemovali „nepraví“ pořadatelé. Obavy ze sokolů dokazovaly i připravené kulometry a milice.¹

Po těchto dramatických událostech kolem průvodu na Strahově ještě po dva dny pokračoval program. Ten byl ale nakonec zredukován a mírně pozměněn. Namísto opakování sletové scény byla uvedena skladba nesoucí jméno Dožínky a oslavující dobrou „sklizeň“ na poli sletových vystoupení. Na přípravě skladby se podílela celá řada umělců zvučných jmen. Ti pravděpodobně považovali za čest přispět Sokolu před jeho pravděpodobným umlčením. Z nejznámějších můžeme jmenovat scénáristu Jaroslava Kvapila, hudebníka Miroslava Ponce, básníka Jaroslava Seiferta nebo výtvarníka Karla Svobodu.¹

Ačkoliv brzy po skončení XI. všesokolského sletu byla ukončena činnost Československé obce sokolské, stal se XI. slet největší slavností Sokolů všech dob. Na tradici sokolských sletů bylo později navázáno až po dlouhých 46 letech.¹

1 KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety 1882 - 1948*. Praha: Orbis, 1994. Str. 45

4. 4 Charakter hromadných tělovýchovných vystoupení na území ČR v letech 1949 - 1989

Únorové události roku 1948 zastavily demokratický vývoj země a zároveň zahájily postupnou likvidaci sokolského hnutí v naší republice. Roku 1952 byla Československá obec sokolská zrušena.

Spolu s těmito změnami v roce 1948 došlo i ke změnám v oblasti hromadných tělovýchovných cvičení. Sokolské slety se pro nastupující komunistický režim staly nežádoucí, a tak bylo jejich pořádání přerušeno a činnost sokola zcela zastavena. Hromadná tělovýchovná cvičení však ve svém vývoji pokračovala i nadále. Od roku 1955 se totiž začaly pořádat celorepublikové spartakiády, které plynule navázaly na tradici sokolských sletů.

Spartakiády představovaly hromadná vystoupení, která se stejně jako poslední sokolské slety odehrávala na Velkém strahovském stadionu v Praze. Tak zvané spartakiády měly ovšem politický záměr, kterým bylo gigantické propagování tehdejšího komunistického režimu. Autorem názvu spartakiáda je Jiří František Chaloupecký, který jej odvodil od jména římského gladiátora Spartaka. Název použil již v roce 1921 pro vystoupení Federace dělnických tělovýchovných jednot (FDTJ), které se konalo v roce 1921 na pražských Maninách. Na spartakiádních přípravách se podílela téměř celá tehdejší Národní fronta. Brzy spartakiády získaly ohlas doma i v zahraničí a staly se veřejnou demonstrací rozvoje masové tělesné výchovy v Československu. Zároveň byly projevem sjednocené tělovýchovy.¹

Československé spartakiády od svého vzniku jednoznačně naplňovaly poslání oslavovat osvobození naší vlasti Sovětskou armádou. Staly se kulturní událostí, při níž národ mohl prezentovat své fyzické, estetické i morální vlastnosti. Spartakiády navázaly na tradice naší tělesné výchovy, snažily se ale najít novou formu projevu.²

S organizací spartakiád pomáhali většinou bývalí sokolové. Ti věřili, že pouze tak je možné zachovat sokolské tradice hromadných cvičení, které nemají ve světě konkurenci.

Ačkoliv jedním z jejich hlavních cílů bylo šíření komunistického režimu, pokrok a přínos v oblasti pohybové a choreografické jim nelze upřít. Časem došlo i ke zmírnění důrazu politického rámce.

První celostátní spartakiáda byla uspořádána v roce 1955. Dále se konala vždy v pětiletých intervalech. Výjimkou byl rok 1970, kdy byla zrušena z obav před demonstracemi.

1 *Encyklopedie tělesné kultury p – ž*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1988. Str. 144.

2 MAREK, Jaroslav. *Tradice masových tělovýchovných vystoupení a úkoly 2. celostátní spartakiády*. Praha: STN, 1960. Str. 12.

I. CELOSTÁTNÍ SPARTAKIÁDA

První celostátní spartakiáda se konala na strahovském stadionu v červnu roku 1955. Československo si ten rok připomínalo deset let od osvobození Rudou armádou.

O konání spartakiády v tak velkém rozsahu bylo rozhodnuto opožděně, a tak nácvik sestav začal až na podzim. Přesto už na jaře cvičenci prezentovali své skladby na okresních a krajských spartakiádách. Napomohlo tomu velké nadšení a soudržnost statisíce cvičenců se svými náčelníky.¹

První celostátní spartakiáda zahrnuje do svého hlavního programu cvičení prostrná. Ta se svým rozměrem, složitostí a pestrostí dokázala rovnat s bohatou historií sokolských sletů či dělnických olympiád. Svá vystoupení předvedlo všech šest tělovýchovných úseků, které na území Československa v té době působily.¹

Z předložených návrhů skladeb pro společné vystoupení mužů a žen nakonec uspěl ten od autorů Evžena Pennigera, Hermíny Jochové a Hany Stárkové. První dva jmenovaní se podíleli i na tvorbě skladby pro dorost. Práce na hudebním poli se nakonec ujali zkušený skladatelé Bohumil Macák a Miroslav Burin. V prosinci 1954 se rozběhly nácvičné semináře v krajích. K účasti na nich se začaly hlásit stovky cvičitelek a cvičenců s bohatými zkušenostmi v pořádání hromadných cvičení v bývalém Sokole.²

Stejně jako sokolské slety zahrnovaly i spartakiády kulturní pořady. Speciální program přichystala většina pražských divadel, kin a jiných zábavních podniků.²

Součástí I. celostátní spartakiády se staly i vrcholné soutěže a přebory v zimních sportech ve Vysokých Tatrách. Spolu s letními sporty si je nenechala ujít další tisícovka závodníků. 30. června a 1. července program pokračoval dny jezdecka, 6. července pak dnem vodních sportů. Následovaly večery družby, na kterých vystoupili zahraniční hosté. K těm patřili především sportovci z Číny a Sovětského svazu.²

Vystoupení na stadionu byla rozdělena do několika kategorií. Například rodiče s dětmi, mladší žáci, starší žáci, mladší žákyně, starší žákyně, dorostenci, dorostenky, ženy nebo muži. V rámci své povinné vojenské služby skladbu secvičili i vojáci.²

O zařazení skladby dorostu bylo rozhodnuto až dodatečně, a tak řada chlapců a děvčat mladších osmnácti let ovládala již část skladby dospělých. Ačkoliv z těchto mladých lidí společná prostná nikdo předtím nenacvičoval, nácvik se zdařil a v krátké době dorost dosáhl dobrých výsledků. Největší zásluhu na secvičení dorostenecké skladby měli především učitelé a žáci zemědělských škol.²

Mládež na Strahově vystupovala po dva dny, 23. a 24. června. Nejprve vystoupilo žactvo rozdělené do tří skupin podle ročníků. Žactvo 1. a 2. ročníku předvedlo cvičení s názvem Zlatá brána obsahující gymnastickou rozcvičku a různé hry. 3. – 5. ročník vystoupil s krychlemi. Krychle jako stavební materiál zastoupila cvičební náčiní, které žáci házeli, chytali, přenášeli a rovnali do pyramid. 6. – 8. ročník předvedl svá prostná zahrnující přímivé cviky, prvky branné výchovy, zdolávání překážek, plížení či házení. S prostnou vystoupil i chlapecký dorost. Jejich skladba měla publiku ukázat připravenost chlapců k případné obraně Československa a zároveň oslavovala Sovětskou armádu. Dorostenky pak okouzly publikum skladbou se stuhami. Hlavním motivem představení bylo opět oslavování výročí osvobození vlasti. V závěru programu mládeže dohromady 40 000 chlapců a děvčat opět vzdalo hold republice a Sovětskému svazu, když ze svých těl na ploše stadionu naráz vytvořili iniciály ČSR – SSSR a letopočty 1945 – 1955. Na neděli 26. června pak byl naplánován průvod žactva a dorostu Prahou. Vycházel od Muzea, prošel Václavským náměstím, náměstím Republiky a dále k Čechovu mostu, odkud se rozešel.²

Po mládeži vystoupili v sobotu 2. července muži a ženy, kterých se na Strahov dostavilo téměř 100 000. Z hlediště jim přihlíželo 200 000 diváků. Nechyběl mezi nimi ani prezident republiky Antonín Zápotocký. Opakovaně vystoupili i tanečníci z různých koutů Československa v národních krojích. Program dále obohatili svým cvičením studenti Institutu pro tělesnou výchovu a sport a posluchači tělesné výchovy vysokých a vyšších pedagogických škol.²

Své samostatné dny na I. celostátní spartakiádě měl Svaz pro spolupráci s armádou a stejně tak ozbrojené složky. Ty předvedly ukázkou tělesné výchovy a všeobecného výcviku k obraně země před nepřáteli.²

Téměř dva měsíce po hlavních dnech I. celostátní spartakiády proběhla mezi skálami v Divoké Šárce poslední spartakiádní soutěž. Šlo o finále závodu branné zdatnosti.²

I. celostátní spartakiáda navázala na bohatou historii všesokolských sletů. Oproti nim však v sobě odrážela touhu panujícího komunistického režimu po formování nového socialistického člověka a společnosti. Větší důraz byl nyní kladen na disciplínu. Pokyny pro I. celostátní spartakiádu dokonce nařizovaly, aby se cvičenci nespolehnali na skrytí ve velkém počtu cvičenců, protože i sebemenší vychýlení z davu by pokazilo celkový dojem. Na rozdíl od předchozích sletů spartakiádu neorganizovalo žádné hnutí, ale štáb Českého svazu tělesné výchovy.³

1 *Program I. celostátní spartakiády 1955.* Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955.

2 PEŠEK, Jan. *Cesta k vítězství.* 1. vydání. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955.

3 *Dějiny a současnost* [online].c.2006 [cit. 30. května 2011].

< <http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/6/jak-ochutnat-komunisticky-raj->>

II. CELOSTÁTNÍ SPARTAKIÁDA

Druhá celostátní spartakiáda se uskutečnila po pětileté přestávce v roce 1960. Opět se vázala na vzpomínku 15. výročí osvobození země. Byla organizována Československým svazem tělesné výchovy. V pořadí již druhá spartakiáda nebyla událostí jen tělovýchovnou. Budila zájem celého národa a prokázala rostoucí zájem veřejnosti o sport a tělesnou výchovu.¹

Spartakiáda si kladla za cíl zvětšit masovou základnu a šířit socialistickou výchovu. Dalším vytčeným úkolem bylo předčít svou mohutností a úspěšností spartakiádu první. Jak se po jejím skončení ukázalo, tento úkol byl splněn na výbornou.¹

Během příprav i při hlavních dnech II. celostátní spartakiády vystoupil v hromadných cvičeních takový počet cvičenců, který neměl v historii našeho tělovýchovného hnutí dosud obdoby. Vytvořila se nová koncepce nástupů a odchodů, sjednotila se struktura pořadu. Zvýšila se obtížnost skladeb především náročností na prostorovou orientaci. To vše opět obohatilo další vývoj hromadných vystoupení u nás.¹

Nacvičování na II. celostátní spartakiádu začalo v září roku 1958 a bylo rozděleno do dvou cyklů. Veškeré přípravy probíhaly podle přesného harmonogramu. První polovina skladeb byla předvedena v roce 1959 na okresních spartakiádách, zkoušky celých skladeb i s hudebními doprovody pak proběhly v březnu roku 1960. Hned v květnu proběhly oblastní a krajské spartakiády, jako poslední přípravy před vystoupením na Strahově. Největší zájem o nacvičování byl z řad nejmladších cvičenců. Těch se ve čtyřech skladbách sešlo 838 967. Celkový počet cvičenců na II. celostátní spartakiádě dosáhl 1 236 000. Do nácvičku se zapojilo 4 410 tělovýchovných jednot, 6 178 škol, 1040 organizací Svazarmu a 423 jiných středisek.¹

Na Strahově během hlavních dnů vystoupilo 19 skladeb. Na tribunách se vystřídalo celkem 2 023 000 diváků.¹

Nejmladší žactvo předvedlo vystoupení s názvem Pohádka na verše Jana Hostáně. Do cvičení se zapojilo 5700 dětí. Děti školního věku předvedly dvě prostná vystoupení.

Starší chlapi ve skladbě Bud' připraven k práci a obraně vlasti měli veřejnosti opět ukázat své odhodlání k ochraně republiky. Dívky zaujaly cvičením s červenými míčky. Dorostenci vystoupili s prostnou, dorostenky s bílými obručemi. „Za vítězstvím“ byl název v pořadí další skladby, tentokrát skladby mužů. Ti v počtu 15 360 cvičenců předvedli cvičení s krátkou tyčí. V podobném počtu se na stadion k předvedení své skladby „Rozsévačka“ dostavily i ženy. Svými skladbami do programu přispěli také cvičenci Svazarmu, Rudé hvězdy či vojsk ministerstva vnitra.¹

Na závěr Dnů mládeže a Dnů dospělých prošly Prahou dva mohutné průvody cvičenců, které vedly přes Václavské náměstí až ke Švermovu mostu.¹

S II. celostátní spartakiádou byly spjaty i sportovní soutěže. Většina z nich byla zahájena spolu se zahájením spartakiády. Představovaly vrcholnou část přebornických a mistrovských soutěží v lyžování, sportovní gymnastice či ledním hokeji. Na počest spartakiády se ve Vysokých Tatrách sešli horolezci a v Krkonoších turisté.¹

Program spartakiády byl obohacen i čtyřmi večerními vystoupeními na Večerech družby. Představilo se na nich celkem 410 gymnastů z osmi zemí a tři celky z Československa.¹

Celý spartakiádní ruch byl protkán pestrým kulturním programem. Bohatou nabídkou se mohla pyšnit všechna divadla, byla uspořádána řada výstav, z pražských zahrad zaznívala naše nejlepší hudební tělesa.¹

Organizačně byla spartakiáda perfektně zvládnutá, což potvrdila slova spokojenosti našich i zahraničních hostů. Napomohla tomu trpělivost i odborná znalost a zkušenost všech činovníků. V pražských hotelech, ubytovnách i v soukromí bylo ubytováno celkem 300 000 cvičenců. Zkvalitnilo se ozvučení cvičební plochy.¹

Na II. celostátní spartakiádě nebyla již živá hudba. Tu spolu se slovem nahrály Gramofonové závody na magnetofonové pásky. Pro případ závady, která by mohla narušit program, zněly synchronně vždy dva magnetofony.¹

V rámci přípravy sportovišť se rozrostla i některá tělovýchovná zařízení. Již spolu s krajskými spartakiádami se například otevřel nový stadion v Pardubicích, velká sportoviště v Trutnově či v Českých Budějovicích. Praha se obohatila o nový plavecký stadion v Podolí.¹

Ruch, který kolem II. celostátní spartakiády panoval, se samozřejmě odrazil i do programu médií. Například pro Československou televizi byla II. celostátní spartakiáda největším podnikem v její prozatímní historii.¹

II. celostátní spartakiáda zaznamenala nejvyšší počet cvičenců dosud konaných hromadných vystoupení. V reji žen byl dokonce počet cvičících dvakrát větší než počet značek. Kromě masovosti se vyznačovala opět silným politickým nábojem. Prostřednictvím jednotlivých cvičebních složek se snažila světu ukázat připravenost, kázeň a odhodlanost občanů Československa.²

Obr. č. 6 Plakát II. celostátní spartakiády

1 OKTÁBEC, Josef. *II. celostátní spartakiáda ve faktech a číslech*. 1. vydání. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1960.

2 *Dějiny a současnost* [online].c.2006 [cit. 30. května 2011].

< <http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/6/jak-ochutnat-komunisticky-raj->>

III. CELOSTÁTNÍ SPARTAKIÁDA

Brzy po ukončení a zhodnocení spartakiády druhé začala se připravovat spartakiáda nová. Nyní v pořadí již třetí. Opět měla znamenat vrchol oslav tentokrát 20. výročí osvobození naší země Sovětskou armádou. Uskutečnila se roku 1965 a vycházela ze zkušeností předešlých spartakiád.¹

Základní koncepce III. celostátní spartakiády byla schválena roku 1963 s heslem „Ve jménu zdraví, síly, krásy, za šťastný život v míru, za vítězství komunismu.“ Obsah III. celostátní spartakiády zahrnoval hromadná tělovýchovná vystoupení, sportovní soutěže i turistické akce. Cílem akce bylo vycházet z masové základny a celoroční činnosti základních organizací a složek.¹

Od poloviny května 1965 se začaly pořádat okresní a okrskové spartakiády. Celkem se do nich zapojil rekordní počet 1 365 514 cvičenců.¹

III. celostátní spartakiáda přinesla ve svém programu nové myšlenky a tím výrazné změny. Místo dvou cyklů pořadů – dospělých a mládeže, byl připraven jeden čtyřdenní cyklus. Došlo tak ke snížení skladeb na dvanáct a program byl rozdělen do dvou odpolední. To přineslo nové podněty ve svém ideovém a obsahovém záměru. Poprvé v bohaté historii hromadných vystoupení se podařilo předvést skladby v uzavřených programových celcích. Každé programové odpoledne se neslo v duchu jedné myšlenky a mělo vazbu po stránce choreografické i hudební. První odpoledne neslo název „Zpěv míru“ a druhé „Vítězství patří nám“.¹

První programové odpoledne se konalo 1. a 3. července, druhé pak 2. a 4. července. V programu dne se vždy mísila mládež a dospělí. Nejmladší žactvo s rodiči nacvičilo skladbu s názvem Na sluníčku. Předvedena byla ale jen na místních veřejných vystoupeních a okrskových a okresních spartakiádách. Děti jako náčiní využily krabice a žluté míčky. Pro mladší žáky a žákyně přichystali autoři skladbu s bedýnkami. Nesla jméno Učit se hrou a vystoupilo s ní vždy 13 440 dětí ve věku od osmi do jedenácti let. Starší žáci vystoupili se skladbou Jeden za všechny. Chlapci oděni do bílých triček a červených trenýrek předvedli rychlost, sílu, obratnost a všestrannou tělesnou připravenost žáků. Má země je kvetoucí louka byl název skladby starších žákyň. Ty

v jasně zelených sukýnkách s květinovými stuhami v rukou okouzly publikum poetickým cvičením s tanečními prvky. Dorostenci zas zaujali vystoupením s lavičkami ve skladbě Přes překážky, do které zařadili gymnastické a atletické prvky. Červené dresy a bílé čelenky k předvedení své skladby Jaro mé země oblékly dorostenky. Celkem 14 484 jich prezentovalo umělecko-gymnastické prvky s mnoha prostorovými změnami tvarů. Učňovský dorost složený z 8000 chlapců a 4000 dívek ve skladbě Svou prací přetváříme svět zaujal publikum živou rytmickou skladbou s moderními tanečními prvky, k nimž využil krátká švihadla.²

Svou skladbu secvičili i zvláště muži, ženy a starší cvičenky. „Jednotní vpřed“ byl název té pro muže. Ti v počtu 14 104 cvičenců zacvičili pohybově všestrannou skladbu s gymnastickými cviky, náročnou na prostorovou choreografii. 16 000 žen se zapojilo do skladby Zpěv míru, která obsahovala prvky rozvíjející celkovou zdatnost. To, že krása pohybu platí i u starších cvičenek, potvrdily ženy staršího věku s praporci ve skladbě Pohybem ke kráse. Skladba mohla zaujmout diváky tanečními variacemi i rejovým cvičením.²

Tradičně jednou skladbou do programu III. celostátní spartakiády přispěl i Svazarm, Československá armáda či příslušníci ozbrojených sil.¹

Průvod byl naplánován na neděli 4. července. Prošlo jím na 150 000 cvičenců, kteří absolvovali již tradiční trasu začínající u Národního muzea a končící u Švermova mostu.¹

Nedílnou součástí III. celostátní spartakiády byly i sportovní soutěže a turistické akce. Dohromady se jich zúčastnilo 2 200 000 sportovců a turistů. Probíhaly od února až do srpna. Mezi sportovní soutěže byla poprvé zařazena soutěž víceboje odznaku zdatnosti o nejlepší okres, kolektiv a sportovce. Spartakiáda dala příležitost k soutěžení v mnoha odvětvích i zrakově, sluchově a tělesně postiženým sportovcům.²

V programu III. celostátní spartakiády nechyběly ani tentokrát Večery družby, které byly projevem přátelství mezi národy. Proběhly ve sportovní hale v Praze 7. Své gymnastické umění předvedli reprezentanti Bulharska, Finska, Francie, Jugoslávie či Kuby.¹

Ve čtyřech dnech hromadných vystoupení na Strahově cvičilo 360 000 cvičenců a z tribun jim přihlíželo až 730 000 diváků.²

Všichni, kteří se na pořádání spartakiády podíleli, projevili kus aktivity a zájmu. Mezi občany byli ale i ti, kteří s pořádáním spartakiády nesouhlasili. Šlo především o odpůrce komunistického režimu, kterým se nelíbilo toto masové šíření socialismu.

-
- 1 NOVÁK, Vladimír. *III. celostátní spartakiáda ve faktech a číslech*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1965.
 - 2 DOBROVODSKÝ, Vladimír. *III. celostátní spartakiáda 1965*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1966.

ČESKOSLOVENSKÁ SPARTAKIÁDA 1975

Československá spartakiáda 1975, v pořadí již čtvrtá, se uskutečnila po 10 letech. Pravidelný pětiletý rytmus pořádání spartakiády byl narušen v roce 1970. Spartakiáda byla na tento rok připravována. Dokonce bylo vytvořeno 16 skladeb. Zrušena byla nakonec z obav před vypuknutím případných nepokojů během hlavních vystoupení. Po tuhém politickém režimu v letech padesátých totiž nyní docházelo k postupnému uvolňování regulí a poměrů v zemi. Zároveň zaznamenávalo úpadek naše hospodářství. Připravené skladby ale nezůstaly bez využití. V jednotlivých okresech totiž byly uspořádány Tělovýchovné slavnosti, kde je cvičenci předvedli veřejnosti.¹

Československá spartakiáda 1975 se konala opět na Strahově a oslavovala již 30. výročí osvobození naší republiky.¹ Ústřední heslo spartakiády bylo „Pod vedením Komunistické strany Československa za další rozvoj socialistické tělesné výchovy“.

Jako již tradičně nejprve proběhly okresní a krajské spartakiády. Na 1476 místních spartakiádách tehdy vystoupilo 377 211 cvičenců. Přípravy aktivizovaly cvičence, cvičitele, organizátory a výsledky vyvolaly velké nadšení nejen diváků, ale i samotných cvičenců. Celkem 14 skladeb se mohlo pyšnit vysokou náročností. Předvedeny byly opět ve dvou programových odpoledních, které se dvakrát opakovaly. Jejich provedení překonalo úroveň předchozích spartakiád náročností prvků i choreografickým řešením a estetickým.¹

Premiéru mělo na Strahově vystoupení rodičů s dětmi od 3 do 6 let. Tato složka vystupovala dosud jen v rámci místních spartakiád. Uchvacující bylo vystoupení žen na symfonické básně Bedřicha Smetany Z českých luhů a hájů a Vltavy. Dorostenky předvedly tanečně gymnastickou skladbu na píseň Zpíváme slunci. Zahanbit se nenechali ani mladší žáci se svou dynamickou skladbou či starší žáci s pěkným gymnastickým a sportovním projevem. Na parastavebnicích prokázali svou odvahu cvičenci Svazarmu. Nechybělo ani vystoupení Československé armády. Všechny skladby vnesly do areálu strahovského stadionu atmosféru radosti. Spojily cvičence na stadionu a diváky na tribunách v jeden celek. Celkem na Československé spartakiádě 1975 vystoupilo 180 000 cvičenců a z tribun je podpořilo 388 000 diváků.¹

Do paměti cvičenců i diváků se jistě nesmazatelně vryla vzpomínka na cvičení v sobotu 28. června. V ten den se totiž Prahou prohnala průtrž mračen a pod přívaly vod zmizely značky a písčité cvičiště se přeměnilo v bahno. Program však nebyl přerušen a cvičenci odhodlaně dál předváděli své skladby. Podobně tomu bylo i mnohokrát během okresních a krajských spartakiád. Cvičenci však nechtěli dopustit to, aby se spartakiáda nekonala.¹

Mezinárodní posláni spartakiády vyjádřily Večery družby ve Sportovní hale. Těch se zúčastnili sportovci ze socialistických zemí. Tradičně Prahou prošel průvod. Účastnilo se ho celkem 120 000 cvičenců, turistů a sportovců. Nešlo jen o pouhou přehlídku, ale i o manifestaci oslavující Komunistickou stranu Československa.¹

Sportovní soutěže zaznamenaly velký rozmach. V zimních a letních spartakiádních soutěžích od základních kol až po finále startovalo 3 890 475 sportovců.¹

V turistické části byly akce rozloženy do podzimního, zimního a jarního období. Účastnili se jich organizovaní i neorganizovaní turisté.¹

Československá spartakiáda 1975 se stala opět prostředkem masového rozvoje tělesné výchovy u nás. Zaznamenala rozšíření členské základny Československého svazu tělesné výchovy, rozvoj rozmanitých forem a tělovýchovných aktivit. Zároveň ale pomalu rostl pasivní odpor k socialismu, a tak i ke spartakiádám. Režim zvolil raději cestu ústupku a prvně se například odpoutal od vyvěšování vlajky Sovětského svazu.¹

1 GADASOVÁ, Jarmila. *Československé spartakiády: Regionální bibliografie*. Prostějov: Okresní knihovna, 1985.

ČESKOSLOVENSKÁ SPARTAKIÁDA 1980

Roku 1980 se uskutečnila další spartakiáda. Tradičně oslavila 35. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Svým úspěšným průběhem od obcí, měst a okresů až po vyvrcholení na Strahově opakovaně prokázala vysokou úroveň tělovýchovy u nás. Zdárně splnila i svůj záměr – získat pro tělesnou výchovu další statisíce občanů, především mladých lidí.¹

V březnu 1978 byla schválena koncepce Československé spartakiády 1980. Na program byla tradičně zařazena hromadná tělovýchovná vystoupení, spartakiádní soutěže i turistické akce. Její sportovní část byla tentokrát rozložena do delšího časového období než tomu bylo při minulých spartakiádách.¹

V největším ohnisku zájmu byla již tradičně hromadná tělovýchovná vystoupení. Bylo vytvořeno 15 skladeb pro všechny věkové kategorie včetně cvičenců Československé lidové armády, Svazarmu, učňovské mládeže a vysokých škol. Autoři skladeb dostali úkol složit skladby obsahově moderní a režijně účinné. Vzhledem k zájmu a zkušenostem z předešlých spartakiád byly pro ženy připraveny skladby dvě. S nácvikem začaly jednotlivé složky již v září roku 1979. Program byl rozvržen do dvou opakovaných odpolední. 26. a 28. června proběhlo první odpoledne, kde byla hlavním nositelem myšlenky mládež. Prolog tohoto odpoledne byl inspirován lidovými tanci a závěr připomínal blížící se olympijské hry v Moskvě. Druhé programové odpoledne se odehrálo 27. a 29. června a vrcholilo nyní ve skladbách dospělých. V obou programových odpoledních se opakovala skladba příslušníků československé armády a také skladba žen, v níž se jednotlivé cvičenky vystřídaly. Sedm skladeb využilo ke svému vystoupení náčiní, skladba Svazarmu náradí. Jednotlivým skladbám nechyběla originalita, vyšší náročnost a znatelnější odlišnost v charakteru mužských a ženských složek.²

Skladba pro rodiče a děti vycházela ze záměru prohloubit citový vztah mezi rodičem a dítětem, zvýšit jejich zdatnost. Bezprostřednost dětí v zelených kalhotách s lacem a bílých kloboučkách spolu s gymnastickými prvky rodičů okouzila strahovské publikum. Skladba pro nejmladší žactvo ukázala, jak prostřednictvím jednoduchých gymnastických pohybů s vhodným prostorovým řešením mohou děti dosáhnout

všestranného rozvoje, soutěživosti a tvořivosti. Za přítomnosti jedné cvičitelky cvičilo v jednom dvacetičlenném celku vždy pět dětí s obručemi, kterými v závěru skladby symbolizovaly olympijskou myšlenku a přátelství národů všech světadílů. V zelených sukénkách s bílými puntíky se představily mladší žákyně. Ke svému vystoupení využily netradiční náčiní – dřevěné červené rámy. Autorky skladby se snažily zobrazit cvičení žákyň jako šťastné a bezstarostné dětství, plné optimismu a her. Nezapomněly ale ani na rozvíjení obratnosti a zdatnosti. Mladší žáci zas nechali diváky nahlédnout do světa Bukovské fantazie a her. Trojí náčiní – švihadla, míče a kroužky ovládali s velkou zručností. Skladbě nechyběly prvky soutěživosti, sportovních her, ale i gymnastiky. 13 824 cvičenek vystoupilo ve skladbě starších žákyň. Jejím obsahem byly prvky především taneční a umělecko-gymnastické. Vhodná moderní hudba a nápaditá choreografie zvyšovaly působnost skladby na diváky. Velkou mírou soustředění, přesnost a rychlost reakce, odvahu a kolektivní spolupráci vyžadovala skladba pro starší žáky. Těch se na Strahově vystříдалo 9 216. Jako náčiní jim posloužila dřevěná tyč. Ve skladbě převládala dynamická cvičení, běhy, přeskoky či posilovací cviky. Nezapomenutelně se do paměti všech účastníků V. spartakiády jistě vepsaly dorostenky ve fialových dresech, které cvičily s bílými švihadly opatřenými na obou koncích molitanovými bambulemi. Skladba byla koncipovaná do pěti částí, v nichž každá měla kontrastní pohybový obsah. Vše, co zaznívalo náznakově při cvičení mladších a starších žákyň, vyvrcholilo v umocněné podobě při procítěném vystoupení dorostenek. Dorostenců na Strahově vystoupilo 6 912. Cvičili převážně ve dvojicích, trojicích a čtveřicích. Jejich skladba vyžadovala odvahu při akrobatických cvičeních, kloubní pohyblivost, rozhodnost a přesnost při skocích. Skladba dorostenců byla jednou z nejnáročnějších na této spartakiádě. Svou skladbu nacvičila i učňovská mládež, vysokoškoláci, Svazarm či Československá lidová armáda. Vystoupení armády se stalo úchvatnou podívanou, počínaje akrobatickými cviky v první části a konče „vystřelováním živými trampolínami“ do prohnutých vysokých letek v části třetí. Cvičenci se navíc museli vypořádat s průtrží mračen, která rozbahnila cvičiště. Jak již bylo zmíněno v úvodu, ženy na tuto spartakiádu secvičily skladby dvě. V první se představilo 10 368 žen. Pohybový obsah skladby byl podřízen ději, který symbolizoval život ženy v 80. letech. Ve druhé skladbě vystoupilo 5760 cvičenek. Jednalo se o velmi náročnou skladbu. Její zajímavé vertikální řešení prostoru umožňovalo specifické

využití miniaturních žíněnek – podložek. Mužů na Strahově vystoupilo 6 912. Ústřední myšlenkou jejich cvičení bylo zdraví a zdatnost. Autorům šlo o to, aby všichni nacvičující zlepšili tělesnou kondici a všestranným pohybem vyrovnali jednostranné zatížení při práci. V řadách cvičenců nechyběli osmnáctiletí mladíci ani zkušení osmdesátiletí muži.¹

V neděli 29. června prošel ulicemi Prahy osm kilometrů dlouhý průvod. V jeho čele kráčeli nejvyšší představitelé tělovýchovy a spartakiádního štábu. 150 000 cvičenců ulicemi proudilo jako mohutná barevná řeka.²

Protože se Československá spartakiáda 1985 konala krátce před olympijskými hrami v Moskvě, objevily se myšlenky olympijského hnutí i na Večerech družby. Při jejich průběhu v pražské Sportovní hale byl kladen důraz na jejich internacionální poslání. V komorním prostředí haly diváci mohli zhlédnout pásmo ukázek vrcholné gymnastiky v podání sportovců z Československa a dalších socialistických zemí.²

Sportovní soutěže probíhaly od ledna 1979 do letních měsíců roku 1980. Jejich zimní část se odehrála v Bedřichově s těžištěm v zimních běžeckých disciplínách. Letní část soutěží následovala v červnu v Ostravě, Přerově a Frýdku – Místku. V období od dubna do června 1979 se v každém okrese pořádal Spartakiádní sportovní den. Jeho náplní byly soutěže v hlavních olympijských sportech a ve sportech, které v daném okrese měly nejvíce příznivců. V rámci sportovních soutěží a činností se v oblasti Bratislavy konala přehlídka našich nejlepších sportovců – olympioniků v atletice, cyklistice, kanoistice, plavání, sportovní gymnastice, volejbalu a jiných sportovních odvětvích. Dohromady se spartakiádního soutěžení zúčastnilo 2 806 5560 sportovců.²

Turistická část spartakiády vycházela ze společenské funkce turistiky jako významného a účinného prostředku k aktivnímu naplnění volného času, k poznávání přírodních krás, kulturních památek, historie i současnosti naší země. Turisté se významně podíleli na Ohňovém poselství dne 5. října 1979. Na památných místech v celé republice tehdy vzplálo 2847 vater. Jako součást turistických aktivit se v lednu 1980 uskutečnil turistický sraz v zasněžených Beskydech a v létě pak v Praze. Dále se ve spartakiádním roku konala v každém okrese spousta kratších i delších pochodů.

Turistických akcí Československé spartakiády 1980 se zúčastnilo přes tři milióny osob.²

Spartakiáda z roku 1980 opět svou masovostí a úrovní předčila spartakiády předešlé. Statistika hovoří, že na místních a okrskových spartakiádách vystupovalo 1 265 320 cvičenců a na okresních spartakiádách se představilo 702 732 cvičenců. Na spartakiádu se tedy připravoval přibližně milión cvičenek a cvičenců. Řada pamětníků mluví o spartakiádě v roce 1980 jako o jedné z nejzdařilejších.¹

Obr. č. 7 Vystoupení Československé lidové armády

1 *Československá spartakiáda 1980*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1981.

ČESKOSLOVENSKÁ SPARTAKIÁDA 1985

Poslední uskutečněnou Československou spartakiádou byla spartakiáda v roce 1985. Jako všechny její předchůdkyně oslavovala výročí osvobození naší republiky. Po více než dva roky inspirovala tisíce sportovních soutěží a turistických akcí, více než jeden rok motivovala nacvik hromadných tělovýchovných vystoupení.¹

Spartakiáda byla zahájena Ohňovým poselstvím 4. října 1984. V Praze i na dalších místech republiky se v ten den rozhořely vatry.¹

Součástí spartakiádního dění byly tradičně sportovní soutěže. Zúčastnilo se jich celkem 9 089 243 občanů. O medaile Československé spartakiády 1985 soutěžili špičkoví sportovní gymnasté. Mezi sporty zastoupenými na spartakiádě v roce 1985 nechybělo plavání, cyklistika, lyžování, fotbal, tenis a spousta jiných odvětví. Ty daly příležitost k aktivnímu zapojení všem zájemcům. Soutěže probíhaly ve všech věkových kategoriích, ve městech, vesnicích, hřištích, tělocvičnách a bazénech.¹

Mezi spartakiádní akce patřily tradičně i turistické srazy, pochody a výstupy. Celkem se turistických aktivit zúčastnilo 3 452 000 občanů. Z největších turistických akcí můžeme jmenovat výstup na Rysy, pochod Praha – Prčice, či finálové setkání turistů v Praze v tábořišti na Džbánu.¹

Hlavní pozornost byla však věnována hromadným tělovýchovným vystoupením na Strahově. Program byl opět rozdělen na dva celky, které se předvedly vždy po dvě odpoledne.¹

První programové odpoledne proběhlo 27. a 29. června. Po slavnostním zahájení na něm vystoupili ženy I, rodiče a děti, starší žáci, mladší žákyně, armáda, dorostenky, vysoké školy, dorostenci a učňovská mládež. Ženy ve své první skladbě na Dvořákovu hudbu využily malé bílé obruče a barevné stuhy. Spolu s dorostenkami, armádou a učňovskou mládeží představovaly nejpočetnější složku. Cvičilo jich najednou 13824. Po nich plocha stadionu ožila rodiči s dětmi. Rodiče v tmavě modrých kalhotách s lacem a děti v červených kalhotách společně ukázali ve skladbě bez náčiní svou dovednost a hravost. Starší žáci ke své skladbě nápaditě zvolili devítimetrové horolezecké lano s karabinou a kroužkem. To využili k přetahování, přeskokování či

tvoření zajímavých prostorových útvarů. Cvičebním úborem jim byly klasické červené trenky a bílá trika s červeným lemováním. Chlapce vystřídaly mladší žákyně v zelenkavých sukénkách s oranžovými stuhami s kroužky na obou koncích. Než stuhu využily, měly je omotány kolem pasu. Cvičily ve dvojicích i ve větších útvarech na skladbu Otmara Máchy. Po křehkých dívkách vystoupila se svou skladbou armáda. Ta stejně jako na spartakiádě předešlé ohromila diváky svými náročnými akrobatickými prvky. Následovalo vystoupení dorostenek ve třináctiminutové skladbě se stuhami na krátké tyčce. Ve fialových dresech s bílým lemováním u krku zaujaly svým umělecko-gymnastickým výkonem. Dorostenky vystřídala skladba vysokoškoláků autorů Aleny Strnadové a Jiřího Toncara. Dívky cvičily v bílém úboru a bílé čelence s červenými míči v síťce, chlapci v modrém úboru s plnými míči. V závěru prvního programového odpoledne na Strahově ještě vystoupili dorostenci a učňovská mládež. Dorostenci v zelených trenýrkách s bílým trikem na diváky zapůsobili cvičením s využitím volných žebřin a laviček. Na nich předváděli různé výdrže, přeběhy, přeskoky a jiné gymnastické prvky. Učňovská mládež pro svou skladbu zvolila švihadla. Dívky v červených dresech s bílými doplňky skvěle korespondovaly s bílými dresy chlapců s červenými doplňky.¹

Stejně jako se vydařilo první programové odpoledne, vydařilo se i to druhé 28. a 30. června. Vystoupili na něm zbývající složky. Hned v úvodu se představil Svazarm v počtu 6 144 cvičenců. Během čtrnáctiminutové skladby cvičenci v modrých teplákových soupravách předvedli strhující cvičení na kovovém půlkruží s lávkou. Následovalo vystoupení nejmladšího žactva. Náviku skladby se účastnilo 121 000 dětí, na Strahově jich však vystoupilo 5 760. Autorky Dagmar Kubíčková a Milada Študentová pro chlapce a děvčata ve věku 5 – 7 let zvolily jako náčiní pedagogickou hračku – draka. Jednalo se o molitanové krychle, které po spojení zobrazovaly létacího draka. Děti v oranžovém trikotu náčiní využily jako překážky, ke stavění pyramid, k obíhání a podobně. Po jejich skladbě následovalo vystoupení jejich starších kolegů – mladších žáků. Ti v tenisovém úboru s červenými pálkami a molitanovými míčky předvedli, že i toto náčiní lze všestranně využít. Po odchodu chlapců plocha stadionu znovu ožila, když nastoupily starší žákyně v červených dresech s bílými pruhy po obou bocích. Svou skladbou bez náčiní nazvanou Poupata se vryly do paměti především díky

líbivé hudbě Františka Janečka interpretovanou Michalem Davidem. Skladba se stala hitem následujícího léta, i když ji představitelé komunistické strany označili za "umělecky chudou". Další skladbou na programu byla druhá skladba žen. Stejně jako u starších žákyň v ní vystoupilo 13 824 cvičenek. V různě barevných sukních s barevnými šátky v rukou secvičily tanečně laděnou skladbu s různorodými prostorovými změnami. Poté už strahovský stadion patřil mužům. Ti v bílém triku a dlouhých modrých tepláčkách vystoupili se skladbou plnou gymnastických a silových prvků. Následovaly dorostenky a ženy s kužely, program pak uzavírala armáda. Prostě odění cvičenci armády zapůsobili na diváky stejně jako na minulé spartakiádě hlavně díky vysokým letkám a pyramidám. I druhé programové odpoledne se vydařilo na výbornou.¹

Během posledního dne Československé spartakiády 1985 byl tradičně uspořádán také průvod. Pochodovalo v něm 176 400 účastníků a přihlíželo mu 90 000 diváků.¹

26. – 29. června probíhaly ve Sportovní hale Českého svazu tělesné výchovy Večery družby. Nenechali si je ujít gymnasté z Bulharska, Maďarska, Polska, Německa, Francie či Kuby. V úvodu se v originálním rejži vlajek představily všechny delegace. Potom už se střídal pestrý sled vystoupení sportovních gymnastů, moderních gymnastek i cvičenců na trampolíně.¹

Československá spartakiáda 1985 měla od svého počátku až po vystoupení na Strahově velký úspěch. Zkoušky a vystoupení zhlédlo 1 206 000 diváků, mezi nimiž nechyběl ani prezident Gustav Husák nebo předseda Mezinárodního olympijského výboru Juan Antonio Samaranch. Odvrácenou tvář spartakiády byl ale také fakt, že přimět občany k aktivitě a spolupráci na zajištění spartakiády bylo stále těžší. Spolu s komunistickými tlaky klesala nálada v průvodu i nadšení do dalších spartakiád.¹

Brzy po skončení spartakiády v roce 1985 se začalo mluvit o přípravách na spartakiádu následující. Spartakiáda v roce 1990 měla být ta nejvelkolepější. Sametová revoluce, která přinesla změnu režimu, ale způsobila, že se Československá spartakiáda 1990 již neuskutečnila. Připravované skladby ale neupadly v zapomnění. Byly předvedeny na Tělovýchovných slavnostech v roce 1990 na stadionu Evžena Rošického.¹

Obr. č. 8 Starší žákyně ve skladbě Poupata

1 *Československá spartakiáda 1985*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1985.

4. 5 Hromadná tělovýchovná vystoupení na území ČR po roce 1989

Po svržení komunistického režimu v listopadu 1989 se v Československu pomalu začala obnovovat činnost demokratických institucí. Brzy se objevila i myšlenka na navázání slavné sokolské tradice. Spolu s novým politickým režimem tak byla činnost Československé obce sokolské znovu obnovena. Ke vzkříšení došlo po dlouhých třiceti sedmi letech, dne 7. ledna 1990. Zpět do života se Sokol vrátil i se svými národními tradicemi. Tisíce nadšenců se zapojilo do budování nové organizace.

Po dlouhé době spánku ale bylo třeba dohnat předstih, který ve světě za tu dobu nastal. Navíc období totality poznamenalo celý národ. Lživé výklady historie bránily mladým lidem dozvědět se o sokolském hnutí pravdu. Pro mládež, která činnost Sokola dosud nezažila, se proto sokolstvo snažilo nyní vytvořit organizaci moderní, pro současnou generaci přitažlivou, která nabízí atraktivní program. Během poměrně krátké doby se tak Sokolu nakonec podařilo navázat na moderní tělovýchovné a sportovní proudy. Od dalších aktivit ho neodradilo ani rozdělení Československé federativní republiky roku 1993 na dva samostatné státy. A protože k vrcholům sokolské činnosti patřily vždy slety, mohlo se i nyní po vzkříšení Sokola v tradici pokračovat.

XII. VŠESOKOLSKÝ SLET

Tento první porevoluční slet se uskutečnil v Praze ve dnech 1. -7. července v roce 1994. Místem konání se stal opět strahovský stadion v Praze, i když původně měl být slet uspořádán na Rošického stadionu. Mnohaletá přestávka způsobila, že XII. slet nebyl ve srovnání se slety minulými tak velkolepý. V době konání se navíc Sokol potýkal s nedostatkem členů z mladé a střední generace, kteří neměli možnost Sokol poznat.¹

Uskutečnění XII. sletu předcházela dlouhá, strastiplná příprava. Dlouholetou propast v činnosti Sokola nebylo jednoduché překleknout. Nynějším sokolům sice nechybělo nadšení ani odhodlání, ale zapotřebí bylo také vědomostí a zkušeností s přípravou tak velké akce. Ty činovníkům a organizátorům chyběly. Ti, kteří s nadšením při sjezdu hlasovali pro konání XII. sletu, začali náhle váhat. Mimo to se během krátké chvíle měnilo předsednictvo ČOS a vystřídali se i tři starostové. Tyto události se podepsaly na tempu příprav. Na optimismu nepřidaly ani postoje ostatních tělovýchovných organizací. O spolupráci se Sokolem příliš nestály. O těžkostech v době příprav svědčí i fakt, že teprve v květnu 1992 byl ustanoven sletový výbor. To vše ale bylo překonáno, a jak se později ukázalo, rozhodnutí slet uspořádat bylo správné.¹

XII. všesokolský slet přinesl Sokolu skvělou propagaci a sklidil nakonec velký ohlas odborníků i veřejnosti. Pomohl odhalit mnohé nedostatky v dosavadní činnosti Sokola. Svým pojetím vycházel ze současného vnímání významu tělesné výchovy a sportu u nás i v zahraničí. Oproti minulým sletům XII. slet po půlstoletí totalitního režimu s obtížemi do dění zapojoval i veřejnost. Účast na sletu byla umožněna všem, kdo chtěli spolupracovat.¹

Velmi obtížným úkolem programové komise bylo vyjádřit ideu současného sletu tak, aby byla pochopena. K tomu organizátoři využili jednoduchost, skromnost a účelnost. Odpoutali se od nadměrné patetičnosti. Platilo to jak pro cvičební úbory, hudbu, tak i pro náčiní. Zvolená cesta se ukázala jako správná a Sokol dokázal, že i v současné moderní společnosti má své místo.¹

Přípravy na vystoupení na strahovském stadionu vrcholily ve sletovém roce župními slety. Konaly se na 33 místech České republiky. V rámci župních sletů probíhaly i sportovní soutěže, akademie nebo hudební vystoupení. Některé župy si dokonce připomněly historii a obnovu Sokola vydanými brožurami. Kromě kontrolního secvičení splnily tyto župní slety i další úkol, kterým bylo probouzení zájmu o sletové dění u veřejnosti.¹

K propagaci celé akce přispěla také dohoda s Českou televizí o natočení a zveřejnění krátkých ukázek jednotlivých skladeb.¹

Program XII. všesokolského sletu byl zahájen 30. června 1994 přijetím delegace ČOS a zahraničního sokolstva u prezidenta Václava Havla na Pražském hradě. Prezident, který byl sám členem Sokola, tak navázal na tradice jeho předchůdců. Starosta ČOS Doutlík pak pronesl vyznání sokolů.¹

V neděli 3. července prošel Prahou průvod. Průvody vždy oživily život města. Před XII. sletem se rozhodovalo, zda jej ale vůbec uskutečnit. Důvodem byly obavy z reakcí veřejnosti. Ta průvod ale nakonec přijala s nadšením. Trasa vedla z Václavského náměstí přes Můstek a Národní třídu kolem Národního divadla a dále po Smetanově nábřeží až na Staroměstské náměstí. Působivý byl pochod legionářů z II. světové války, za kterými kráčeli sokolové ze zahraničí. Vyzdobenými ulicemi prošlo celkem 21 000 krojovaných sokolů ve věku od 4 do 87 let. Do kroku vyhrávaly kapely, mezi nimiž nechyběla ani Kmochova hudba z Kolína. Průvod probudil v ulicích srdečnou a sváteční náladu, která byla skvělou pozvánkou na Strahov.¹

5. a 6. července na zmenšeném cvičišti strahovského stadionu proběhly hlavní sletové dny. V úvodu sletových dnů se do ticha rozezněly pražské zvony, které pak vystřídal Sukův pochod V nový život. Na programu mělo být podle původního plánu deset skladeb pro různé věkové kategorie a sletová scéna. Od realizace sletové scény se nakonec upustilo. Na autory sletových skladeb byl vypsán konkurz. V tom bylo přijato nakonec 11 skladeb. Skladby, které nebyly vybrány, komise doporučila jako pódiové. Pohybová průprava k jednotlivým skladbám začala roku 1993. Během sletového roku se uskutečnilo několik kontrolních srazů, na kterých probíhaly konečné úpravy skladeb a

upřesňoval se počet cvičenců. Důkladná příprava trvající více než dva roky se naštěstí zúročila.¹

Skladba rodičů s dětmi od autorek Dagmar Zimové a Dagmar Toncarové ukázala harmonickou pohybovou výchovu v Sokole při společných hrách rodičů s dětmi. Jako náčiní využili velkého „peška“. Ten po rozvinutí posloužil i jako cvičební podložka.¹

Nejmladší žactvo ve věku od 3 do 7 let vystoupilo ve dvou skladbách. Během první děti použily žluté „kužílky“, které přeskakovaly, obíhaly, nasazovaly na hlavu a podobně. Autorka skladby Dana Uzlová tím chtěla vyjádřit neopakovatelné kouzlo dětství a radost z pohybu. Děti cvičily samostatně v červených tričkách a modrých trenýrkách pouze pod dohledem cvičitelek. Druhá skladba s názvem Čáryfuk byla již náročnější, hlavně co se týče prostorové orientace. Stejně jako skladbu předchozí ji nacvičovalo 640 dětí. Cílem vystoupení Dagmar Fischerové, Kubičkové a Milady Študentové bylo nahlédnout do hodin sokolské všestrannosti. Motivací pro děti byl pás potaženého molitanu s gumičkou na obou koncích, který umožňoval bohaté využití. Děti toto náčiní samy pojmenovaly „čáryfuk“. Bylo hračkou, švihadlem, míčem či mávátkem. Úbor zůstal stejný jako u první skladby.¹

3384 mladších zákyň okouzilo diváky svým elegantním a roztomilým vystoupením s červenými košíčky. Ty v první části sloužily k obíhání, přeskakování nebo přenášení. Jeho kouzlo děvčata pak odhalila, když z něj postupně vyjímala malé míčky. V závěru z košíčku vyndaly oranžové stuhy, které se karabinkou připojovaly k míčkům. Skladba vystihovala poetičnost děvčátek a rozvíjela rytmičnost malých cvičenek. Cvičebním úborem mladších zákyň byly zelené šatičky, díky nimž byly mnohdy přezdívány „rosničky“.¹

Starší zákyň v počtu 2 808 předvedly skladbu s bílými kroužky, která připomněla skladbu dorostenek z XI. všesokolského sletu roku 1948. Dívky v červených dresech s bílým lemem předvedly rytmické taneční prvky od autorek Marty Fárové, Heleny Livorové a Blaženy Petrové.¹

„Tak čau“ byl název další skladby, tentokrát pro žáky a dorostence ve věku od 10 do 14 let. Bohunír Roubal spolu s Jaroslavem Sauerem se snažili skladbou ukázat to, co je

klukům vlastní. Chlapci cvičili prostná, závodili, posilovali, ale i parodovali některé pohyby dospělých. Jejich vystoupení v červených trenýrkách a bílých tričkách bylo jednoduché, ale dynamické s dostatečným využitím prostoru.¹

Dorostenky si pro své cvičení pod taktovkou Evy Motlíkové, Evy Hoffstadterové a Olgy Kyselovičové vybraly jako náčiní žluté míče v oranžové síťce. Jejich barva ladila s jásavě tyrkysovými trikoty dorostenek. Skladba to byla svižná, melodická, vytvořená pro menší počet cvičenek, kterých se na Strahov sjelo 790.¹

Na důkaz vzájemného porozumění a tolerance na XII. sletu vystoupily i ženy z Asociace Sport pro všechny. Vystoupily se skladbou Vilémy Novotné a Aleny Strnadové, jejíž obsah byl rozdělen do několika oddílů. První oddíl obsahoval cviky posilovací a protahovací, další pak měl za cíl kultivovat a zjemňovat ženský pohyb. Skladba měla přinést dobrou pohodu a duševní relaxaci. Ženy, členky Sokola, se představily ve dvou skladbách. Při první skladbě využily jako náčiní švihadla a kužele. Jarina Žitná a Irena Drábková jim skladbu vytvořily tak, aby ji po nácviku zvládla každá cvičenka. Začínalo se s kužely, které byly postupně prostrídány švihadly. Nápaditě přitom využívaly různé přechody do útvarů. Cvičebním úborem žen byl tmavomodrý dres s bíločerveným lemováním u výstřihu. Náčiní mělo barvu bílou. Celkem se ve skladbě předvedlo 1368 členek. Skutečnost, že se vždy nemusí cvičit jen na moderní hudbu, dokázala druhá skladba žen s názvem „Karneval“. 3 168 cvičenek ve fialových sukních a bílých halenkách totiž netradičně vystoupilo na klasickou hudbu Antonína Dvořáka. Šlo o jednu z předeher nazvanou právě Karneval. Autorky skladby vytvořily podle hudební předlohy temperamentní části, které se prolínaly s pasážemi vážnými, lyrickými. Na závěr skladby se strhla taneční veselice. Ženy cvičily bez náčiní. Pouze v jedné pomalé pasáži využily lehké šály pastelových barev. Ačkoliv byl pohyb na tuto hudební předlohu obtížný, měl své kouzlo a posléze i obdivovatele.¹

Muži se skladbou „Zdraví, zdatnost, spokojenost“ vzdali poctu věhlasné minulosti Sokola a navázali na jeho tradice. Autoři Karel Appelt, Miroslav Libra a Vratislav Svatoň k tomu využili výňatky z prostných mužů z roku 1938 Přísaha republiky a dále ze skladby Věrní zůstaneme z roku 1948. Prvky aerobiku, kantiléna i akrobatická cvičení měly ukázat vzájemnou pomoc, souhru a spolupráci všech generací. Skladba

gradovala chorálem mužů, kterým připomněli sílu skladeb z dob minulých. Celkem se na vystoupení podílelo 1 872 cvičenců v modrých tepláčkách a bílých tričkách či tílkách.

Vyvrcholením XII. všesokolského sletu bylo společné vystoupení starších cvičenek a cvičenců ve skladbě pojmenované „Věrná garda“. Jejím cílem bylo umožnit návrat na stadión a zažít znovu nezapomenutelné chvíle i těm, kteří mají vrchol své výkonnosti již za sebou. Na počátku skladby byla rozcvička, potom následovaly větší choreografické změny. V závěru převažovaly opět jednoduché motivy. Z celkového počtu 3 456 cvičenců převažovaly ženy. Choreografie však na Strahově umožnila vystoupit téměř všem, kdo jevil zájem. Během cvičení nebylo využito žádné náčiní. Úbor zahrnoval tradiční tmavě modré šponovky a bílé triko s červenými lemy pro muže. Ženy oblékly modré sukně a bílé halenky s červeným vyšíváním. Věrná garda, která měla podtitul *Stále jsme tady!*, s radostí věnovala své síly Sokolu stejně jako v minulosti.¹

Po skončení sletových dnů na Strahově odborníci kladně zhodnotili obsah i provedení jednotlivých skladeb. Ukázalo se, že pokud má cvičení nápaditou choreografii, může být i s menším počtem cvičenců předvedeno na velké ploše stadionu. Na Strahově vystoupilo během XII. sletu dvakrát 23 000 cvičenců, z toho asi 1800 ze zahraničí.¹

Stejně jako v minulosti i tentokrát slet doprovázely různé sportovní soutěže, kulturní a společenské akce. Pro hosty ze zahraničí byla v Národním divadle představena opera *Prodaná nevěsta*. Druhý sletový den si nenechal ujít ani prezident Václav Havel a jiní veřejní činitelé.¹

Dvanáctý slet potvrdil, že Sokol a myšlenka jeho zakladatele Miroslava Tyrše stále žije. S velkým obdivem byl přijat domácí i zahraniční veřejností. Za mezinárodní ohlas zase můžeme vděčit zahraničnímu sokolstvu, které udrželo sokolskou ideu po dlouhá desetiletí.¹

1 *XII. všesokolský slet: Praha 1994*. 1. vydání. Praha – Litomyšl: Česká obec sokolská v nakladatelství Augusta, 1995.

XIII. VŠESOKOLSKÝ SLET

V magickém roce 2000 Prahu opět zaplavili sokolové u příležitosti XIII. všesokolského sletu. Naše hlavní město bylo toho roku vyhlášeno Evropským městem kultury.¹

Rozhodování o jeho uspořádání nebylo jednoznačné. Slet předešlý sice sklídl sportovní i společenský úspěch, ale náš stát zadlužil. Tento fakt vzbuzoval oprávněné obavy. Z těchto zkušeností se ale činovníci nakonec poučili. Upravili způsoby a metody práce při organizaci sletu a dluh ČOS vůči státu tak brzy odstranili.¹

Snaha a vůle Sokola spolupracovat s jinými sportovními spolky byla vyjádřena přívlastkem Slet dobré vůle a naděje. Proto mohli diváci zhlédnout i dvě skladby cvičenců z České asociace sport pro všechny.¹

Stejně jako v minulosti, kdy slety přinášely obohacující novinky a změny, zaznamenal i XIII. slet zásadní změnu. Po letech se sletišť přesunulo z Velkého strahovského stadionu na Stadion Evžena Rošického. Pořadatele k tomuto kroku vedl střídavý počet cvičenců a případné nemalé úpravy Velkého strahovského stadionu. Jak se později ukázalo, rozhodnutí uspořádat slet na malém stadionu bylo rozumné a určitou měrou se také podepsalo na úspěchu celé akce.¹

Počet nacvičujících na XIII. slet se od sletu předešlého v podstatě nezměnil. Stále byly mezi sokolskými jednotami takové, které se do dění kolem sletu nezapojovaly.

V době příprav se zrodil návrh na projekt „Národních dnů sportů a kultury 2000“ s vyvrcholením právě v době sletu. „Národní dny“ korespondovaly s akcí „Praha - evropské město kultury roku 2000“. Zrodily se tak dvě akce, které naplňovaly myšlenky sokolského hnutí.¹

Samotnému sletu předcházelo 35 župních sletů v průběhu května a června. Kromě ukázky připravenosti na hlavní dny se těmito akcemi rozproudilo právě sokolské ovzduší. Poprvé se skladby představily na prvním župním sletu v Plzni, který byl spojen s oslavami 55. výročí konce II. světové války.¹

Již v roce 1997 byl vypsán konkurz na náměty sletových skladeb, ve kterém bylo vybráno devět skladeb. O rok později byl zpracován harmonogram nácviiku. Po úspěchu skladby *Obrazy* předvedené na světové gymnestrádě v Göteborgu, byla tato skladba nakonec do sletového programu zařazena jako desátá. Vyrobeno bylo 3630 popisů sestav a 3510 hudebních nahrávek. Nově také pro usnadnění nácviiku metodické videokazety.¹

XIII. všesokolský slet byl zahájen 30. června 2000. Prezident Václav Havel přijal na Pražském hradě delegaci České obce sokolské. Mezi jejími členy nechyběli zástupci jednotlivých skladeb v úborech, delegáti v krojích či zástupci ze zahraničí. Večer pak byla v Národním divadle odehrána opera *Prodaná nevěsta*. Minutou ticha zde všichni přítomní uctili památku sokolů, kteří v boji za svobodu národa položili svůj život.¹

V sobotu 1. července úderem patnácté hodiny byl zahájen hlavní cvičební program. V jeho úvodu na stadion Evžena Rošického vstoupili vlajkonoši a praporečníci s historickými sokolskými prapory. Následovalo vítání prezidenta Václava Havla předními představiteli ČOS.¹

První skladbou v pořadí byla skladba *Věrná garda*. Její název vybrali sami cvičenci. Většina totiž patřila k pamětníkům XI. všesokolského sletu v roce 1948. 1728 cvičenců, většinou staršího data narození, v tradičních cvičebních úborech využila režie pro návaznost současných pohybových skladeb na ty starší sokolské. Skladba *Věrná garda* se objevila i na sletu předešlém. Tentokrát ale zapůsobila svým modernějším pojetím po stránce pohybové i hudební. Do úvodu skladby byl zařazen verš vyjadřující hlavní myšlenku sletu - slet dobré vůle a naděje. Tato slova vyjadřovala touhu po pochopení myšlenek a postojů nastupujících generací a naději v ní. Skladba respektovala odlišnost ženských a mužských pohybů. Autory skladby byli Jiřina Rubešová a Zdeněk Svoboda.¹

Nejstarší sokolskou generaci vystřídala generace nejmladší se svými rodiči. Ke svému cvičení využila barevná nafukovací kola na plavání a malé padáky bílé barvy, které během skladby posloužily také jako trampolínky. Autorky Dagmar Toncarová a Dagmar Zimová se nechaly inspirovat veselými písničkami Petra Skoumala. Ty se následně staly „dětskými evergreeny“.¹

Po rodičích s dětmi vystoupili mladší žáci se stavebnicemi. Nápad využít pro cvičení chlapců právě stavebnici se zrodil v hlavě vysokoškolským pedagogům Jaroslavu Brančovi a Josefu Pavlíkovi. Výsledkem různorodého využití tohoto netradičního náčiní byla dynamická skladba, která prověřila zdatnost mladších žáků. Úbor žlutomodré barvy se výborně doplňoval s barevným laděním stavebnice.¹

Protože Sokol usiluje o přátelství a předávání zkušeností, otevírá se pro sokoly z celého světa, ale i pro organizace s podobným programem. Se dvěma skladbami proto v rámci sletu vystoupila i Česká asociace Sport pro všechny. První z jejích skladeb, skladbu Na vzduchu, předvedlo 1 100 žáků a žákyň s červenými padáky na hudbu z dílny Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře. V první části děti předvedly spíše jednoduchá cvičení hravého charakteru, ve druhé pak vybraní jedinci předvedli akrobatické prvky. Pro červené padáky připomínající vlčí máky našly různorodé využití. Žlutá trička s kaňkami odpovídala veselým písničkám. Druhá skladba s názvem Enthusy měla navodit dobrou náladu, pohodu a příznivou atmosféru. Název připravený pro světovou gymnestrádu se vžil, a tak byl používán i během sokolského sletu. 701 žen a 163 mužů tuto skladbu poprvé předvedlo na gymnestrádě v Göteborgu již v roce 1999. Náplní byla všeobecná gymnastika. Střídaly se pasáže bez náčiní i s náčiním. Kontrast cvičení umocňovalo i oranžovočervené ladění úborů žen a modrých trikotů mužů.¹

Sokolové ze Slovenska přijeli se skladbou To jsme my a okouzlili publikum vytvářením ojedinělých obrazců. Netradičně cvičili dohromady dorost, žactvo i dospělí. Moderně pojaté pohyby dospělých se šátky vkusně doplňoval veselý a bezstarostný pohyb žactva bez náčiní. V závěru všechny skupiny cvičily společně. Značný podíl na úspěchu skladby jistě měla i hudba v podání Vaša Patejdla doprovázející dospělé a aranžmá světových hitů doprovázejících děti.¹

Další skladbou na programu bylo vystoupení předškolních sokolských dětí. Autorka Dana Uzlová se nechala inspirovat divadelní hrou Kocour v botách. Děti si jako myšky pochutnávaly na sýru, cvičily, hrály si, ale neustále bystřily, jestli není v blízkosti kočka. Když se kočka na scéně skutečně objevila, rozutekly se do děr.¹

Trávník stadiónu doslova „rozkvetl“ při nástupu folklorních souborů se svým vystoupením Rozkvetlá louka. Celkem 416 malých i dospělých tanečnicků předvedlo svá taneční umění, které k Sokolu neodmyslitelně patří. Vystoupení bylo zařazeno na úvod druhé části programu. Z lidových tanců Kalamajka, Šaroš a Těšiňok autorka Anna Buroňová za pomoci Zdeny Kyselé vytvořila pro diváky neobvyklou podívanou. Ve skladbě účinkovali tanečníci z celkem 22 folklorních souborů z oblasti Těšínského Slezska, Ostravska a Laška.¹

V tanečním duchu se nesla i skladba následující. V rytmu rokenrolu se představilo starší žactvo ve společné skladbě s barevnými míči. Mezi 1920 cvičenci byly i dvě stovky chlapců a děvčat z Polska. Ti tuto skladbu pod vedením českých cvičitelů připravili pro svůj IX. slet v Polsku. Autoři Anna Langrová, Monika Sadílková a Pavel Strejček se pravděpodobně nechali inspirovat roztleskávačkami při basketbalových zápasech. Dívky v červeném úboru předvedly svůj pohybový um jako roztleskávačky, chlapci ve žlutomodrém trikotu zas ukázali, jak ovládají basketbalové, fotbalové i volejbalové míče. Jako symbolickou vazbu na aktuálně nejúspěšnější sokolský sport v závěru všichni společně zatančili rokenrol. Velkému úspěchu skladby opět namohly i populární melodie skupiny ABBA.¹

Program dále pokračoval cvičením žen s praporci podle nápadu Ireny Drápkové a Jariny Žitné. Cvičenkám většinou středního a staršího věku nechyběla ladnost a radost z pohybu. Zlatavá barva praporců připomínala plameny, které se vždy na okamžik skryly mezi tmavě modrými úbory žen. Jako jedna z mála obsahovala skladba s praporci velkoplošné choreografické obrazce, které se skládaly z menších částí.¹

Starší generace byla opět vystřídána mláďím, když na plochu stadionu naběhly ve fialkové barvě mladší žákyně s kladinkami a stuhami. Ty předvedly dovednosti z oblasti gymnastiky, atletiky nebo stepaerobiku za pomoci dřevěné kladinky speciální konstrukce. Stuhy se v ruce žákyně objevily až v závěru skladby, jak mávnutím kouzelného proutku. Skladbu pro ně připravila Dagmar Kubičková a Dagmar Fischerová. Hudbou jim byly písničky Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka, které potvrdily, že mají vtip a dobře se na ně cvičí.¹

V country rytmech plochu stadionu obsadili muži se svou skladbou Chlapáci. Cvičilo jich celkem 1466 a na některé znače se objevily i ženy, které zastupovaly chybějící muže. Autoři František Dosedla a Václav Pavelka byli postaveni před nelehký úkol. Měli navázat na velmi úspěšnou skladbu z XII. všesokolského sletu a přitom vymyslet něco nového, co by odpovídalo aktuálnímu životnímu stylu. Stylu, pro který je typické vysoké pracovní nasazení, uspěchanost a nedostatek přirozeného pohybu. S tímto záměrem vznikla skladba kondičně náročná, ale plná odlehčení a pohody. Pro tento účel byla vybrána i hudba ve stylu country od Jindřicha Vrbenského. Bílé polokošile a tmavě modré šortky potvrdily, že není nutností, aby muži cvičili vždy v dlouhých kalhotách.¹

Vydařenou tečkou na konci sobotního odpoledního programu byla skladba Bolero a aerobik. Šlo o experiment skloubit tradiční pojetí a moderní trendy. Vydařil se na výbornou. Konkrétně se ve skladbě propojila rytmická gymnastika a aerobik. Že se jednalo o představení experimentální naznačovalo i spojení hudebních skladatelů Zdeňka Fibicha a Milana Dvořáka. Část skladby byla vytvořena na klasickou hudbu a měla taneční charakter. Ve druhé části zazněla hudba vhodná pro aerobik. Vystoupení bylo plné kontrastů a momentů překvapení. Jedna skupina cvičenek byla vždy dominantní, zatímco druhá prováděla doprovodné pohyby. Bolero a aerobik poskytlo příležitost ženám a dívkám různého věku a pohybového zaměření. Úspěch podtrhly i působivé cvičební úbory. Cvičenky aerobiku oblékly bílá bolerka s krátkými rukávy, dlouhé modré kalhoty a bílé čepice s kšiltem. Tanečnice zaujaly širokými sukněmi bílé barvy, bílým „body“ a červeným trojcípým šátkem. Skladba zaslouženě sklidila velké ovace.¹

Součástí slavnostního nedělního programu byla skladba Obrazy. Tato skladba reprezentovala Českou obec sokolskou v Göteborgu na XI. světové gymnestrádě, kde sklidila velký úspěch. Pro předvedení na Rošického stadionu však bylo zapotřebí zdvojnásobit počet cvičenců. Autorky Vladěna Hrbáčová a Dana Kurečková se inspirovaly hudbou Karla Svobody z populárního filmu Noc na Karlštejně. Skladba zaujala diváky především svou nápaditostí a choreografickými změnami. Název skladby vyplývá z gumových popruhů, které cvičenci využívali k vytváření „obrazců“. Ty navíc ještě zvyšovaly fyziologickou náročnost cvičení.¹

V programu XIII. všesokolského sletu nechyběli samozřejmě ani sokolové ze zahraničí. Zástupci Slovenska měli vlastní skladbu, ti ostatní z USA, Kanady, Polska či Austrálie doplnili počty domácích cvičenců.¹

Již od roku 1926 chodívali diváci na Strahov i ve večerních hodinách. Až do roku 1938 vždy s cílem zhlédnout sletovou scénu. A tak večerní vystoupení, v sobotu 1. července, ani na XIII. sletu nebylo novinkou. Pojmutí večerního programu odpovídalo galaprogramům na světových gymnestrádách, kde se prezentují v ukázkách různé sportovní organizace s přehlídkou gymnastických sportů. Na přípravě večera se podílely kromě České obce sokolské (ČOS) také Česká asociace Sport pro všechny (ČASPV), Česká gymnastická federace (ČGF), Český svaz moderní gymnastiky (ČSMG), vysoké školy a umělci z řad hudebníků, tanečníků a podobně. Po slavnostní znělce se v krátkých ukázkách představily jednotlivé skladby. Na ploše se pohyb nezastavil ani na chvíli, vše na sebe plynule navazovalo. Kromě skladeb se ve večerním programu předvedly i štafety mužů a žen. Uměleckým vrcholem večera bylo vystoupení cvičenek Bolera, které vpředu na pódiu doprovázel baletní pár z Národního divadla Hana Vláčilová a Jan Kadlec. Dále vystoupili gymnasté na náradí, doprovázení ladnými pohyby moderních gymnastek. V samotném finále na pódium přiběhli naši úspěšní reprezentanti v aerobiku a sportovním rokenrolu – Olga Šípková, Roman Kolb, Michaela Večeřová a Jitka Hodinková, kteří v závěrečné krokové variaci pozvali na trávník všechny cvičence i diváky z tribun. Atmosféru ten večer umocnil ještě ohňostroj.¹

V neděli se v rámci doprovodného programu konal tradiční průvod Prahou. Za doprovodu dechové hudby do ulic vyšlo přes dvacet tisíc cvičenců spolu s dalšími sokoly. Setkalo se zde několik generací a sokolové z celého světa. Průvod v roce 2000 už veřejnost nikterak neudivoval, lidé už věděli, že Sokol opět naplno žije.¹

Všestrannost sokolského programu potvrdily i sletové sportovní soutěže. Svým rozsahem, obsahem a výkony poukázaly na opravdový zájem o sport v Sokole. Některé ze soutěží se staly součástí Národních dnů sportu a kultury. Sletové sportovní soutěže byly zahájeny již v březnu 2000 běžkařským závodem na Zadově. Menší účast byla

tentokrát zaznamenána ze zahraničí. Údajně za to mohla špatná informovanost sokolů v zahraničí.¹

Jako pozdrav sokolskému sletu zorganizovali turisté z ČOS program s názvem Třináct sletových vrcholů. Ti se snažili od září roku 2000 zdolat právě třináct turistických vrcholů a přivést tak na trasy co nejvíce lidí.¹

Novou akcí Sokola byl Zálesácký závod zdatnosti. Trojice závodníků absolvovala vždy na čas okruh terénem, během kterého plnila třináct disciplín. Ty prověřovaly závodníkovu tělesnou zdatnost a tábornické dovednosti a vědomosti. Místem konání byla Svatá u Berouna.¹

Pro XIII. všesokolský slet připravila ČOS bohatý společenský program hned na několika místech v České republice. Z těch nejúspěšnějších můžeme jmenovat například vystoupení skupiny Taxmen s úspěšnými sportovci Sokola v divadle Jiřího Grossmanna, dále přehlídka sokolských divadelních ochotníků. Právě sokolské divadlo bylo před válkou nejsilnějším článkem ochotnického divadelního hnutí.¹

Součástí XIII. všesokolského sletu byla i výstava Sokol dnes a zítra v Tyršově muzeu tělesné výchovy a sportu a České obce sokolské. Ukázala vývoj ČOS od obnovy v roce 1990 až po současnost. Zkratkovitě se také vrátila k předešlým sletům. Další událostí u příležitosti sletu bylo uspořádání mezinárodní konference na téma Hromadné pohybové aktivity v národních programech sportu pro všechny. Zúčastnilo se jí sto delegátů z České republiky i ze zahraničí.¹

Po neblahých zkušenostech z předešlého sletu byla tentokrát velká pozornost věnována ekonomickému zabezpečení sletu. Přesně vyčíslit, kolik stálo uskutečnění XIII. sletu, je prakticky nemožné. Tisíce cvičenců, cvičitelů a činovníků totiž na přípravách pracovalo dobrovolně tisíce hodin. Vyfakturované náklady činily celkem 65 miliónů korun. K této částce značnou měrou přispěli sami cvičenci, kteří si pobyt v Praze hradili z vlastních prostředků.¹

XIII. všesokolský slet navázal na vývojovou linii XII. sletu. Ukázal, že o propagaci činnosti Sokola navenek se musí stále usilovat a že konání sletů má svůj smysl. Dokázal budoucnost Sokola. Celkově na sletu vystoupilo 18752 cvičenců z domova i zahraničí.

Skladby se oproti předešlým sletům vyznačovaly vyšší pohybovou a choreografickou náročností. Větší pestrost a nápaditost zaznamenaly i úbory cvičenců. Atmosféra zapůsobila na diváky všech generací.¹

1 *XIII. všesokolský slet: Praha 2000*. 1. vydání. Praha: Česká obec sokolská, 2001.

XIV. VŠESOKOLSKÝ SLET

Posledním doposud uskutečněným sletem byl XIV. všesokolský slet v roce 2006. Konal se opět na stadionu Evžena Rošického a přípravy na něj začaly krátce po sletu předchozím, hned v roce 2000. Oficiálně byl XIV. slet vyhlášen až 1. listopadu 2003, kdy byl již více jasný scénář a zaměření. Hlavním stanoveným cílem bylo vytvořit moderní pohled na hromadné skladby a připravit program zajímavý pro všechny generace. Tyto záměry se projevily v organizaci celého sletu. V hale proběhl národní sletový večer, v průvodu se prezentovaly jak jednotlivé skladby, tak sporty zastoupené v Sokole a umělecké soubory. Rovněž probíhala menší vystoupení na pódiiích Tyršova domu i jinde v centru Prahy.¹

Skladby vybrané pro hlavní sletové dny na Strahově byly poprvé předvedeny v prosinci 2004 v sokolovně na Vinohradech. První sletové akce byly odstartovány spolu s oslavami osmdesátin Tyršova domu, jichž se účastnili sokolové z celé republiky. Oficiální zahájení sletového roku pak odstartovala Sletová štafeta na podzim roku 2005. Ta se naposledy konala v roce 1947. I přes původní obavy, zda i v této době osloví dostatek účastníků, se akce vydařila a pomohla k zviditelnění Sokola. Smyslem Štafety bylo roznést z Prahy do 42 žup štafetové kolíky se Sletovým poselstvím. Součástí XIV. všesokolského sletu byly jako tradičně i sportovní soutěže. Probíhaly od dubna až do července ve 14 sportovních odvětvích.¹

Dříve, než cvičenci předvedli své skladby na Strahově, absolvovali vystoupení na různých místech České republiky v rámci župních sletů a akademií. I když každý z těchto regionálních sletů byl jiný, všechny společně pojila radost z pohybu a společné úsilí.¹

Pozvánkou na slet se stala sportovní a taneční vystoupení před Valdštejnskou jízdárnou. Od 28. června do 30. června se zde vystřídali reprezentanti sokolských jednot a hostů z ČASPV. Pestrý program přilákal velký počet diváků a poukázal na pestrou činnost dnešního Sokola.¹

1. července došlo k slavnostnímu zahájení XIV. sletu sportovní přehlídkou pod názvem Sokol Gala. Uskutečnila se v moderní Sazka Aréně a stala se velkým

sokolským svátkem. Po zaznění státní hymny a projevu starosty České obce sokolské Jaroslava Bernarda začalo představení toho nejlepšího, co může sport nabídnout. Bohatý program ukázal výkonnost a sílu sokolského sportu, stejně jako jeho oblibu u všech generací. Celý program doplnila ukázka tří sletových skladeb a ocenění úspěšných sportovců z let minulých. Sokol Gala se stal důstojným zahájením XIV. všesokolského sletu.¹

Neděle 2. července již patřila sokolům a jejich průvodu Prahou. Již tradičně začínal na Václavském náměstí a končil na náměstí Staroměstském. Neopakovatelnou atmosféru dokreslila řada sokolských souborů. Velkou pozornost průvod vzbudil nejen u Pražanů a jejich návštěvníků, ale i u médií. Po skončení průvodu se sokolové v čele s hlavními představiteli ČOS přesunuli na Olšanské hřbitovy, aby uctili památku zakladatelů Sokola.¹

Ve středu 5. července ve večerních hodinách došlo na stadionu Evžena Rošického k slavnostnímu ceremoniálu a zahájení I. programu hromadných vystoupení. Druhý „strahovský den“ si nenechal ujít ani prezident republiky Václav Klaus, který nad sletem převzal záštitu. Jako vždy měly předvedené skladby zastoupení ve všech věkových kategoriích.¹

Skladba pro rodiče nebo prarodiče a děti ve věku 2-5 let nesla název Korálky. Autorky Libuše Kopecká a Jana Pechmanová skladbou ukázaly možnosti využití velkých gymnastických míčů. Ty sloužily jako náčiní i nářadí, umožnily zařadit akrobatické a herní prvky. Celkově skladba působila optimistickým dojmem, choreografií, vtipem a svým moderním pojetím.¹

Předškolní děti vystoupily se skladbou Kdo si hraje, nezlobí. Dana Uzlová pro ně připravila cvičení ve svižném tempu na hudbu Pavla Nováka. Během sedmi minut děti předváděly, co umí a co se naučily. Zvládly i poměrně těžké pasáže zahrnující přechody, změny tempa i taneční a gymnastické prvky. Jako náčiní jim posloužily umělohmotné destičky pro výuku plavání.¹

Velký úspěch sklídila další dětská skladba - Počítadla. Původní pódiová skladba vycházela ze snahy o rytmizaci pohybu za pomoci náčiní. Nápad využít dřevěná

počítadla byl nový, neotřelý a autorka díky němu mohla využít originální přístup. Ve skladbě se prolínaly prvky taneční i gymnastické.¹

Vystoupení mladších žákyň se skladbou Rozkvetlá louka na hudbu Michala Davida si získalo zájem a oblibu. Velkou pestrost cvičení jim umožnily obruče a krátké stuhy upevněné nejprve na zápěstí, později na obručích. Pohybový obsah skladby vycházel z přirozeného pohybu dítěte. Další skladba mladších žákyň - Sluníčka ukázala na možnost využití sletového náčiní i při jiných příležitostech – při všestrannosti, akademiích, přehlídkách a podobně.¹

Mladší žáci ke svému cvičení využili karimatky, podle nichž dostala název i jejich skladba. Během pouhých osmi minut v rychlém tempu chlapci předvedli všestranné využití zvoleného náčiní. Složená karimatka sloužila k vyhazování, přeskakování, rozložená potom jako žíněnka pro akrobatické prvky a choreografické změny.¹

Pro starší žáky a žákyně autoři zvolili pro děti velmi atraktivní náčiní, kterými jsou trampolínky. Diváci na nich mohli zhlédnout celou paletu skoků od roznožek až po obtížnější salta. Vzhledem k tomu, že se přeskoky opakovaly rychle za sebou a byly kombinovány s rozběhy a přeběhy, vyžadovaly od cvičenců dobrou tělesnou kondici.¹

Se skladbou Voda vystoupily starší žákyně, dorostenky. Ty se nechaly inspirovat mnohotvárností vody, která může téci, tryskat, kapat či se může vlnit. Hravost, rozvernost, ale i divokost vody znázornily svým estetickým, tanečně-moderním pohybem.¹

Obr. č. 9 Rodiče a děti na XIV. sletu všesokolském

Na známé písni Ivana Mládka cvičil dorost spolu s mladšími muži a ženami skladbu s názvem Výlet s aerobikem. I když písni doprovázené pohyb cvičenců vyvolávají často pohybové asociace, rozhodně autoři skladeb nezůstali jen u gest vyjádřených v textu písní. Pohybový obsah skladby tvořil svižný stepaerobik s využitím expandérů a sbalené či rozbalené vestičky. Výlet evokuje radost, hravost a i míru nadsázky.¹

Pro ženy širokého věkového spektra byla pro XIV. všesokolský slet připravena skladba pojmenovaná To všechno přines čas. Skladba logicky navazuje na předchozí vystoupení žen na sletech v roce 1994 a 2000 – Karneval a Bolero. Jako náčiní využily ženy netradičně bubínek a pohybovým obsahem byla především rytmická gymnastika. Inspirací autorky byl neustálý tok času, s kterým odplouvá do minulosti vše dobré i špatné, ale současně přináší i novou naději.¹

Léto byl název další skladby určené pro ženy středního a staršího věku. Šlo o netradiční skladbu na hudbu souboru Hradišťan. Autorkám nešlo o povrchní, líbivé skladby. Chtěly vytvořit skladbu kulturně závažnějšího charakteru. Zdánlivě jednoduchá choreografie se ukázala v závěru skladby jako nejkrásnější a nejvíce strhující. Jako náčiní cvičenkám v části skladby posloužily stuhy s olůvkem, které plnily i funkci kuželů.¹

Dorost spolu s muži vystoupil se skladbou Chlapáci II. Cílem autorů bylo stejně jako v roce 2000 spojit v hektické době muže v dobrou partu, se zájmem o pohyb. Do skladby byl zařazen motiv „božích bojovníků“, čímž nabyla na vážnosti. A právě tento motiv měl vést cvičence i diváky k úctě k trvalým hodnotám našeho národa a hrdosti na sokolskou myšlenku. Ve skladbě se za pomoci duchen a vysokých tyčí střídaly vysoké a nízké polohy a došlo k diferenciaci cvičenců podle výkonnosti.¹

Na XIV. všesokolském sletu nechybělo ani vystoupení senierek a seniorů. Ve skladbě Ta naše písnička česká na stejnojmennou píseň Karla Hašlera senioři předvedli jednoduchou ale přesnou a logickou choreografii.¹

Zpěv naděje byl název další ženské skladby. Ta měla vyjadřovat víru v krásu, harmonii a přátelství světa. Skladba kladla nároky na pohybovou kulturu, eleganci a

hudební citění. Červené a modré stuhy využité v některých částech skladby dokreslil pohyb cvičenek a celkový radostný dojem skladby.¹

Opomenout nemůžeme ani skladbu párů s folklorními tanci s názvem Tance domova, či koedukovanou skladbu České asociace Sport pro všechny, ve které nám autoři s lehkým nadhledem přiblížili atmosféru staré Prahy.¹

Součástí XIV. všesokolského sletu byly již tradičně i sportovní soutěže. Na základě zkušeností z minulých sletů byla ustanovena komise sletových sportovních soutěží zastoupená odborníky z odboru všestrannosti a odboru sportu. Soutěže probíhaly v prvním pololetí v roce 2006 ve 14 sportovních odvětvích. Ve sportovní a estetické gymnastice dokonce proběhly závody s mezinárodní účastí. Jako pozvánka na hromadnou sletovou skladbu mládeže na trampolínách posloužila soutěž teamgymu. Společným rysem sokolských sportovních soutěží byla bojovnost a touha po dosažení co nejlepšího výsledku.¹

Vzdělavatelský sbor ČOS neopomněl během sletu zajistit bohatý kulturní program. Podílely se na něm vybrané divadelní, folklorní, pěvecké či loutkářské soubory. Svá představení rozšířila během sletových dnů známá pražská divadla, před zahájením jednoho z představení byl za celoživotní práci oceněn i amatérský režisér a dramaturg Bohumil Gondík. Vydařeným kulturním příspěvkem byla i sletová výstava v Tyršově domě.¹

Na XIV. všesokolský slet se dostavili cvičenci téměř ze všech sokolských organizací na světě. Ne nadarmo mají slety ve svém názvu přídavné jméno všesokolský. Díky nové koncepci se tento slet otevřel i mnoha zahraničním cvičencům z neškolských organizací, a proto se stal skutečným svátkem sportu pro všechny. Cvičenek a cvičenců ze zahraničí na XIV. sletu vystoupilo asi 1360. Přijeli ze Sokola na Slovensku, v Austrálii, v Kanadě, ze Sokola Paříž, Švýcarska, Rakouska, Srbska, Mnichova a dalších míst v zahraničí.¹

XIV. všesokolský slet lze pokládat za vydařený. Na stadionu se během sletových dnů vystřídal téměř 20 000 cvičenců, z čehož asi 15 000 tvořili členové ČOS. Pomyslnou

kaňkou na úspěchu byl snad jen nižší počet mladších žáků ve skladbě Karimatky a starších zákyň ve skladbě Voda.¹

Sotva dozněl poslední tón a poslední pohyb XIV. všesokolského sletu, začalo se hovořit o sletu následujícím. V těchto chvílích se již naplno rozběhly přípravy na XV. všesokolský slet pořádaný v roce 2012 v Praze. Bylo vybráno motto „150 let v pohybu“, sletová znělka a známo je i 12 skladeb pro jednotlivé složky. Následující rok tedy čeká na cvičence všech věkových kategorií velký kus práce při nácviu skladeb. Doufejme, že se i XV. všesokolský slet vydaří přinejmenším tak jako slety minulé.²

Obr. č. 10 Logo XV. všesokolského sletu

1 *XIV. všesokolský slet: Praha 2006*. 1. vydání. Praha: Česká obec sokolská, 2007.

2 *Česká obec sokolská* [online]. c 1998 [cit. 20. května 2011].
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/080e8cc1106e3ab3c1256ef80070017e/4841450002e02441c12574e2003ced61?OpenDocument>. >

5 Přehled vývoje vybraných aspektů hromadných tělovýchovných vystoupení v tabulkách

Vybrané aspekty hromadných tělovýchovných vystoupení, u nichž došlo ve vývoji ke změnám, jsme pro přehlednost uspořádali do tabulek tak, aby byl vidět vývoj v jednotlivých obdobích:

Tab. č. 1 – Cvičiště

JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ	místo	rozloha
I. všesokolský slet 1882	Střelecký ostrov	1 200 m ²
II. všesokolský slet 1891	Královská obora	12 505 m ²
III. všesokolský slet 1895	Letenská pláň	16 000 m ²
IV. všesokolský slet 1901	Letenská pláň	21 576 m ²
V. všesokolský slet 1907	Letenská pláň	36 428 m ²
VI. a VII. všesokolský slet 1912 a 1920	Letenská pláň	46 947 m ²
VIII. – XI. všesokolský slet 1926 – 1948	Velký strahovský stadion	62 620 m ²
spartakiády 1955 – 1985	Velký strahovský stadion	62 876 m ²
XII. všesokolský slet 1994	Velký strahovský stadion	využito 40 000 m ²
XIII. a XIV. všesokolský slet 2000 a 2006	Stadion Evžena Rošického	7 276 m ²

Tab. č. 2 – Počet cvičenců

JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ	počet mužů	počet žen	celkový počet
I. všesokolský slet 1882	700	0	700
II. všesokolský slet 1891	2 310	0	2 310
III. všesokolský slet 1895	4 100	0	5 230
IV. všesokolský slet 1901	6 705	867	9 560
V. všesokolský slet 1907	7 600	2 304	12 904
VI. všesokolský slet 1912	11 000	5 600	32 527
VII. všesokolský slet 1920	28 000	22 000	72 000
VIII. všesokolský slet 1926	43 785	34 080	144 863
IX. všesokolský slet 1932	44 520	42 280	188 000
X. všesokolský slet 1938	53 125	49 805	215 300
XI. všesokolský slet 1948	54 346	51 630	242 580
I. celostátní spartakiáda 1955	46 000	51 252	560 000
II. celostátní spartakiáda 1960	52 400	61 390	720 000
III. celostátní spartakiáda 1965	34 240	42 870	356 000
Československá spartakiáda 1975	31 545	38 720	180 000
Československá spartakiáda 1980	30 340	35 534	150 000
Československá spartakiáda 1985	32 670	34 930	176 000
XII. všesokolský slet 1994	4 286	6 057	23 100
XIII. všesokolský slet 2000	3 340	4 720	18 752
XIV. všesokolský slet 2006	3830	5 035	19 925

Tab. č. 3 – Zastoupení jednotlivých složek

JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ	zastoupené složky
I. a II. všesokolský slet 1882 a 1891	Muži
III. všesokolský slet 1895	muži a dorostenci
IV. všesokolský slet 1901	muži, dorostenci a ženy
V. a VI. všesokolský slet 1907 a 1912	muži, dorostenci, ženy a mládež
VII. – X. všesokolský slet 1920 – 1938	muži, dorostenci, ženy, mládež a Československá armáda
XI. všesokolský slet 1948	muži, dorostenci, ženy, mládež, Československá armáda a nejmladší žactvo
I. - III. celostátní spartakiáda 1955 – 1965	nejmladší, mladší a starší žactvo, dorost, učňovská mládež, vysokoškoláci, muži, ženy, Československá armáda a Svazarm
Československá spartakiáda 1975, 1980 a 1985	nejmladší, mladší a starší žactvo, dorost, učňovská mládež, vysokoškoláci, muži, ženy, Československá armáda, Svazarm a nově rodiče s dětmi
XII. – XIV. všesokolský slet 1994 – 2006	rodiče a děti, nejmladší, mladší a starší žactvo, dorost, muži, ženy a Česká asociace Sport pro všechny

Tab. č. 4 – Využití náčiní a nářadí

JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ	využití náčiní a nářadí
I. všesokolský slet	bez využití náčiní a nářadí
II. – V. všesokolský slet (1891 – 1907)	tyče, kužele
VI. – IX. všesokolský slet (1912 – 1932)	tyče, kužele, obruče, kroužky, švihadla, vějíře
X. všesokolský slet 1938	míče, věnečky, májky se stuhami
XI. všesokolský slet 1948	dlouhé tyče, plné míče, kužele, švédské lavičky, stany
I. celostátní spartakiáda 1955	krychle, stuhy, kužele, tyče, šátky
II. celostátní spartakiáda 1960	obruče, míčky, krátké tyče, kužele
III. celostátní spartakiáda 1965	bedýnky, stuhy, švédské lavičky, švihadla
Československá spartakiáda 1975	kroužky, šátky, míče, obruče, parastavebnice
Československá spartakiáda 1980	obruče, dřevěné rámy, švihadla, míče, kroužky, dřevěné tyče
Československá spartakiáda 1985	obruče, stuhy, horolezecká lana, tyče, míče v síťkách, plné míče, volné žebřiny, lavičky, kovové půlkruží s lávkou, šátky, tenisové pálky
XII. všesokolský slet 1994	„pešek“, kužílky, „čáryfuk“, košíčky, stuhy, kroužky, míče v síťce, švihadla, kužele
XIII. všesokolský slet 2000	nafukovací kruhy, padáky, stavebnice, šátky, míče, pompony, basketbalové a volejbalové míče, praporce, kladinky, stuhy
XIV. všesokolský slet 2006	velké gymnastické míče, gumové popruhy, plavecké destičky, dřevěná počítadla, obruče, krátké stuhy, karimatky, trampolinky, stepy, bubínky, kužele

Tab. č. 5 – Hudební doprovod

JEDNOTLIVÁ OBDOBÍ	hudební doprovod	nahrávka
I. všesokolský slet 1882	bez hudebního doprovodu	rytmus udáván úderem tyčí z velitelského můstku
II. všesokolský slet – I. celostátní spartakiáda (1891 – 1955)	hudební doprovod	hudebníci přímo na cvičišti
II. celostátní spartakiáda – XII. všesokolský slet (1960 – 1994)	hudební doprovod	nahrávka na magnetofonové kazetě
XIII. a XIV. všesokolský slet (2000 a 2006)	hudební doprovod	nahrávka na CD

6 Diskuse

V této práci jsme si kladli za cíl zpracovat přehled vzniku a vývoje hromadných tělovýchovných vystoupení na území České republiky od počátků až po současnost a nejvýraznější změny ve vývoji hromadných tělovýchovných cvičení popsat a přehledně uspořádat. Práce vznikla na základě analýzy jednotlivých písemných a veřejných pramenů.

Pro srovnání jednotlivých hromadných vystoupení jsme vybrali jen několik aspektů, u kterých jsme předpokládali nejvýraznější změny a které nám byly u každého hromadného vystoupení dostupné.

Místo cvičiště a jeho rozloha se měnily v závislosti na počtu cvičenců. Pro historicky první hromadné vystoupení v roce 1882 cvičencům postačil prostor na Střeleckém ostrově o rozloze 1200 m². V následujících letech si nárůst cvičenců vyžádal cvičiště o větší rozloze, kterým se stala Královská obora či v letech 1895 – 1920 Letenská pláň. Pokračující růst cvičenců a sílící tradice hromadných tělovýchovných vystoupení dala podnět k vybudování Velkého strahovského stadionu, který se svou rozlohou řadí mezi největší sportovní cvičiště na světě. Jako cvičiště sloužil pro hromadná tělovýchovná vystoupení od roku 1926 až do roku 1994. Protože se všesokolské slety po Sametové revoluci vyznačovaly nižším počtem cvičenců oproti gigantickým spartakiádám a Velký strahovský stadion by si žádal nemalé stavební úpravy, přesunuly se všesokolské slety od roku 2000 na Stadion Evžena Rošického.

Jak jsme již naznačili, výrazně se měnil počet cvičenců v jednotlivých obdobích. Zásahu na navyšování počtu zcela určitě měly i jednotlivé složky, které se do hromadných vystoupení postupně zapojovaly. Od prvního hromadného vystoupení v roce 1882, kde cvičilo 700 cvičenců, počet stále rostl a během XI. všesokolského sletu v roce 1948 se vyšplhal až na úctyhodných 242 580 cvičenců. Nejvyššího počtu cvičenců dosahovala spartakiádní vystoupení v letech 1955 – 1965. Vysoký počet cvičenců byl ale důsledkem politické manipulace. Spolu s pádem komunistického

režimu a zánikem spartakiád počet cvičenců na hromadných tělovýchovných vystoupeních klesl na počet kolem 20 000.

K zajímavým poznatkům jsme dospěli při srovnávání zúčastněných složek během jednotlivých hromadných vystoupení. Zpočátku, během prvních dvou všesokolských sletů, se vystoupení účastnili pouze muži. Od roku 1895 byly jejich skladby doplněny o hromadná vystoupení dorostenců. Ženy začaly vystupovat až na začátku 20. století, prvně na IV. všesokolském sletu v roce 1904. V následujících letech se do hromadných tělovýchovných vystoupení postupně zapojila i mládež. Během spartakiád se svými skladbami tradičně vystupovala také Československá armáda a Svazarm. Novinkou od roku 1980 bylo vystupování rodičů s dětmi. Všesokolských sletů pořádaných od roku 1994 se pak na důkaz spolupráce Sokola s jinými sportovními organizacemi účastnila i Česká asociace Sport pro všechny.

Když jsme pátrali po používaných náčiních a náradích, zjistili jsme, že na prvním hromadném vystoupení roku 1882 žádné využití nebylo. Až od roku 1891 cvičenci ke svým skladbám začali využívat především tyče a kužele. Na všesokolském sletu v roce 1912 se pak objevily i kroužky, švihadla, obruče a míče, které cvičenci opakovaně jako náčiní použili i při následujících hromadných vystoupeních. Na X. všesokolském sletu v roce 1938 byly nápaditě jako náčiní využity májky se stuhami, o deset let později zase stany. Spartakiádní vystoupení zpočátku inklinovala opět k tradičním náčiním jako jsou tyče, obruče, stuchy či švihadla. Novinkou bylo na spartakiádě v roce 1980 švihadlo opatřené na obou koncích bambulemi, na té poslední v roce 1985 pak horolezecké lano, míče v síťce, kovové půlkruží s lávkou či tenisové páčky. Největší rozkvět v pestrosti využitého náčiní zaznamenala hromadná tělovýchovná vystoupení během novodobých všesokolských sletů. Jako náčiní cvičencům posloužily například plavecké kruhy, destičky, dřevěná počítadla či náčiní zcela nová vytvořená cíleně pro daný slet.

S vývojem hudební techniky se vyvíjel i hudební doprovod hromadných tělovýchovných vystoupení. Během prvního všesokolského sletu hudební doprovod nebyl užit vůbec. Rytmus udával úderý tyčí sám dr. Miroslav Tyrš z velitelského můstku. Od II. všesokolského sletu v roce 1991 se již pravidelně užívalo hudebního

doprovodu, který zajišťovali hudebníci v místě cvičiště. Pojetí hudebního doprovodu odpovídalo době a charakteru cvičení. Dalším zlomovým obdobím na hudebním poli byl rok 1960. Od toho roku byl hudební doprovod nahráván na magnetofonovou kazetu. V roce 2000 pak kazety nahradily CD disky.

Při naplňování cíle práce jsme narazili na řadu úskalí. Některé studijní materiály jsme získali bez větších problémů, některé ale jen stěží.

Navštívili jsme knihovnu Pedagogické fakulty a Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze, cenné zdroje informací nám poskytla také Národní knihovna spolu s Národním archivem České republiky. Naše kroky vedly rovněž do sokoloven v Praze – Kunraticích a v Milevsku, kde nám kronikáři ochotně zapůjčili řadu informačních zdrojů.

Bez větších problémů jsme našli potřebné informace o všesokolských sletech, obzvláště o těch novodobých. Často jsme ale v jednotlivých publikacích narazili na odlišnosti především v počtech cvičenců, někdy dokonce i v letopočtech. Větší problém skýtaly spartakiády. Většina publikací pojednávající právě o spartakiádách vyšla v době socialismu a informace v nich tak byly zkreslené, bez kritického zhodnocení. S největší obtíží jsme sháněli potřebné údaje o spartakiádě konané v roce 1960 a 1975.

K zajímavým poznáním bychom jistě došli při srovnávání choreografie jednotlivých skladeb v daném období. Tento aspekt jsme nakonec zavrhlí, jelikož neexistují záznamy ze všech předkládaných hromadných vystoupení na našem území.

Můžeme říci, že přes některá úskalí jsme vytvořili ucelený přehled vývoje některých aspektů hromadných tělovýchovných vystoupení.

7 Závěry

Od začátku bylo cílem práce utvořit přehled vzniku a vývoje hromadných tělovýchovných vystoupení na území České republiky od počátků až po současnost a popsat nejvýraznější změny v jejich vývoji. Právě podle vývoje jsme hromadná tělovýchovná vystoupení rozdělili na jednotlivá období. Mezníky jsou roky 1882, 1949 a 1989.

Nejprve jsme charakterizovali období počátku vzniku hromadných tělovýchovných vystoupení a stanovili si období let 1882 – 1948, kdy byla hromadná tělovýchovná vystoupení součástí všesokolských sletů. Vzhledem k politickým změnám v zemi, které se podepsaly i na změně charakteru hromadných tělovýchovných vystoupení, jsme jako další vytčené období zvolili období 1949 – 1989. Posledním zvoleným časovým úsekem bylo období od pádu socialismu roku 1989 až po současnost. Srovnávali jsme tedy hromadná tělovýchovná vystoupení od druhé poloviny 19. století až po současnost.

Aby byla práce přehledná, stanovili jsme si hned v úvodu jednotlivé aspekty hromadných tělovýchovných vystoupení, jako je místo a rozloha cvičiště, počet cvičenců, zastoupení jednotlivých složek či hudební doprovod, jež jsme v poslední kapitole uspořádali do tabulek. Bohužel se nám nepodařilo některé údaje z určitých období získat, a tak jsme počet srovnávaných aspektů museli omezit. Přesto se domníváme, že vytvořený přehled vývoje hromadných tělovýchovných vystoupení popisuje nejpodstatnější změny a je ucelený.

Změny provázely hromadná tělovýchovná vystoupení od samého počátku. Nejprve se týkaly místa cvičiště, počtu a složení cvičenců či hudebního doprovodu. Od roku 1949 se změnil charakter hromadných tělovýchovných vystoupení. Vsesokolské slety byly nahrazeny spartakiádami, gigantickými propagandistickými akcemi komunistického režimu, které neměly ve světě obdoby. Po pádu komunismu v roce 1989 došlo k obnovení tradice hromadných tělovýchovných vystoupení uspořádáním XII. všesokolského sletu v roce 1994. Novodobé slety sice čítají menší počet cvičenců,

než tomu bylo v minulosti, nelze jim ale odepřít rozvoj v oblasti užívaného náčiní a choreografie.

A jaká je prognóza dalšího vývoje hromadných tělovýchovných vystoupení na našem území? Další všesokolský slet, v pořadí již XV., se má uskutečnit v roce 2012. Vzhledem k hlubokým kořenům a popularitě Sokola se domnívám, že bohatá tradice hromadných tělovýchovných vystoupení, která nemá jinde ve světě obdoby, bude pokračovat i v budoucnu. Podle dosavadního vývoje lze předpokládat, že s sebou další vystoupení tohoto typu přinesou opět změny, především v podobě nově užitých náčiní a nápaditých choreografií.

8 Seznam použité literatury

- 1) APPELT, Karel. *Pohybová skladba v teorii a v praxi: 1. část*. 1. vydání. Praha: Ústřední škola České obce sokolské, 1995.
- 2) *Československá obec sokolská, Praha*. Praha: Národní archiv České republiky, 1978.
- 3) *Československá spartakiáda 1980*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1981.
- 4) *Československá spartakiáda 1985*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1985.
- 5) *XIV. všesokolský slet: Praha 2006*. 1. vydání. Praha: Česká obec sokolská, 2007.
- 6) *Deset sletů: Přednášky z mimořádné vzdělávací školy Československé obce sokolské o první desítku všesokolských sletů ve dnech 17. a 18. ledna 1948*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství ČOS, 1948.
- 7) *XII. všesokolský slet: Praha 1994*. 1. vydání. Praha – Litomyšl: Česká obec sokolská v nakladatelství Augusta, 1995.
- 8) *Encyklopedie tělesné kultury a - o*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1988.
- 9) *Encyklopedie tělesné kultury p – ž*. 1. vydání. Praha: Olympia, 1988.
- 10) HAVLÍČEK, Věnceslav. *Sokolské slety*. 1. Vydání. Praha: ČOS, 1948.
- 11) HLAVÁČEK, Karel. *Zdar III. sletu všesokolskému 1895*. 1. vydání.

- 12) CHROUSTKOVÁ, M., NOVOTNÁ, V., MOTLÍKOVÁ, J. *Tvorba pohybové skladby*. 1. vydání. Praha: Česká asociace Sport pro všechny, 1998.
- 13) KOZÁKOVÁ, Zlata. *Sokolské slety 1882 – 1948*. Praha: Orbis, 1994.
- 14) KÖSSEL, ŠTUMBAUER, WAIC. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, 2006.
- 15) MAREK, Jaroslav. *Tradice masových tělovýchovných vystoupení a úkoly 2. celostátní spartakiády*. Praha: STN, 1960.
- 16) NOVÁK, Emil. *Všesokolské slety 19. a 20. století: medaile, plakety odznaky*. 1. vydání. Nymburk: Česká numismatická společnost, 2006.
- 17) PEŠEK, Jan. *Cesta k vítězství*. 1. vydání. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955.
- 18) PROCHÁZKA, Rudolf. *X. všesokolský slet v Praze 1938*. 1. vydání. Československá obec sokolská: Praha, 1939.
- 19) *Program I. celostátní spartakiády 1955*. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955.
- 20) REITMAYER, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy ve světě*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

21) *VII. slet všesokolský v Praze 1920*. 2. vydání. Praha: Česká grafická unie, 1920.

22) *XIII. všesokolský slet: Praha 1994*. 1. vydání. Praha: Česká obec sokolská, 2001.

23) *Všesokolské slety*. 1. vydání. Praha: Československá obec sokolská, 1938.

Internetové zdroje:

24) *Česká obec sokolská* [online]. c 2007 [cit. 3. března 2011].

<<http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/historie-sokola-F6EA>>

25) *Dějiny a současnost* [online]. c 2006 [cit. 30. května 2011].

< <http://dejiny.nln.cz/archiv/2006/6/jak-ochutnat-komunisticky-raj->>

9 Seznam použitých zkratk

CS – celostátní spartakiáda

ČASPV – Česká asociace Sport pro všechny

ČGF – Česká gymnastická federace

ČOS – Česká / Československá obec sokolská

ČSMG – Český svaz moderní gymnastiky

FDTJ – Federace dělnických tělovýchovných jednot

SSS – Svaz Slovanského sokolstva

10 Seznam obrázků

Obr. č. 1 dr. Miroslav Tyrš

Obr. č. 2 Znak Sokola

Obr. č. 3 IV. slet všesokolský v roce 1901

Obr. č. 4 VII. slet všesokolský na Letné roku 1920

Obr. č. 5 Plakát na X. všesokolský slet

Obr. č. 6 Plakát na II. celostátní spartakiádu

Obr. č. 7 Vystoupení Československé lidové armády

Obr. č. 8 Starší žákyně ve skladbě Poupata

Obr. č. 9 Rodiče a děti na XIV. sletu všesokolském

Obr. č. 10 Logo XV. všesokolského sletu

11 Seznam tabulek

Tab. č. 1 – Cvičiště

Tab. č. 2 – Počet cvičenců

Tab. č. 3 – Zastoupení jednotlivých složek

Tab. č. 4 – Využití náčiní a nářadí

Tab. č. 5 – Hudební doprovod